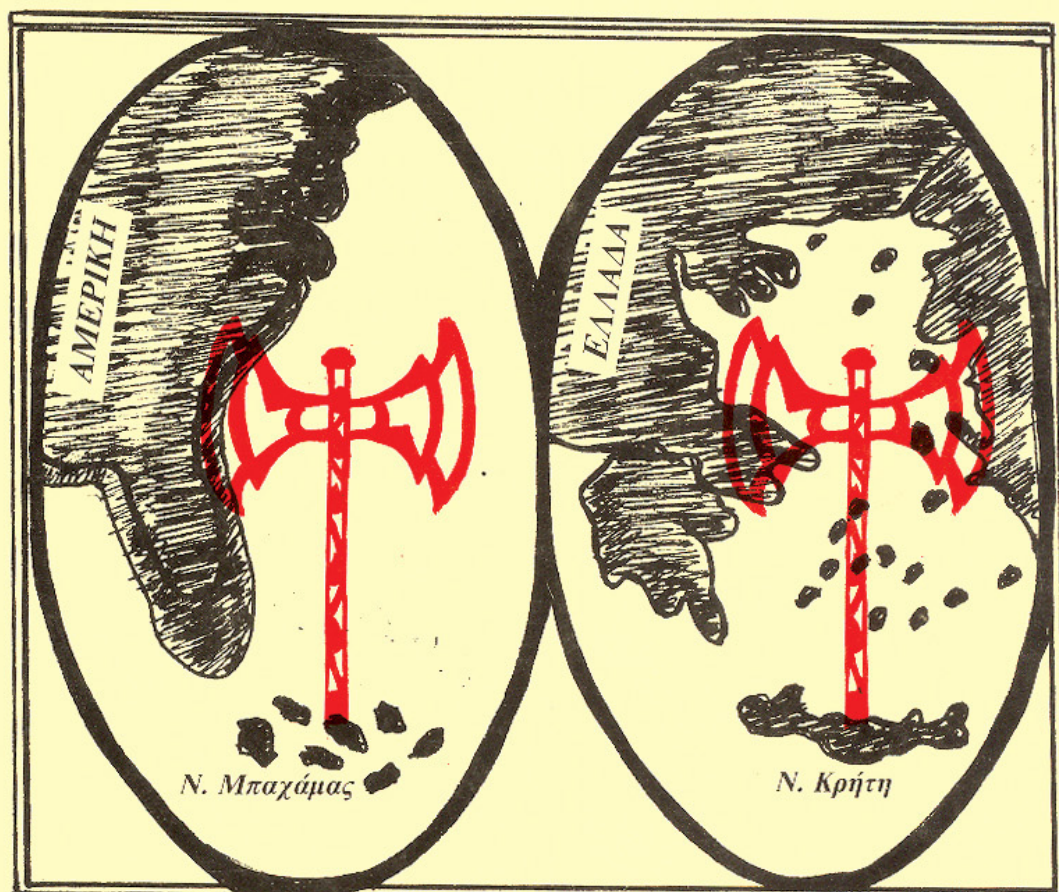

Ἡ πανάρχαια Ἑλληνικὴ εἶναι
ἡ «Μητέρα-Γλῶσσα» τῶν γλωσσῶν

Στὸ ἀπώτερο παρελθὸν ὁ διπλοῦς πέλεκυς, ὁ «θυρεός» τοῦ Μίνωος, ἔφθανε στὴν Ἀμερικὴ.

Ἡ παρὰ φύσιν σύζευξη Ἐπιστήμης-Ἐξουσίας
καὶ τὸ τερατογέννημα τῶν «Ἰνδοευρωπαίων»

ΔΑΥΛΟΣ

Μηνιαίο Περιοδικό

Κυδαθηναίων 29, Πλάκα,
105 58 Αθήνα
Τηλέφωνα: 32.23.957 ή 98.41.655

Τα γραφεία του Περιοδικού
λειτουργούν πρωινές ώρες
9.30-13.30, καθημερινά.

Ίδιοκτήτης — Εκδότης —
Διευθυντής:

ΔΗΜΗΤΡΗΣ Ι. ΛΑΜΠΡΟΥ

Αχιλλέως-Μουσών 51,
Π. Φάληρο

Φωτοστοιχειοθεσία: Ατελιέ:
Ν. ΜΑΥΡΟΜΜΑΤΗΣ & ΣΙΑ ΕΠΕ
Μάγερ 11, Αθήνα, Τηλ. 5221792

Εκτύπωση-Βιβλιοδεσία:
«ΒΑΣΙΛΑΚΟΣ & ΣΙΑ ΕΠΕ»
Καλλιδρόμου 18
Μπουρναζί-Τηλ. 5726819

Τιμή τεύχ. δρχ. 230
Ετήσια συνδρομή δρχ. 2.500
— Οργανισμών δρχ. 4.000
— Φοιτητών δρχ. 1.500
— Εξωτερικού δολ. 50

Διαφημίσεις δεν δημοσιεύονται.
Τα χειρόγραφα δεν επιστρέφονται

Εκτενέζεται η ανάδημασίτευση
άρθρων του ΔΑΥΛΟΥ υπό τάν
δρον ότι θα αναφέρεται ρητά η
πηγή τους

Όλες οι συνεργασίες, τα βιβλία
και τα ταχυδρομικά εμβάσματα
στη διεύθυνση:

Δημήτρη Λαμπρού, Μουσών 51—
17562 Παλαιό Φάληρο, Αθήνα

Παρακαλούνται οι συνδρομητές
που αλλάζουν διεύθυνση, να το
γνωστοποιούν στο περιοδικό.

Εικονογράφηση εξωφύλλου: ΜΑΡΙΑ ΘΕΩΝΑ, επί τη βά-
σει ιδέας του Α.Ι.Α.

ΣΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΑΥΤΟ:

ΣΕΛΙΣ 4340:

Η παρά φύσιν σύζευξη Έπιστήμης-Έξ-ουσίας
και το τερατογέννημα των «Ένδοευρωπαίων»

Α.Ι.Α.

ΣΕΛΙΣ 4341:

Περί ονοματοποιίας και «συμβατικότητας»...

ΗΛΙΑΣ Α. ΤΣΑΤΣΟΜΟΙΡΟΣ

ΣΕΛΙΣ: 4346:

«Ένδο-ευρωπαϊκή» ή Πρωτο-ελληνική;
(Από τα πορίσματα της «άντιστροφης παραγωγής»).

ΓΙΑΝΝΗΣ ΜΩΡΑΛΙΔΗΣ

ΣΕΛΙΣ: 4372:

Βιβλιοκρισία: Πρωτοελληνική ή μητέρα-γλώσσα.

“THE NEW SCIENTIST”

ΣΕΛΙΣ: 4357:

Πώς γέννησαν τις σημασίες του «ταύ»
οι Έλληνικοί χώρος-άνθρωπος

ΗΛΙΑΣ Α. ΤΣΑΤΣΟΜΟΙΡΟΣ

ΣΕΛΙΣ 4341:

Διάχυτα σ' όλη την Έγδρόγειο τα ίχνη
της πανάρχαιας παρουσίας των Έλλήνων

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΕΩΡΓΑΝΑΣ

ΣΕΛΙΣ: 4384:

Λεινίας έκρηγνύόμενος

ΔΕΙΝΙΑΣ ΔΙΚΑΙΟΣ

ΣΕΛΙΣ: 4393:

Οι Φοίνικες ήσαν απλώς και μόνον Έμποροι

“THE ECONOMIST”

ΣΕΛΙΣ: 4397:

Έπιλογή επιστολών άναγνωστών

Δ. ΣΤΡΟΥΜΠΟΥΛΗΣ, Α. ΤΑΓΑΡΗΣ

ΣΕΛΙΣ: 4399:

Τό ήθος των λέξεων

ΘΑΛΕΙΑ ΤΣΑΡΝΑ

ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΗ ΑΝΕΚΔΟΤΗ ΠΟΙΗΣΗ:

Νίκος Μοσχολιός, Ν. Πρεάρης.

ΜΟΝΙΜΕΣ ΣΤΗΛΕΣ:

ΜΕΤΕΩΡΙΣΜΟΙ: σ. 4382 • ΑΚΡΟΒΟΛΙΣΜΟΙ: σ. 4390

• ΔΙΗΓΗΜΑ: σ. 4394 • ΚΙΝΗΣΗ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ: σ.
4399.

Ἡ παρὰ φύσιν σύζευξη Ἐπιστήμης—Ἐξ-ουσίας καὶ τὸ τερατογέννημα τῶν «Ἰνδοευρωπαϊῶν»

Δὲν εἶναι ἀσύνηθες τὸ φαινόμενο τῆς ἐπιβολῆς καὶ κυριαρχίας ἐπὶ χρόνια ἢ καὶ αἰῶνες μύθων καὶ αὐθαιρεσιῶν στὸ χῶρο τῆς ἐπιστήμης, ὅταν μάλιστα κατὰ τὶς τελευταῖες ἑκατονταετίες ἡ ὑποταγὴ τῆς ἀναζητήσεως καὶ τῆς ἔρευνας στὴν Δύναμη εἶναι συνθλιπτική. Ἀλλὰ ἡ περίπτωσις τῆς οὐδέποτε βεβαιωθείσης «Ἰνδοευρωπαϊκῆς Ὀμοεθνίας» καὶ τῆς οὐδέποτε βεβαιωθείσης «Ἰνδοευρωπαϊκῆς Ὀμογλωσσίας», πού ἐπὶ 200 σχεδὸν χρόνια κυριάρχησαν ὡς «ἐπιστημονικὲς θεωρίαι» στὴν Ἑθνολογία, τὴ Γλωσσολογία καὶ ἄλλους παρεμφερεῖς τομεῖς τῆς γνώσεως, ὑπερβαίνει κάθε φαντασία. Γιατὶ ἀκριβῶς πρόκειται γιὰ τὴν κυριαρχία τοῦ Παραλόγου στὸ χῶρο ἀκριβῶς ἐκεῖνο τὴν Ἐπιστήμη – ὁ ὁποῖος ζῇ καὶ ὑπάρχει ἀποκλειστικῶς χάρις στῇ Λογικῇ· πρόκειται ἀκριβέστερα γιὰ «ἀναποδογύρισμα» τῆς ἱδίας τῆς Λογικῆς.

Μὲ δύο λόγια, ἡ «Ἰνδοευρωπαϊκὴ θεωρία» παρουσίασε ὡς «ἀπόδειξη» ἐκεῖνο ἀκριβῶς πού ἔπρεπε νὰ ἀποδειχθῇ... Ἐπρεπε νὰ ἀποδείξῃ – σύμφωνα μὲ τὴν προφανῆ σκοπιμότητα πού ὑπηρετεῖ – ὅτι ὑπάρχει μιὰ κοινὴ μητέρα γλῶσσα, τῆς ὁποίας οἱ γλῶσσες πού ἔχουν κάποιες ὁμοιότητες μεταξύ τους εἶναι θυγατέρες. Ἀλλὰ, ἐπειδὴ ἡ «μάννα» αὕτη πού τίς γέννησε δὲν ὑπάρχει πούθεν, δὲν βρέθηκε ποτέ, δὲν συναντιέται οὔτε συναντήθηκε κάπου κανένα ἴχνος τῆς, οἱ πιστοὶ τῆς «θεωρίας» κατασκεύασαν... οἱ ἴδιοι τὴ γλῶσσα-φάντασμα πού τοὺς χρειαζόταν.

Ὅταν τὸ 1813 κάποιο σκοτεινὸ καὶ τυχοδιωκτικὸ ἄτομο, ὁ Τόμας Γιάνγκ, μὲ ἐπιστημονικὸ συνήγορό του τὸν Φράντς Μπόπ, πρότεινε τὸν λογικὸν αὐτὸν τραγέλαφο, θὰ ἦταν λογικὰ ἀδύνατον νὰ προβλέψῃ κανεὶς ὅτι ἔκτοτε χιλιάδες πανεπιστημιακοὶ καὶ σχολαστικοὶ ἐπὶ δεκαετίες θὰ ἀγωνίζονταν νὰ φτιάξουν σῶνει-καί-καλὰ κάτι πού δὲν ὑπάρχει, πλάθοντας τὸ κατασκεύασμα ἐκεῖνο τῆς «Ἰνδοευρωπαϊκῆς» ἢ «Ἰνδογερμανικῆς» ἢ «λατινικῆς» ἢ «ἀριῶν γλῶσσας», ὅπως, μὲ τὴν οἰκεία στὸν σχολαστικισμὸ φλυαρία, πολυτρόπως ὠνόμασαν. Κι ὁμως τὸ Μνημεῖο αὐτοῦ τοῦ Ψεύδους χτιζόταν καὶ γκρεμιζόταν ἀκατάπαυτα, σὰν τὸ γεφύρι τῆς Ἄρτας, μὲ

πρωτομάστορες τὴν ἐξουσιαστικὴ σκοπιμότητα (πού διαφανῶς κρύβεται πίσω ἀπ' ὅλην αὐτὴ τὴν ἱστορία) καὶ τὴ σχολαστικὴ μωρία τῶν διδασκάλων πάσης βαθμίδος. [Ὁφείλω πάντως νὰ σημειώσω, ὅτι ἰσχυρὴ ἀμφισβήτηση τῆς «Ὀμοεθνίας» ἀνέκυψε ἀμέσως σχεδὸν μετὰ τὴν ἐμφάνισις τοῦ τραγέλαφου, ἀφοῦ, ὅπως πρὶν ἀπὸ 3/4 αἰῶνος σημείωνε ὁ καθηγητὴς τῆς Ἀνθρωπολογίας Ι.Γ. Κούμαρης, «τοιούτος μικρὸς Ἰνδοευρωπαϊκὸς πυρὴν, τοῦ ὁποῦ ἀγνοοῦμεν τὴν κοιτίδα καὶ ὅστις νὰ ἔδωκε γένεσιν εἰς τὸσον διαφόρους καὶ τόσον πολυπληθεῖς φυλὰς εἰς δύο ἡπείρους, εἶναι ἀκατάληπτος διὰ τὴν ἐπιστήμην»· ἀλλὰ καὶ τὴν «Ὀμογλωσσία», μολονότι ἐξακολουθεῖ νὰ ἀποτελῇ καὶ σήμερα ἐπιστημονικὸ δόγμα, δὲν φαίνεται νὰ τὴν παίρνουν στὰ σοβαρὰ πιά, ἀκόμη καὶ ἐκεῖνοι ἐκ τῶν σχολαστικῶν πού συνεχίζουν νὰ τὴ διδάσκουν].

Πολλοὶ καὶ σημαντικοὶ εἶναι οἱ ἔρευνητὲς σ' ὅλο τὸν κόσμον, πού σήμερα πιά μὲ τὸν κριτικὸν τοὺς ἔλεγχον καὶ στηρίζόμενοι στὰ νεώτερα ἐπιστημονικὰ δεδομένα ἔχουν καταστήσει διάτρητη τὴν Ἰνδοευρωπαϊκὴν τερατολογία. Ἀλλὰ, ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ ἐδῶ νὰ πῶ, ὅτι τὰ δημοσιεύματα στὰ τελευταῖα τεύχη τοῦ «Δαυλοῦ» γιὰ τὴν «ἀποκρυπτογράφηση» τῆς ἑλληνικῆς γλῶσσας καὶ τῶν κωδικῶν σημασιῶν τῶν γραμμάτων τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου ὑπῆρξαν ἡ χαριστικὴ βολή, ἡ καμπή, ὁ μέγας σταθμὸς, πού ἐπαναφέρει τὴν ἔρευνα στὸ δρόμο τῆς Λογικῆς, ἀπὸ τὸν ὁποῖο τὴν εἶχαν ἐκτρέψει οἱ ἀπατεῶνες τῆς ἐξουσιαστικῆς σκοπιμότητος καὶ οἱ μωροὶ τοῦ σχολαστικισμοῦ. Γιατὶ ἡ μέθοδος ἀκριβῶς τῆς ἔρευνας πού γίνεται στὸ «Δαυλό» πατὰ στὸ στέρεο ἔδαφος ἐκείνου πού ἀποδεδειγμένως ὑπάρχει, τῆς ὑπαρκτῆς καὶ καταγραμμένης καὶ πραγματικῆς γλῶσσας, τὴν ὁποία καὶ χρησιμοποιεῖ ὡς ἀναμφισβήτητο ἀποδεικτικὸ ὕλικό γιὰ τὴ συναγωγὴ συμπερασμάτων – μ' ἄλλα λόγια, ξεσκεπάζει καὶ καταλύει τὴν ἀναποδογυρισμένη «λογικὴ» τῆς χρησιμοποίησεως ὡς ἀποδείξεως αὐτοῦ ἀκριβῶς πού πρέπει νὰ ἀποδειχθῇ.

Δ.Ι.Α.

Περὶ «ὀνοματοποιίας» καὶ «συμβατικότητος»...

“Η

Πῶς ἡ ἐπίσημη γλωσσολογία «σκοντάφτει», «ἐφευρίσκει» ὑπεκφυγές... καὶ δογματίζει

Εξ ὅσων ἀναφέραμε στὴν ἔρευνά μας («Δαυλός», τεύχη 72, 73, 74, 75 καὶ 76) θέτοντας ὡς ἀρχὴ γιὰ τὸ σχηματισμὸ τῆς γλώσσας τοῦ ἔλλοπος μία μακρὰ φάση τὴν ὁποία καὶ ὀνομάσαμε «περίοδο ὀνοματοποιίας», δὲν ξεκαθαρίσαμε παρὰ ἐν μέρει μόνο τὴν τεράστια ἀπόσταση ποὺ ὑφίσταται μεταξὺ αὐτοῦ ποὺ δηλώνεται ἐδῶ διὰ τοῦ ὅρου «ὀνοματοποιία» ἀπὸ τὸ περιεχόμενο τῆς θέσεως ποὺ ἔχει γιὰ τὸν αὐτὸν ὅρο ἡ ἐπιστήμη τῆς γλωσσολογίας. Οἱ διαφορὲς μας βεβαίως δὲν περιορίζονται σὲ μόνη τὴν ἀντίθεση αὐτὴν, ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλες, ποὺ ἀντιμετωπίζουν κατὰ διάφορο τρόπο τὸ παρὸν θέμα. Ὁ ἄνθρωπος, γενικῶς, ἔχει τὴν τάση νὰ ἐξωτερικεύει τὶς ἐπιθυμίες του, τὶς προθέσεις του, τὶς ἐπινοήσεις του κ.ἄ. μὲ κάθε τρόπο καὶ βεβαίως ἐλλόγως. Ὅργανα ἐκφράσεως ἀλλὰ καὶ δημιουργίας τοῦ «λόγου» εἶναι οἱ αἰσθήσεις, ἡ κίνηση καὶ ἡ ὁμιλία. Τὰ ἀντίστοιχα νευρικά κέντρα βρίσκονται στὸν ἐγκέφαλο τὸν ἀνθρώπινο. Μέχρι ὅμως νὰ φθάσει ὁ ἄνθρωπος μὲ τὰ ὅργανα αὐτὰ τοῦ λόγου στὸ σχηματισμὸ τῶν πρώτων ὀνομάτων, πέρασε ἀπὸ μιὰ μακρὰ περίοδο ἄγνωστης διάρκειας, κατὰ τὴν ὁποία προσπάθησε νὰ δηλώσει δηλαδὴ τὴν οὐσία, τὸ «ὄ ἐστιν», διὰ τῶν ὀργάνων τοῦ «λόγου» καὶ βεβαίως μὲ τὸ κατ' ἐξοχὴν ὄργανό του, δηλ. τὴ γλῶσσα. Τὴ γλῶσσα δὲ ἐννοοῦμε ἐδῶ ὡς ἐνότητα τῶν ἐπὶ μέρους λειτουργιῶν, ποὺ ἐπιβοηθοῦν τὴν ἱκανότητα τοῦ «ὁμιλεῖν», ὅπως ὁ λάρυγξ, ἡ κοιλότης τοῦ στόματος, ἡ γλῶσσα, οἱ ὀδόντες, ὁ οὐρανίσκος κ.λπ.

Μὲ ποιὸν ὅμως τρόπο ὁ ἄνθρωπος δύναται νὰ ὀνομάσει τὰ πράγματα; Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ σχηματίσει, ὅπως ὁ Πλάτων λέγει στὸν «Κρατύλο» (389 d), «τὸ ὄνομα ποὺ ἀπὸ τῆ φύσης τοῦ πράγματος ἀρμόζει σ' αὐτὸ (*τῷ ἐκάστω φύσει πεφυκὸς ὄνομα*)» καὶ μάλιστα πρέπει νὰ γνωρίζει νὰ τὸ ἀποτυπώνει διὰ φθόγγων καὶ συλλαβῶν προσέχοντας μόνο στὸ φυσικὸ ἐκεῖνο σημεῖο ποὺ ἀποτελεῖ καὶ τὴν ἰδέα τοῦ ὀνόματος (*“εἰς τοὺς φθόγγους καὶ τὰς συλλαβάς ἐπιστάμενος καὶ βλέποντος πρὸς αὐτὸ ἐκεῖνο ὃ ἐστὶν ὄνομα”*); Τὴν ἀπάντηση βεβαίως τὴ δίνει ὁ ἴδιος ὁ Πλάτων («Κρατύλος», 423 b-e): *«Ὅνομα ἅρ' ἐστίν, ὡς ἔοικε, μίμημα φωνῇ ἐκείνου ὃ μιμεῖται καὶ ὀνομάζει ὁ μιμούμενος τῇ φωνῇ ὅταν μιμῆται»* καὶ συνεχίζει: *«εἴ τις αὐτὸ τοῦτο μιμεῖσθαι δύναιτο ἐκάστου τὴν οὐσίαν, γράμμασιν καὶ συλλαβῶν ἅρ' οὐκ ἂν δηλοῖ ἕκαστον ὃ ἐστίν»*;

Ὅνομα —μᾶς λέγει— εἶναι, καθὼς φαίνεται, μίμησις μὲ τὴ φωνή μας τοῦ πράγματος ἐκείνου, τὸ ὁποῖο μιμοῦμεθα καὶ τὸ ὁποῖο, ὅταν τὸ μιμούμεθα μὲ τὴν φωνή, τὸ ὀνομάζομε. Καὶ ἐρωτᾷ ὁ ἴδιος: Ὅταν κανεὶς μποροῦσε νὰ μιμηθεῖ αὐτὸ τοῦτο τὸ γνῶρισμα ἐκάστου πράγματος, δηλαδὴ τὴν οὐσία, μὲ γράμματα καὶ συλλαβές, ἄραγε δὲν θὰ δήλωνε μὲ τὴ μίμησις τί εἶναι κάθε πρᾶγ-

μα; Πράγματι οί παρατηρήσεις αυτές, όπως στον διάλογο «*Κρατύλος*» εμφανίζονται, *περικλείουν* τη λύση στο θέμα «ἀρχή δημιουργίας τῆς γλώσσας». Δυστυχῶς ἡ ἔξοχη αὐτὴ Πλατωνικὴ ἔρευνα δὲν προχώρησε, γιὰ νὰ μᾶς δώσει τὴν ἀπάντηση καὶ στὸ «ποιός» ὑπῆρξε ὁ πομπὸς τῶν πρώτων ἡχητικο-οπτικῶν ἐρεθισμάτων. Καὶ ἡ ἀναζήτηση τοῦ «ὀνοματοποιοῦ» δὲν ὀδήγησε στὴν ἀποκάλυψη, ἀλλὰ σὲ ἀδιέξοδο· καὶ τότε ἀνεσύρθη ὁ ἀπὸ μηχανῆς θεός, ἕνας ἄγνωστος δηλαδὴ παράγων, ἡ «*μείζων δύναμις*». Αὐτὸς εἶναι ἄλλωστε καὶ ὁ λόγος, γιὰ τὸν ὁποῖο θεωρῶ τὸν διάλογο αὐτὸν ὡς ἀφετηρία τῆς παρούσας ἔρευνας.

«*Μίμησις*», λοιπόν, ἡ ἀρχὴ ἐπὶ τῆς ὁποίας στηρίχθηκε ἡ δημιουργία τῆς γλώσσας. Ἄς ἐπιστρέψουμε ὅμως στὸν ἔλλοπα ἄνθρωπο τοῦ ἐλληνικοῦ χώρου καὶ ἄς δοῦμε τί πράγματι αὐτὸς μιμήθηκε, καὶ πῶς ἀποτυπώθηκε αὐτὸ διὰ φθόγων καὶ συλλαβῶν. Στὴν εἰσαγωγή μου («*Δαυλός*», τ. 72) παρέθεσα ἕνα ἀπόσπασμα ἀπὸ κείμενο τοῦ καθηγητοῦ τῆς Νευρολογίας κ. Δ.Κ. Κωνσταντινίδη, στὸ ὁποῖο τονίζεται ἡ σημασία τοῦ περιβάλλοντος στὸ εἶδος τῆς γλώσσας ποὺ ἐκμαθάνει ὁ ἄνθρωπος· γιὰ νὰ συμπληρώσω, ὅτι τὸ περιβάλλον τοῦ *homo sapiens*, τοῦ ἔμφρονος ἀνθρώπου, στὸν ἐλληνικὸ χῶρο δὲν ἦταν ἄλλο παρὰ ἡ ἐλληνικὴ φύση. Ἡ ἔρευνα ἐπομένως, κατέληγα, τοῦ σχηματισμοῦ τῆς γλώσσας ἀπ' τὴν ἐλληνικὴ φύση πρέπει νὰ ξεκινήσει. *Μίμησις* ἐπομένως τῶν φυσικῶν ἐρεθισμάτων, ἡχητικῶν καὶ οπτικῶν δονήσεων, τὰ ὁποῖα ἡ ἐλληνικὴ φύση ἐξέπεμπε (καὶ βεβαίως ἐκπέμπει, μὲ μερικὲς ἴσως διαφορὲς λόγῳ τῶν ἐπελθουσῶν οἰκολογικῶν μεταβολῶν) ἀποτελεῖ τὸ πρῶτο «λιθάρι», ἐπὶ τοῦ ὁποίου θ' ἀρχίσει νὰ χτίζεται ὁ πολιτισμὸς τοῦ ἔλλοπος. Αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ εἰδοποιὸς διαφορὰ μεταξὺ αὐτοῦ ποὺ ἀποκαλῶ ἐγὼ ὀνοματοποιῖα καὶ αὐτῆς τὴν ὁποία ἡ ἐπιστῆμὴ τῆς γλωσσολογίας δέχεται. Καὶ ἄς δοῦμε ἀναλυτικώτερα αὐτὴ τὴν πρώτη διαφορὰ μεταξὺ τῶν δύο θέσεων.

Ονοματοποιῖα, ὅπως ἐγὼ τὴν τοποθετῶ, εἶναι ἡ ἀρχέγονη σχέση μεταξὺ πομποῦ, ποὺ ἐν προκειμένῳ εἶναι ἡ φύση τοῦ ἐλληνικοῦ χώρου, ὅπως τὴν περιέγραψα, («*Δαυλός*», τ. 72), καὶ τοῦ δέκτου ἔλλοπος κατοίκου τοῦ ἐλληνικοῦ χώρου. Ἡ σχέση αὐτὴ εἶναι καθοριστικὴ ὡς ἀρχὴ στὴ δημιουργία τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας. Ὁ ἔλλοπος *μιμεῖται* τοὺς ἤχους τοῦ περιβάλλοντος ἐκ τῆς ἀνάγκης νὰ προκαλέσει δι' αὐτῶν τὴν «κοινὴ ἀκουστικὴ ἀντίληψη» τῆς ομάδας καὶ ἀναγνωρίσουν τὰ μέλη της, δι' αὐτῆς τῆς μιμητικῆς προσωδίας, γιὰ ποῖο πρᾶγμα ὁμιλεῖ. Κοινὴ ἀκουστικὴ ἀντίληψη εἶναι ἡ σχηματισθεῖσα βαθμιαίως ὑπὸ τῶν κατοίκων μιᾶς συγκεκριμένης περιοχῆς ἰκανότητα νὰ ἀναγνωρίζουν, ἀρχικῶς, τοὺς φυσικοὺς ἤχους τοῦ περιβάλλοντος καὶ νὰ μιμοῦνται αὐτοὺς διὰ τῶν ὀργάνων τοῦ λόγου. Π.χ. ἡ ῥοὴ τοῦ ὕδατος προκάλεσε, διὰ τοῦ ἤχου της, τὴ μίμηση, προκειμένου νὰ ἐπέλθει συνενόηση. Αὐτὴ ἡ μίμηση μᾶς ἔδωσε τὸν φθόγγο «*ροο*». Ὁ φθόγγος ἐπομένως «*ροο*», ὅπως καὶ πολλοὶ ἄλλοι φθόγγοι τοὺς ὁποίους θὰ ἀναλύσω σὲ ἄλλο κεφάλαιο, δὲν προέρχονται ἀπὸ κάποια *συμβατική* ἀρχικὴ σχέση, ἀλλὰ ἐπεβλήθησαν ὑπὸ τοῦ ἀρχικοῦ πομποῦ, ποὺ εἶναι ἡ ἐλληνικὴ φύση, στὸν ἔλλοπα ἄνθρωπο τοῦ ἐλληνικοῦ χώρου. Ἡ συμβατικότητα προϋποθέτει συμφωνία. Ἐδῶ ἔχουμε *ἐπιβολή* τοῦ παράγοντος φύση (πομπός) στὸν (δέκτη) ἔλλοπα. Αὐτὴ μάλιστα ἡ ἐπιβολή, ἡ ὁποία γίνεται ἀποδεκτὴ πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ὑφισταμένου αὐτῇ, βεβαιώνεται διὰ τῆς «προσωδίας», δηλαδὴ

διὰ τῆς συνηχίσεως τοῦ ἀρχικοῦ ἡχητικοῦ ἐρεθίσματος μὲ τὸν, διὰ τῶν ἀνθρώπων γλωσσικῶν ὀργάνων, ἐκφερόμενο φθόγγο.

Ἡ δευτέρα παρατήρηση εἶναι, ὅτι ὁ οὕτω γεννώμενος φθόγγος ἔχει ἐμφυτευμένη ἐντὸς αὐτοῦ σημασία. Σ' αὐτήν, τῇ δευτέρῃ, ἄμεση φάση, ὁ ἔλλοψ ἀνθρώπος, τώρα, μεταβάλλεται σὲ πομπὴ καὶ ἀναμεταδίδοντας διὰ τῶν γλωσσικῶν του ὀργάνων τὸν φθόγγο «ροο», κατὰ τὸ παράδειγμα, μεταφέρει ἄνευ οὐδεμιᾶς προηγουμένης συμφωνίας καὶ τῇ σημασίᾳ ποὺ περικλείει αὐτὸς (ἐν προκειμένῳ τῆς ῥοῆς τοῦ ὕδατος). Κατ' αὐτήν, λοιπόν, τὴν μακρὰ περίοδο ὁ ἔλλοψ θηρευτῆς καὶ ἀργότερα ὁ κτηνοτρόφος «Κύκλωψ» ἢ ὁ βουκόλος «Κένταυρος» μιμνήσκονται, ἐξ ἀνάγκης, συνεχῶς ἤχους ἐκ τῶν πραγμάτων τοῦ περιβάλλοντος, σχηματίζουν «φθόγγους σημασιῶν», ποὺ ἐγὼ θεωρῶ ὡς τὰ ἀρχέγονα ὀνόματα τῶν πραγμάτων, δηλαδὴ τὸ «ὁ ἐστίν» αὐτῶν. Ὅμιλοῦντες ὁμῶς γιὰ πρᾶγμα-τα-φορεῖς ἤχων, ὁμιλοῦμε καὶ γιὰ τὶς εἰκόνες αὐτῶν. Ἐτσι κάθε ἤχος συνυπάρχει ἀμέσως ἢ ἐμμέσως μὲ κάποιο φορέα· καὶ οἱ φορεῖς τῶν ἤχων μᾶς ἐπιτρέπουν νὰ κατατάξουμε αὐτοὺς σὲ κατηγορίες, μὲ τὶς ὁποῖες καὶ θὰ ἀσχοληθῶ ἀμέσως μετὰ.

Ας δοῦμε τώρα τὶς θέσεις τῆς ἐπιστήμης τῆς γλωσσολογίας. Θὰ ἀναφερθῶ στὸν «ιδρυτὴ» τῆς F. de Saussure: «Ὁ δεσμός —λέει— εἶναι αὐθαίρετος, οἱ ὀνοματοποιεῖς δὲν εἶναι ποτὲ ὀργανικὰ στοιχεῖα ἐνὸς γλωσσικοῦ συστήματος. Ὁ ἀριθμὸς τους ἄλλωστε εἶναι πολὺ μικρὸς, ὥστε νὰ μὴν τὸν δεχθοῦμε, ἡ ποιότητα ποὺ τοὺς ἀποδίδουμε εἶναι ἓνα τυχαῖο ἀποτέλεσμα τῆς φωνητικῆς ἐξέλιξης. Ὅσο γιὰ τὶς γνήσιες ὀνοματοποιεῖς (τοῦ τύπου *glou-glou*, *tic-tac* κ.λπ.), εἶναι ὄχι μόνον ὀλιγάριθμες, ἀλλὰ ἡ ἐκλογή τους εἶναι κι' ὅλας ὡς ἓνα βαθμὸ αὐθαίρετη, ἐπειδὴ δὲν εἶναι παρὰ ἡ μίμηση κατὰ προσέγγιση καὶ μισοσυμβατικὴ ὀρισμένων θορύβων (συγκρίνατε τὸ γαλλικὸ *oua-oua* καὶ τὸ γερμανικὸ *wau-wau*). Ἐπὶ πλέον, ἐφ' ὅσον μῆκαν στὴν γλῶσσα οἱ ὀνοματοποιεῖς, ἔχουν συρθῇ λίγο πολὺ στὴ φωνητικὴ, μορφολογικὴ κ.λπ. ἐξέλιξη, τὴν ὁποία ὑφίστανται καὶ οἱ ἄλλες λέξεις (πρβλ. *rigor* ἀπὸ τὴν λατινικὴν *rigor*, ποὺ προέρχεται ἀπὸ μιὰ ὀνοματοποιῖα) —ὀλοφάνερη ἀπόδειξη ὅτι ἔχασαν κάτι ἀπὸ τὸν πρῶτο χαρακτήρα τους γιὰ νὰ πάρουν τὸ χαρακτήρα τοῦ γλωσσικοῦ σημείου (λέξεως) γενικά, ποὺ εἶναι ἀνατιολόγητο» [ἔκδοση Παπαζήση, σελ. 103: «Μαθ. Γεν. Γλωσσολογίας»].

Ὅπως ὁμῶς ἔθεσα τὰ πράγματα, ὁ «φθόγγος σημασίας» δὲν εἶναι τὸ *glou-glou* οὔτε τὸ *tic-tac*· καὶ οἱ δεσμοὶ σημαίνοντος καὶ σημαινομένου εἶναι ἄρρηκτοι. Ἀποτελοῦν δὲ οἱ δεσμοὶ αὐτοὶ τὰ πανάρχαια ὀργανικὰ στοιχεῖα τοῦ ἐλληνικοῦ γλωσσικοῦ συστήματος. Ἀλλὰ δὲν πρόκειται μόνο γιὰ τὶς «γνήσιες ὀνοματοποιεῖς», τὶς ὁποῖες καὶ αὐτὲς ἀπορρίπτουν. Ἀπορρίπτουν κάθε δεσμὸ μετὰ «σημαίνοντος καὶ σημαινομένου» (F. de Saussure). Ὁ καθηγητὴς τῆς γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιον τῶν Ἀθηνῶν κ. Γεώργιος Μπαμπινιώτης σχολιάζων τὸν F. de Saussure στὸ βιβλίον του «Θεωρητικὴ Γλωσσολογία» (ἔτος ἐκδ. 1986, σελ. 104, 105) λέγει: «Μὲ τὰ λόγια αὐτὰ ὁ Saussure ἐπισημαίνει τὴν μίαν ἀπὸ τὶς δύο κυριώτερες ιδιότητες τοῦ γλωσσικοῦ σημείου, τὴν συμβατικότητα τοῦ γλωσσικοῦ σημείου. (Ἐφεξῆς θὰ χρησιμοποιοῦμε τὸν ὄρο συμβατικὸς καὶ συμβατικότητα, γιὰ νὰ ἀποδώσουμε τὸν ὄρο *arbitaire* τοῦ Saussure, πού, ὅπως καὶ ὁ ἴδιος ἐξηγεῖ, δὲν σημαίνει ὅτι «ἡ ἐπιλογή τοῦ σημαίνοντος ἐπαφίεται ἐξ ὀλοκλήρου στὸν ὁμιλητὴ... ἀλλ' ὅτι εἶναι ἀνατιολόγητη (*immotive*), δηλ. αὐθαίρετη [μὴ αἰτιολο-

γημένη] κατὰ τὸ ὅτι δὲν ἔχει πράγματι κανέναν φυσικὸ δεσμὸ μὲ τὸ σημαίνονο). Ἡ συμβατική σχέση τῶν μερῶν τοῦ γλωσσικοῦ σημείου [σημεῖον= λέξις] (σημασίας-μορφῆς) δὲν εἶναι, βεβαίως, ἀνακάλυψη τοῦ Saussyre. Ἡ παραδοχή μιᾶς τέτοιας σχέσεως ἀποτελεῖ —ἔστω καὶ ὑπονοουμένως— τὸ θεωρητικὸ ὑπόβαθρο ὅλης τῆς συγκριτικῆς καὶ ἰδιαίτερα τῆς Ἰνδοευρωπαϊκῆς γλωσσολογίας. Ἐπειδὴ ἡ σχέσι σημασίας καὶ φωνολογικῆς ἀντιπροσωπεύσεως εἶναι συμβατική, ἀναμένεται, κανονικά, κάθε σημασία νὰ ἔχῃ διαφορετικὴν φωνολογικὴ ἀντιπροσώπηση κατὰ γλῶσσα, πρᾶγμα ποὺ συμβαίνει στὴν πρᾶξι μὲ τὶς διάφορες γλῶσσες. Ἀλλιῶς λ.χ. δηλώνεται φωνολογικὰ ἡ σημασία “τρία” στὴν Ἑλληνικὴ (τρεῖς), ἀλλιῶς στὴν Κινεζικὴ (san), ἀλλιῶς στὴν Φινλανδικὴ (kolme), διαφορετικὰ στὴν Ἰνδιάνικη γλῶσσα Maya Jucates (ὅς) κ.ο.κ. Ἔτσι ὅσες γλῶσσες ἐμφανίζουν εὐρεία συστηματικὴ δομικὴ καὶ λεξιλογικὴ ὁμοιότητα, μὴ ἀναμενόμενη σύμφωνα μὲ ὅσα εἴπαμε (π.χ.: Ἑλληνικὴ: τρεῖς, Λατινικὴ: τρεῖς, Ἀρχ. Ἰνδικὴ: trayas, Γοτθικὴ: dreis, Γερμανικὴ: drei, Ἀγγλικὴ: three, Γαλλικὴ: trois, Λιθουανικὴ: trys κ.ο.κ.), δεχόμεστε ὅτι συνδέονται γενετικῶς, ὅτι ἀνήκουν στὴν ἴδια γλωσσικὴ οἰκογένεια, ἔχοντας ξεκινήσει ἀπὸ μιὰ κοινὴ ἀρχικὴ “Πρωτογλῶσσα” (ἐν προκειμένῳ τὴν Ἰνδοευρωπαϊκὴ “μητέρα” γλῶσσα).

Δὲν θὰ μεταφέρω φυσικὰ ἐδῶ ὅλες τὶς ἀπόψεις τῶν κατὰ καιροὺς γλωσσολόγων ποὺ ἐπικαλεῖται ὁ κ. Μπαμπινιώτης, προκειμένουν νὰ ἀποδείξει τοῦ «λόγου του τὸ ἀληθές». Τελειώνει, πάντως, τονίζοντας ἓνα σχετικὸ παράδειγμα: «Δὲν ὑπάρχει δηλ. κανεὶς ἐσωτερικὸς, αἰτιώδης σύνδεσμος μεταξὺ τῆς σημασίας “δένδρο” καὶ τῆς ἀκουστικῆς εἰκόνας /δένδρο/». Ὁ δὲ Saussyre ἐρμηνεύοντας τὴν γενετικὴν σύνδεση μᾶς λέγει: «Ἄν λ.χ. παρατηρήσουμε τὸ παράδειγμα τῆς λατινικῆς *genus* (*genus, generis, genere, genera, generum* κ.λπ.) καὶ τὸ ἀντίστοιχο ἑλληνικὸ γένος (γένος, γένεος, γένει, γένεα, γενέων κ.λπ.), οἱ σειρὲς αὐτὲς δὲν μᾶς λένε τίποτα, ἂν τὶς ἀρῶμε μεμονωμένα ἢ ἂν τὶς συγκρίνουμε μεταξὺ τους. Δὲν εἶναι ὅμως καθόλου τὸ ἴδιο, ὅταν συνδέσουμε τὶς σειρὲς αὐτὲς μὲ τὴν ἀντίστοιχη σειρὰ τῆς σανσκριτικῆς (*gānas, gānasas, gānasi, gānassu, gānasām* κ.λπ.). Ἀρκεῖ μιὰ μόνον ματιὰ, γιὰ νὰ διακρίνουμε τὴν σχέσιν ποὺ ὑπάρχει ἀνάμεσα στὸ ἑλληνικὸ καὶ λατινικὸ παράδειγμα... Τὸ σανσκριτικὸ ὅμως παράδειγμα ἀπὸ τὴ γραμματικὴν τοῦ ἄποψη δείχνει μὲ ἀκρίβεια τὴν ἐννοία τῆς ρίζας, τοῦ στοιχείου δηλ. ποὺ ἀνταποκρίνεται σὲ μιὰ ἐνότητα (*gānas*) τέλεια προσδιορίσιμη καὶ σταθερὴ. Ἡ λατινικὴ καὶ ἡ ἑλληνικὴ μόνο στίς πρῶτες-πρῶτες ἀρχὰς τους γνώρισαν τὴν κατὰστασι ποὺ ἀντιπροσωπεύει ἡ σανσκριτικὴ. Τὸ γεγονὸς λοιπὸν ὅτι διατήρησε ὅλα τὰ ἰνδοευρωπαϊκὰ -ς- ἡ σανσκριτικὴ εἶναι στὸ σημεῖο αὐτὸ πολὺ διδαχτικὴ» κ.λπ.

Πρέπει νὰ παρατηρήσω ἀμέσως ὅτι: ἡ ὑποστηριζόμενη ὑπὸ τῆς γλωσσολογίας ἄποψη περὶ τῆς «Ἰνδοευρωπαϊκῆς» ὡς πρωτότυπης γλώσσας, ἡ ὁποία ὑπῆρξε ἡ γενέτειρα τῆς σανσκριτικῆς, τῆς ἑλληνικῆς, τῆς σλαβικῆς, τῆς κελτικῆς, τῆς ἰταλιωτικῆς κ.λπ., δὲν ἀποτελεῖ παρὰ αὐθαιρεσία.

Γιὰ μᾶς τὸ ἐνδιαφέρον θὰ ἦταν νὰ ἀπαντηθεῖ ὅχι τὸ ἐὰν π.χ. ἡ λέξις «γένος» βρίσκεται καὶ στὴ λατινικὴ γλῶσσα ὡς «*genus*» καὶ στὴ σανσκριτικὴ ὡς «*gānas*» κ.λπ., ἀλλὰ νὰ μᾶς ἐξηγήσουν, γιατί τὴν σχέσιν αὐτὴ «γένος», ποὺ σημαίνει καὶ στίς τρεῖς γλῶσσες περίπου τὸ αὐτὸ πρᾶγμα, τὴ σχημάτισαν μὲ τὰ

γράμματα Γ-Ε-Ν-Ο-Σ ἢ Γ-Ε-Ν-Υ-Σ ἢ Γ-Α-Ν-Α-Σ καὶ ὄχι μὲ ὁποιαδήποτε ἄλλα ἐκ τῶν γνωστῶν γραμμάτων. Ἡ ἀπάντηση θὰ δὴλωνε, ποιός ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἀνυπαρκτοὺς ἢ ὑπαρκτοὺς λαοὺς σχημάτισε πρῶτος τὴ γλῶσσα. Ἡ ἀδυναμία ὁμως, ὅπως φαίνεται, βασάνου, γιὰ νὰ δοθεῖ ἡ ἀπόδειξις (γιὰ νὰ μὴν εἰπῶ ἄλλο τι), τοὺς ὀδήγησε στήν... *συμβατικότητα*. Ἔτσι λύθηκε τὸ μέγα πρόβλημα τῶν γλωσσῶν! Καὶ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα «τὸ ἀμπέλι ξέφραγο», καὶ ὅποιος θέλει μπαίνει καὶ τρυγάει γιὰ λογαριασμό του τὴν ἱστορικὴ ἀλήθεια.

Ἐὰν τὸ ὑπόβαθρο τέλος «τῆς συγκριτικῆς καὶ ἰδιαίτερα τῆς ἰνδοευρωπαϊκῆς γλωσσολογίας» εἶναι τόσο σαθρό, τότε μόνον ἡ ἔξωθεν στήριξις μᾶς ἐπιτρέπει νὰ συμπεράνουμε ὅτι συγκρατεῖ ὄρθιο τὸ ἄθλιο καὶ ὕβριστικό αὐτὸ οἰκοδόμημα τῆς «Βαβέλ τῶν γλωσσῶν»... Τόνισα ὁμως προηγουμένως (βλ. προηγούμενα τεύχη «Δαυλοῦ») ὅτι: ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα δὲν στηρίχθηκε μόνον στὴν περίοδο τῆς ὀνοματοποιίας, ὅσο μεγάλῃ καὶ ἔαν ὑπῆρξε αὐτή. Ἡ ἀνάπτυξις αὐτῆς ἀνελήφθη ἀπὸ τὰ «Μουσεῖα Λόγων», πρὸς τὰ ὅποια ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ οἱ ἐξ αὐτῆς ἀντλήσασαι τὸν πολιτισμὸν (ὅλες σχεδόν) ἄλλες γλώσσες πρέπει νὰ τοὺς ὀφείλουν ὄχι μόνον τὸ ζῆν ἀλλὰ καὶ τὸ εὖ ζῆν...

Ἡλίας Α. Τσατσόμοιρος

Ο ΣΤ' ΤΟΜΟΣ ΤΟΥ «ΔΑΥΛΟΥ»

Ἡ Στ' Τόμος τοῦ «Δαυλοῦ» (τεύχη 60-72, Ἰανουάριος-Δεκέμβριος 1987) περιέχει:

- Τὸν «ἱστορικό» δημοσιογραφικὸ καὶ ἐπιστημονικὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν καταγωγὴ τοῦ Ἀλφαβήτου.
- Τὴν πρωτοποριακὴν σὲ διεθνῆς ἐπίπεδο φιλοσοφικὴ καὶ λογικὴ κριτικὴ τῶν ἀντιλογικῶν θεωριῶν καὶ κοσμοθεωριῶν, τὴν ἀνασκευὴ τῆς «λογικότητος» τῆς τριαδικῆς διαλεκτικῆς καὶ τὴν ἀποκάλυψη τῶν ἱστορικῶν ἐξουσιαστικῶν σκοπῶν ποὺ ὑπηρετοῦν.
- Τὴν ἐφαρμογὴ τῆς πρωτότυπης μεθόδου ἀξιολογήσεως τῶν λογοτεχνικῶν κειμένων μὲ βάση τὴ στατιστικὴ καὶ τὶς ποσοστιαῖες ἀναλογίες τῶν λέξεων καὶ ἐννοιῶν ποὺ χρησιμοποιοῦν οἱ συγγραφεῖς.
- Τὴν ἀρχὴ τῆς συνεχιζόμενης ἐπαναστατικῆς γιὰ τὴν παγκόσμιαν ἐπιστήμην ἐρευνας γιὰ τὴν ἀποκρυπτογράφηση τοῦ κώδικος σημασιῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀλφαβήτου.
- Πληθώρα ὑπερχρονικῆς ἀξίας σχολίων, ἀναλύσεων, κριτικῶν, δοκιμίων, μελετημάτων καὶ ἐρευνῶν γιὰ τὰ πιὸ φλέγοντα, οὐσιαστικὰ καὶ προσδιοριστικὰ προβλήματα τοῦ καιροῦ μας.

Ἡ Στ' Τόμος τοῦ «Δαυλοῦ» δεμένος πολυτελῶς (πανόδετος) διατίθεται μόνον στὰ Γραφεῖα τοῦ Περιοδικοῦ. Ἀποστέλλεται καὶ ταχυδρομικῶς κατόπιν τηλεφωνήματος τῶν ἐνδιαφερομένων στὰ τηλ. 3223957 ἢ 9841655.

• Σελίδες 720 - Δρχ. 3.000.

Ἡ προβληματικὴ καὶ ἡ ἀναζήτησις τοῦ «ΔΑΥΛΟΥ» βρίσκονται στὴν πρωτοπορίαν ὄχι μόνον τῆς ἑλληνικῆς ἀλλὰ καὶ τῆς παγκόσμιαν ἐπιστήμης καὶ διανοήσεως.

ΓΙΑΝΝΗΣ Γ. ΜΩΡΑΛΙΔΗΣ

«ΙΝΔΟΕΥΡΩΠΑ·Ι·ΚΗ» Ἡ ΠΡΩΤΟΕΛΛΗΝΙΚΗ;

(Τὰ πορίσματα τῆς «ἀντίστροφης παραγωγῆς»
θεμελιώνουν τὴν «μητρότητα» τῆς δεύτερης)

(«Ὁδὸς ἄνω κάτω μία καὶ ὡυτή»· Ἡράκλειτος)

1. Ἀντίστροφη παραγωγή (ἡ ὀπισθοχωρητική¹, ἀναδρομική, ὑποχωρητική², ἀναλυτική ἢ καὶ ἀφαιρετική — ξενόγλωσσα: *dérivation inverse*, *Rückbildung* ἢ *retrograde Bildung* κ.λπ.) στὸ Ἑτυμολογικὸ εἶναι ἐκείνη κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ πρωταρχικὴ βάση γιὰ τὸ σχηματισμὸ μιᾶς παράγωγης λέξης ἢ καὶ μιᾶς ὁλόκληρης κάποτε σειρᾶς ὁμόρριζων λέξεων — ἀντίθετα ἀπ' ὅ,τι συμβαίνει στὴν ὁμαλὴ (=εὐθεία, προοδευτική, προχωρητική, συνθετική ἢ καὶ προσθετική) πορεία τῆς ἐτυμολογικῆς παραγωγῆς— ξεκινάει ἀνέλπιστα καὶ παράδοξα ὄχι ἀπὸ κάποιο συγκεκριμένο θέμα λήμματος, ὅπως καὶ θὰ ἔπρεπε κανονικά, ἀλλὰ ἀπὸ μιὰν ὁλόκληρη λέξη (συνηθέστατα, σύνθετη ἢ καὶ παρασύνθετη), πού, ἐνῶ θεωρεῖται στὴν κοινὴν ἀντίληψη (ἀλλὰ συχνὰ καὶ στὴν ἐπιστημονικὴν ἐκτίμηση) ὡς ἕνας συνηθισμένος καὶ κανονικὸς παράγωγος τύπος, ἀποτελεῖ ὥστόσο στὴν πραγματικότητα τὸ μόνο γνήσιο καὶ αὐθεντικὸ πρωτότυπο.

Κι ἐνῶ, λοιπόν, ἡ λειτουργία τῆς ὁμαλῆς παραγωγῆς εἶναι ἀπεριόριστα αὐτόνομη καὶ ἀνεξάρτητη ἀπὸ ἄλλους παράγοντες, καὶ ἰσχύει πάντοτε προοδευτικά καὶ συνθετικά γιὰ ὁποιαδήποτε πρωτότυπη λέξη (ριζική, ἀπλὴ ἢ καὶ σύνθετη) — ἀντίθετα, γιὰ νὰ λειτουργήσῃ στὴ σκέψη τοῦ γλωσσοπλάστη τὸ φαινόμενο τῆς ἀντίστροφης παραγωγῆς, ἀπαιτοῦνται ἀναγκαστικὰ ὀρισμένες προϋποθέσεις, πού εἶναι συνοπτικά οἱ ἐπόμενες:

I. Ἡ παραγωγικὴ διαδικασία ἀρχίζει κανονικά μὲ ἀφετηρία πάντοτε ἕνα πρωτοσύνθετο (μιὰ λέξη δηλ., πού εἶναι ἢ πού φαίνεται νὰ εἶναι σύνθετη καὶ ἀποτελεῖ τὸν πρωτότυπο σχηματισμὸ στὴν ἀντίστροφη παραγωγή), καὶ κατευθύνεται ἀναλυτικά καὶ ἀνάστροφα πρὸς ἀπλούστερους μορφολογικά τύπους· καὶ

II. Τὸ συγκεκριμένο κάθε φορὰ πρωτοσύνθετο ἔχει πάντοτε τὴν ὁλοκληρωμένη μορφή μιᾶς τέλειαις καὶ κανονικῆς σύνθετης λέξης (ἀνεξάρτητα ἂν εἶναι πραγματικά ἢ φαινομενικά), ἀλλὰ καὶ παρουσιάζεται παράλληλα —ἐξαιτίας τῆς

1) Ἐρ. Α. Σκάσσης, *Γραμματικὴ τῆς Λατινικῆς Γλώσσης* (ἔκδ. Ο.Ε.Σ.Β.), Ἐν Ἀθήναις 1940, σ. 137 (§ 168), καὶ · *Ἱστορικὴ Γραμματικὴ τῆς Λατινικῆς Γλώσσης*, τ. I, Ἐν Ἀθήναις 1969 (ἀνατύπ. 1977), σσ. 26 (σημ. 53), 52, 61 (σημ. 196), 223, καὶ τ. II, Ἐν Ἀθήναις 1972-1975, σσ. 351 (σημ. 899), 475 καὶ 478.

2) Μ. Σετάτος, *Ἱστορικοσυγκριτικὴ Γραμματικὴ τῶν Ἰνδοευρωπαϊκῶν Γλωσσῶν*, Θεσσαλονίκη 1971, σ. 21.

Γ. Δ. Μπαμπινιώτης, *Ἱστορικὴ Γραμματικὴ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσας* (II. Μορφολογία), Ἀθήνα 1977, σ. 61.

ἐξωτερικῆς δομῆς του καὶ λόγῳ ἐντελῶς τυχαίων συμπτώσεων καὶ παράδοξων συχνὰ ὁμοιοτήτων καὶ ἀναλογιῶν— ὡς ἓνα συνηθισμένο καὶ ἀναμενόμενο καὶ φυσικὰ ἀναγκαῖο ἀποτέλεσμα ὁμαλῆς παραγωγικῆς πορείας· καὶ μὲ τέτοιον ἀκριβῶς τρόπο, ὥστε ἡ ἐξωτερικὴ καὶ ἐπιπόλαιη ἀνάλυση τῶν δομικῶν στοιχείων τῆς πρωτοσύνθετης λέξης (προθήματα, μόρια, προθέσεις, ἐπιθήματα, παραγωγικὲς καταλήξεις κ.λπ.) —ἀδιάφορο ἂν εἶναι αὐτὰ πραγματικὰ καὶ γνήσια ἢ ἐπίπλαστα καὶ ἐπιφανειακά— νὰ συνεπάγεται σύμφυτα τὴν ἀνάλογη δημιουργία μικρῆς ἢ μεγάλης σὲ ἔκταση παραγωγῆς ὁμόρριζων λέξεων μὲ τὴν πλασματικὴ σειρὰ μιᾶς ὁμαλᾶ ἀναπτυγμένης ἐτυμολογικῆς κλίμακας, στὸ τέρμα τῆς ὁποίας καὶ τοποθετεῖται τὸ ἀρχικὸ στὴν οὐσία πρωτοσύνθετο· κι ὅλα βέβαια, μὲ δεδομένη τὴν ἀμφίδρομη πορεία τῆς ἀνθρώπινης νόησης μεταξὺ αἰτιώδους λόγου καὶ ἀποτελέσματος (νόμος τῆς αἰτιότητας) καὶ σύμφωνα πάντα μὲ τὴν ἀρχὴ τοῦ ἀποχρῶντος λόγου (λογικὴ σχέση τοῦ γνωστικοῦ λόγου καὶ τῆς ἀκολουθίας).

2. Ἀπὸ τὸ καθ' ὃ λ.χ. (καὶ ὄχι νόθο)³ σύνθετο *ἀτασθαλίη*, ποὺ καταφανέστατα ἔχει προκύψει ἀπὸ τὴ συνεκφορὰ * (*ἄτας-θαλίη*) (= * «πλούσιο γεῦμα, συμπόσιο, ξεφάντωμα, —ποὺ καταλήγει σὲ ἀνοησία, τύφλωση καὶ συμφορὰ», ἀφροσύνη, ἀσέβεια, ἀλαζονεία, ἁμαρτία· πβ. Ὅμηρ. α 7 «αὐτῶν γὰρ σφετέρησιν ἀτασθαλίησιν ὄλοντο, / νῆπιοι, οἳ κατὰ βοῦς Ὑπερίονος Ἡελίοιο / ἥσθιον», καθὼς καὶ ἄλλα ἀνάλογα χωρία, ὅπως: α 33-41, μ 298-302, ω 455-461), σχηματίστηκε ὑποχωρητικὰ μὲ ἀντίστροφη παραγωγή τὸ *ἀτάσθαλος*, ἀπὸ τὸ ὁποῖο στὴ συνέχεια προῆλθαν ὁμαλὰ πλεον τὰ παράγωγα * *ἀτασθάλλ-ω* *ἀτασθάλλω* καὶ *ἀτασθάλῃω*· πβ. τὰ ὁμηρικὰ ἀνάλογα *Αἴολος Αἰολίη αἰόλλω*, *κέρτομος κερτομή κερτομέω*, *μείλιχος μειλιχίη μειλίσσω* καὶ πλεῖστα ἄλλα.

Ἡ ἐπιστημονικὴ βέβαια ὑποκρισία, ποὺ «διυλίζει τὸν κῶνωπα καὶ καταπίνει τὴν κάμηλον», θεωρεῖ ἀνυπερβλήτο ἐμπόδιο γιὰ ἓναν τέτοιο συσχετισμὸ τοῦ *ἀτασθαλίη* πρὸς τὸ *ἄτη* (πβ. αἰολ. *ἀτάτα αὐάτα*) τὴ βράχυνση τοῦ ἀρχικοῦ *ἀ-* στὸ παράγωγο σύνθετο· ἀλλὰ ἡ χρονικὴ αὐτὴ ἀλλοίωση, ποὺ φαίνεται νὰ εἶναι παμπάλαιη ἤδη συνήθεια τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας ἀπὸ τὴν περίοδο τῆς ἀκλισίας καὶ ἀποκλειστικὸ μέσο σημασιολογικῆς μετάπτωσης γιὰ τὴ δημιουργία νέων ἐννοιῶν, μπορεῖ νὰ αἰτιολογηθεῖ ἐπαρκῶς· γιατί ἀποτελεῖ ἀναγκαῖο καὶ τελεσφόρο ἀποτέλεσμα ἱστορικῆς καὶ ψυχολογικῆς νομοτέλειας, καὶ ὀφείλεται συνεπῶς εἶτε στὴν ἐπίμονη πρόκληση γιὰ ὀλοκληρωμένη καὶ παραστατικὴν ἔκφραση μιᾶς ἀνάλογης καὶ ἰσοδύναμης μὲ τὸ πρωτότυπο ἔννοιας εἴτε καὶ στὸ νόμο τῆς «ἐλάχιστης προσπάθειας», ποὺ χαρακτηρίζει γενικὰ τὴν ἀνθρώπινη συμπεριφορὰ καὶ εἰδικὰ τὴν οἰκονομία τῆς γλώσσας· πβ. *κῆδομαι* καὶ *κεδνός*, *μᾶκος* *μῆκος* *μηκεδανός* καὶ *μᾶκεδνός* *Μᾶκεδών*, ἀλλὰ καί: *γέρας* καὶ *γῆρας*, *ἔθος* καὶ *ἦθος*, *ρέγος* καὶ *ῥῆγος*, *ψάμαθος* **ψάμαθίη* (πβ. «*ψαμαθία· αἰγιαλός*» Ἡσύ.) καὶ *Ἡμαθίη*, κ.λπ.

3) Ὁ τεχνικὸς ὁρος «νόθη σύνθεση» εἶναι πραγματικὰ ἀβάσιμος καὶ ἀνυπόστατος, γιατί ἀναμφισβήτητα ἡ συνεκφορὰ λέξεων γιὰ τὴν ἀπόδοση σύνθετων ἐννοιῶν σὲ κάθε ζωντανὴ γλῶσσα ἀπετέλεσε τὴν πρωταρχικὴ μορφή σύνθεσης, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ ποικίλες φωνολογικὲς καὶ μορφολογικὲς ἀλλοιώσεις ἐρμηνεύονται προφανῶς μὲ τὸ νόμο τῆς «ἐλάχιστης προσπάθειας»· βλ. καί: Β. Γ. Μανδηλαράς, *Ἑτυμολογικόν-Παραγωγή καὶ Σύνθεσις τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας* (ἐκδ. Γρηγόρη), Ἀθῆναι 1966, σ. 19, καὶ Δ. Γ. Γεωργοβασίλης, *Ἑτυμολογικόν τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Γλώσσας*, Ἐν Ἀθήναις 1967, σ. 75.

3. Μιά άλλη εξίσου πειστική περίπτωση αντίστροφης παραγωγής διαπιστώνεται στο όμηρικό ἐπίθ. *νωθής* (= *νωθρός*, *βραδύς*, *αδιάφορος*: Λ 559 «*ὄνος.../νωθής*») ἤτοι: *ὀρθός* (= *ὀρθιος*, *εὐθύς*: πβ. "Ομηρ. σ 241: «*οὐδ' ὀρθός στήναι δύναται ποσίν*») καὶ σὲ σύνθεση μὲ τὸ ἀρνητικό μόριο **nē *νε-α-/ *νε-ε-* νη- (πβ. τὰ όμηρικά: *νήγρετος*, *νημερτής*, *νηκερδής*, *νηπενθής* κ.λπ.) ** νή-ορθος *νωρθός* καὶ μὲ μετάθεση τοῦ ρ, πού προσφέρεται μοναδικὰ στίς μετατοπίσεις (πβ. *ἀριθμός* καὶ *ἀμιθρός*, *συμφέρω* *συμφερτός* καὶ *συρφετός*, *φέρω* *φορμός* **φορμή* καὶ *μορφή* κ.λπ.), *νωθρός* (= «ὁ μὴ *ὀρθός*, ὁ *ξαπλωμένος*, ὁ *ὕπναρς*», *δυσκίνητος*, *ὀκνηρός*, *χαῦνος*, —καὶ κατὰ τὸν Ἡσύχιον «*νωθρόν· νωχελές, ἀσθενές*» Ἱππ.: πβ. *νωδός*, *νώδυνος*, *νώνυμ(ν)ος*, —καὶ μάλιστα τὸ ἀνάλογο **μυλη-ορθός* *μυλωρθός* «ὁ κινῶν τὸν *μύλον*» *μυλωνάς*): ἀπὸ τὸ πρωτοσύνθετο λοιπὸν *νωθρός*, μὲ ἀπόσπαση τοῦ *-ρός* — πού ἐσφαλμένα θεωρήθηκε ὡς παραγωγικὸ ἐπιθήμα (*νωθ-ρός*: πβ. *ἀγανός* καὶ *ἀγαυρός*, *λεῖος* καὶ *λευρός*, *λευγαλέος* καὶ *λυγρός*, *λύπη* καὶ *λυπηρός* *λυπρός* κ.λπ.)—, σχηματίστηκε ὑποχωρητικά μὲ ἀντίστροφη παραγωγή τὸ ἰσοδύναμό του *νωθής*, τὸ ὁποῖο καὶ κατόρθωσε ὡς νέο καὶ δυναμικὸ παράγωγο νὰ ἐξωθήσῃ γιὰ πολὺν καιρὸ σὲ ἀχρηστία τὸ γνήσιο πρωτότυπό του· ἀπὸ τὸ *νωθ-ής* πάλι, πού εἶχε ἐκκληφθεῖ ὡς ἓνα ὑποθετικό σύνθετο [*νη-οθ-ής/νη-ωθ-ής*], σχηματίστηκαν ἐπίσης ὑποχωρητικά τὰ παράλληλα ρήματα: *ὀθ-ο-μαι* (στὸν "Ομηρὸ πάντοτε μαζί μὲ ἀρνηση, ὅπως λ.χ. «*οὐδ' ὀθομαι*» Α 181 — πβ. καὶ Ε 403, Ο 107 166 182—, πρᾶγμα πού ἀποτελεῖ σοβαρὴ ἔνδειξη τῆς ἀντίστροφης προέλευσης τοῦ ρήματος ἀπὸ τὸ *νωθής* > [*νη-οθ-ής*], καὶ καθόλου δὲ συνηγορεῖ γιὰ τὸ ἀντίθετο)⁴, *ὀθεύω* *ὀθέω* καὶ *ὠθέω*.

Ἔτσι καὶ: (*ἄρ-νυ-μαι*; > αἰολ.) *ὄρνυμαι* **ὀρ-τό-ς* (πβ. «*ὀρτῶς δὲ συμβήνη* ὅστις» Ἀριστοφ. *Θεσμ.* 1215, τὰ σύνθετα *Θέ-ορτος*, *νέ-ορτος*, *παλίν-ορτος*, *κονι-ορτός*, καθὼς καὶ τὰ λατ. *or-ior or-tus*) **ὀρ-τ-ηρός ὀτρηρός* (= *ταχύς*, *εὐκίνητος*, *γοργός*: "Ομηρ.), ἀπὸ τὸ ὁποῖο καὶ προέκυψε μὲ ἀντίστροφη παραγωγή τὸ ρῆμα **ὀτρ-ύν-γω ὀτρύνω* (= *παρακινῶ*: "Ομηρ.)· ἀλλὰ παράλληλα καὶ *ὀρθός ὀρθηρός*.

Γιατί, παρὰ τὶς ἀντίθετες ἀπόψεις πού κατὰ καιροὺς ἐκφράστηκαν, ὑπάρχει αὐτόδηλα μιὰ ἄμση καὶ αἰτιώδης σχέση τοῦ *ὀρθός* μὲ τὸ *ὄρνυμαι*: πβ. **ἀφέρ-γω ἀείρω* *αἶρω* καὶ σὲ σύνθεση **ἀν-αφέρ-γω ἀναείρω* (= *ἀνυψῶνω*, *ἀνασηκώνω*, *ἀποκομίζω*, *ἀποφέρω*, *λαμβάνω*, *παίρνω*: "Ομηρ.): ἤτοι: **ὀρ-τό-ς* **ὀρ-τ-γός*⁵ > **ὀρ-σός/ὀρθός* ἢ —ἴσως καὶ πιὸ σωστά— **ὀρ-τ-σός*⁶ > **ὀρ-σός/ *ὀρθός/ ὀρ-*

4) Κατὰ τὴν ἄποψη τῶν ἐτυμολόγων, πού ἐπικρατεῖ γενικὰ μέχρι σήμερα, τὸ ἐπίθ. *νωθής* ἀνάγεται σὲ σύνθεση τῶν *ν(ε)-/ νη-* καὶ *ὀθομαι* ἢ *ὠθέω*, ἀπὸ τὸ ὁποῖο στὴ συνέχεια προέρχεται τὸ *νωθρός* μὲ τὴν προσθήκη τοῦ παραγωγικοῦ ἐπιθήματος *-ρός* (ἤτοι: *ν-ωθ-ρός*): βλ. σχετικὰ: Hj. Frisk, *Griechisches etymologisches Wörterbuch*, τ. I-III. — Heidelberg 1960-1972, 2. ἀμετάβλ. ἐκδ. 1973, καὶ P. Chantaine, *Dictionnaire étymologique de la langue grecque — Histoire des mots*, Paris 1968-1980.

5) Γιὰ τὴ σημασία τοῦ παραγωγικοῦ ἐπιθήματος *-γο-*, πού δηλώνει τὴν ἔννοια «τοῦ ἀνῆκειν, τῆς σχέσης καὶ τῆς ἀναφορᾶς», βλ. Δ. Χ. Θεοφανόπουλου, *Μορφολογικὴ καὶ σημασιολογικὴ ἐξέλιξις τῶν ἐπιθημάτων -γο- / -εγο-* εἰς τὴν Ἑλληνικὴν (διατρ. ἐπὶ διδακτορίᾳ), Ἀθῆναι 1971, σ. 54.

6) Γιὰ τὴν παράλληλη χρῆση κτητικῆς ἀντωνυμίας **σετός* *ἐός* καὶ **σός* (πβ. *σφός*) **φός* *ὄς*, ἀλλὰ καὶ **σέfs* **εὺς* *ἐύς*, ὡς παραγωγικοῦ ἐπιθήματος (πβ. **ὀκ-σετός* **ὀκ-σετή* *ὀξύη* *ὀξέη*, **ὀκ-σός* **ὀξός* καὶ ὡς οὐδ. οὐσιαστικὸ *ὄξος*, ἀλλὰ καὶ **ὀκ-σέfs* **ὀξεύς* *ὀξύς* «ὁ ἀκὴν ἐν ἑαυτῷ ἔχων»), βλ. Ι. Γ. Μωραλίδης, *Σκοτεινὰ σύνθετα μετὰ τοῦ ἀμφὶ ὡς πρώτου συνθετικοῦ*, «Πλάτων» 29 (1977), 132 σημ. 4 καὶ 134 σημ. 9, καὶ 30 (1978), 149.

θός (πβ. λατ. *arduus* «άνωφερής, ὄρθιος, ὑψηλός», ἀρχ. ἰνδ. *ṛṣ ná-* «ὑψηλός» καὶ *ūrdhná-* «ὄρθιος, ὑψηλός», καὶ ἀρχ. περσ. *ard* «ὑψηλός, μεγάλος»), -- σὲ σύνθεσιν μὲ τὸ ἐπίρρ. *εὐ* (= καλῶς· ὅπως: ἴσος καὶ **εὐ-ισος* ἴσος «καλῶς ἐξισωμένος, καλῶς ἰσορροπημένος καὶ σύμμετρος»· πβ. «*νήας εἴσας*» Ὅμηρ. Α 306) **εὐ-ορθος* (πβ. *έορτή, ὀρτή* Ἡρόδ., καὶ αἰολ. **έορτις έροτις*;) καὶ μὲ ἀπόσπασιν τοῦ ἀρχικοῦ *έ-*, πού θεωρήθηκε πιθανότατα ὡς προθεματικὸ μόριο, **έφορθος φορθός*· πβ. «*βορσόν · σταυρόν · Ἥλειον*» Ἡσύχ., καὶ ἀρχ. ἰνδ. *nárdhati* (= ἀνυψώνω, κάνω κάτι νὰ βλαστήσει, κάνω νὰ αὐξηθεῖ), ἀλλὰ καὶ **άν-αφέρω* / **άνα-φέρω* **φέρ-* **φέρ-μός* *Βέρμιον*.

Ἡ διαμόρφωση αὐτὴ τοῦ *εὐορθος* / **έφορθος* σὲ *φορθός* ὀφείλεται καταφανῶς καὶ σὲ παράλληλη παρετυμολογικὴν ἐπίδραση τῶν ἀνάλογης σημασίας ὁμόηχων ὀνομάτων *βαθύρροος* **βοθυρρός* **βοθρός* *βόθρος*⁷ καὶ **βαθύ-σρέφ-εθρον* **βαθύρ-ρευθρον* *βάραθρον* καὶ *βέρεθρον* (πβ. *βένθος βάθος βόθυνος*, καὶ «*ὔδατος αἰπὰ ρέε-εθρα*» Ὅμηρ. Θ 369)⁸ ἤτοι: *βόθρος* **βόθρ(ε)ιος* **βοθρεία* Ἄρτεμις (= «ἡ ὑδρόχαρὴ θεότητα τοῦ ὕγρου στοιχείου»· πβ. *Βένδεια Βενδῖς, Δίκτυνα, Ποταμία*)⁹ > *Βορθ(ε)ία* / *φορθ(ε)ία* / **Ορθ(ε)ία* > **Ορθρία* (= «ἡ θεὰ τῆς αὐγῆς καὶ τοῦ φωτός»· πβ. *ὄρθρος ὄρθριος*, καὶ *Φοῖβος Φοῖβη*)¹⁰, ἀλλὰ καὶ *βόθρος* **βοθρ-αγόρας* (= **«ὁ ἐν βόθροις συναγειρόμενος χοῖρος»*· πβ. λακων. *βορθαγορίσκοι* «μικροὶ χοῖροι» Ἡσύχ., καὶ *ἀγρόμενοι σύες* Ὅμηρ. ξ 25 καὶ π 3) > *βορθαγόρας* / *φορθαγόρας* / **Ορθαγόρας* (= **«ὁ ὀρθῶς, ἀληθῶς καὶ δικαίως ἀγορεύων»*! πβ. *ὀρθαγορίσκος*, καὶ *ὀρθραγορίσκος*, «ἐπεὶ πρὸς τὸν ὀρθρον πιπράσκονται»! Ἀθήν. 4.139b, 140b, καὶ Περσ. Στωϊκ. Ι. 102)¹¹.

4. Ὅμως ἡ ἀντίστροφη παραγωγὴ δὲν εἶναι ἓνα γλωσσικὸ γεγονός, πού ἴσχυσε μονάχα κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, καὶ συγκεκριμένα γιὰ τὶς ἐξελεκτικὲς διαδικασίαι τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τῆς Λατινικῆς γλώσσας, ἀλλὰ ἀποτελεῖ ἀναμφισβήτητα ἓνα πάγιο καὶ καθολικὸ γλωσσικὸ καθεστῶς, πού ἔχει ἐφαρμογὴ σὲ ὅλες γενικὰ τὶς ἐποχὰς καὶ γιὰ ὅλες φυσικὰ τὶς γλώσσες —ἐπειδὴ ἀκριβῶς ὁ ἀνθρώπινος διαλογισμὸς πορεύεται παραγωγικὰ καὶ ἐπαγωγικὰ, καὶ κινεῖται ἐλεύθερα καὶ ἀμφίδρομα μεταξὺ λογικοῦ αἰτίου καὶ ἀκολουθίας.

Ἀπὸ τὸ μεσαιωνικὸ καὶ νεοελληνικὸ —γιὰ παράδειγμα— σχηματισμὸ (*ἀνα-ταράσσομαι* >) *ἀναταράζομαι* *ἀνταριάζομαι* (= καλύπτομαι ἀπὸ ὀμίχλη/ζαλίζομαι· πβ. *πλήσσω* καὶ *πλάζω*, *πτήσσω* καὶ *πτάζω*, *ἀλλοφάσσω* «ἀλλογνοῶ, παραφρονῶ» καὶ *ἀλλαφιάζομαι*¹² —μὲ παρετυμολογικὴν ἐπίδραση προφανῶς τῶν *έ-λαφος* *έλάφι* *λαφιάτης*—, ἀλλὰ καὶ: *συννεφιά* *συννεφιάζω* *συννεφιασμένος*, *σκιά*

7) Μωραλίδης, ὁ.π. «Πλάτων» 30 (1978), 142-143.

8) Τὸ ὄνομα *βάραθρον* —ἐπικό-ϊων. *βέρεθρον* (πβ. «*βάθιστον ὑπὸ χθονός ἐστι βέρεθρον*» Ὅμηρ. Θ 14) καὶ μὲ ἀπλολογία **βέρθρον βέθρον*, καὶ ἀρκαδ. *ζέρεθρον* —ἐσφαλμένα ἴσως ἀνάγεται κατὰ τοὺς ἐτυμολόγους στὴ ρίζα τοῦ ρήμ. *βιβρώσκω* (ἀπὸ ἀναλογικὸ προφανῶς συσχετισμὸ πρὸς τὰ *φά-ραγξ* *φάρυγξ*· πβ. *φέρω* *οἰσοφάγος*).

9) Γ. Γ. Μωραλίδης, *Σαμαριά* (Θρύλος καὶ πραγματικότητα γιὰ τ' ὄνομα τοῦ φαραγγιοῦ), «Ὀνόματα-Revue onomastique» 9 (1984), 201-202.

10) Πβ. καὶ: Δ. Δ. Λυπουρλή, Ἄρτεμις Ὀρθρία, «Ἐπιστ. ἐπετηρίς Φίλος. Σχολ. Πανεπιστ. Θεσσαλονίκης» 10 (1968), 363-401.

11) Μωραλίδης ὁ.π., σ. 201.

12) Σ. Γ. Καψωμένος, Ἡ Γραμματικὴ τῆς Δημοτικῆς, «Νέα Ἑστία» 33 (1943), 207.

σκιάζομαι, ξαφνιάζομαι) προέκυψε υποχωρητικά με αντίστροφη παραγωγή το ἄμεσο παράγωγο *ἀντάρ* (= όμίχλη, συννεφιά, καταχνιά/!θόρυβος, ταραχή, σάλος)¹³. πβ. τήν εὐθεία καὶ όμαλή παραγωγική σχέση στα όμόρριζα: *εὐδία* καὶ *εὐδιάζομαι* (Πλάτ.), *κολλύρα* *κουλούρα* καὶ *κουλ* (λ) *ουριάζομαι*, *μυῖα* *μύγα* καὶ *μυγιάζομαι* κ.λπ.— αντίθετα: *γούλα* *γουλιά* *ἀναγουλιάζω* > *ἀναγούλα*¹⁴.

Ἀπό τή σύμφυση ἐξάλλου τῶν όμόσημων *ἀναταράζομαι* *ἀνταριάζομαι* καὶ *ζαλίζομαι* σχηματίστηκε τό νέο συνώνυμο **ἀν(α)ταρ-λίζ-ομαι* *ἀντραλίζομαι* (= *ζαλίζομαι*, *ίλιγγιῶ*. πβ. «*στρώνομαι* καὶ *θρονιάζομαι*» > *στρωνιάζομαι*¹⁵), ἀπό τό όποιο πάλι προήλθε υποχωρητικά καὶ αντίστροφα τό ἄμεσο παράγωγο *ἀντράλα* (= σκοτοδίνη, ἴλιγγος, ζαλάδα)¹⁶. πβ. *ἀγκάλη* > *ἀγκαλίζομαι* (Σίμων).

5. Ἡ σύντομη καὶ στοιχειώδης αὐτή εἰσαγωγή σε κάποιες ἐμφανείς πλευρές τῆς ἀντίστροφης παραγωγῆς (§§ 1-4) κρίθηκε όπωςδήποτε ἀναγκαία καὶ ἀπαραίτητη γιά δύο κυρίως λόγους· ἐπειδή ἀφενός —ἀπ' όσο τουλάχιστο μπορούμε νά γνωρίζουμε— δέν ὑπάρχει καμμιά ὥς τώρα ἐμπεριστατωμένη καὶ πλήρης ἀναφορά στό περίεργο αὐτό φαινόμενο, πού ἀποτελεῖ ὡστόσο μιᾶ ἀδιαμφισβήτητη γλωσσική πραγματικότητα καὶ λειτουργεῖ ἐξίςου ἀποτελεσματικά μέ τήν όμαλή παραγωγική διαδικασία γιά τήν ἱστορικήν ἀνέλιξη καὶ τήν ἀνάπτυξη μιᾶς γλώσσας· ἀλλά παράλληλα, καὶ ἐπειδή ἀφ' ἐτέρου ἡ διερεύνηση τοῦ συγκεκριμένου θέματος γιά τήν προτεραιότητα τῆς πρωτοελληνικῆς ὥς μητέρας —γλώσσας τῆς Ἰνδοευρωπαϊκῆς όμογλωσσίας στηρίζεται προπαντός στα πορίσματα, πού συνάγονται ἀβίαστα καὶ πειστικά ἀπό ἀνάλογες περιπτώσεις ἀντίστροφης παραγωγῆς λέξεων.

Γιατί, ἂν ἡ ἀπλή παραγωγή στό Ἑτυμολογικό συντελεῖ ἀποφασιστικά στη διακρίβωση τῆς ἱστορίας τῶν λέξεων καὶ πιστοποιεῖ τήν πρωταρχική καὶ ριζική σημασία τους, ἡ ἀντίστροφη παραγωγή ὥς ἔρευνα μπορεῖ νά ἔχει κι ἄλλες ἀκόμα σημαντικές προεκτάσεις· διότι τεκμηριώνει μέ ὀργανικά καὶ αὐτούσια ἀποδεικτικά στοιχεία τό γεγονός μιᾶς γνήσιας λεξιλογικῆς όντογένεσης, καὶ διασφαλίζει μοναδικά καὶ σχεδόν ἀπόλυτα τή βέβαιη πατρότητα κάποιων ἀρχέγονων λέξεων, — ἀλλά καὶ διαδηλώνει ἔτσι ἔμμεσα τήν ἀρχαιότητα μιᾶς γλώσσας σέ σχέση μέ ἄλλες τῆς ἴδιας οἰκογένειας.

13) Ν. Δεκαβάλλας, *Περί τοῦ ἐτύμου τῆς λέξεως «ἀντάρ»*, «Ἀθηνᾶ» 27 (1915), Λεξικογραφικόν Ἀρχεῖον, 158-161.

14) Ν. Π. Ἀνδριώτης, *Ἑτυμολογικό Λεξικό τῆς Κοινῆς Νεοελληνικῆς* (Ἐκδ. Γαλλικοῦ Ἰνστιτ. Ἀθηνῶν), Ἀθῆνα 1951, σ. 12, 3η ἔκδ. (Ἰνστιτ. Νεοελληνικῶν Σπουδῶν τοῦ Ἀριστοτ. Πανεπιστ. Θεσσαλονίκης), Θεσσαλονίκη 1983, σ. 18.

15) Ν. Καζαντζάκης, *Ὁ Καπετάν Μιχάλης (Ἐλευθερία ἢ Θάνατος)*, (ἔκδ. «Δίφρος») Ἀθῆνα 1953, (Κεφ. 1) σ. 29, όπου: «*στρωνιάστηκε ἡ χανούμη στίς πονπουλένιες μαξιλάρες*».

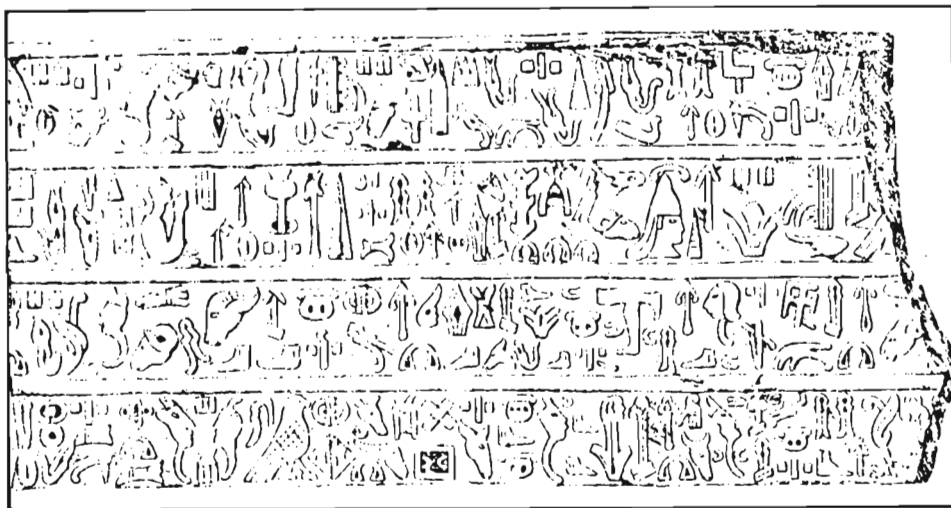
16) Δέν εἶναι ἐπομένως ὀρθή ἡ ἄποψη τοῦ Ἀθ. Θ. Φλώρου, *Νεοελληνικό Ἑτυμολογικό καὶ Ἑρμηνευτικό Λεξικό* (Ἐκδ. «Νέα Σύνορα») Ἀθῆνα 1980, σ. 34, ότι: «Ἡ λέξη εἶναι κουτσοβλάχικη: *andrālā* (= ζάλη), —ἐνῶ συμβαίνει ἀκριβῶς τό αντίθετο· πβ. καὶ *īndārlā* (= ζαλάδα).

Ἔτσι καὶ ὁ ἰσχυρισμός τοῦ Κ. Δαγκίτση, *Ἑτυμολογικό Λεξικό τῆς Νεοελληνικῆς*, τ. 1 (Α-Κ), (ἔκδ. 1. Γ. Βασιλείου) Ἀθῆνα 1979, σ. 250, ότι ἡ λέξη ἀνάγεται σέ πρωτότυπο σχηματισμό **ἐν-τραλίζομαι* (« > *τραλίζομαι*, *ἀγνώστου ἐτύμου*»), εἶναι πράγματι ἐντελῶς ἀνυπόστατος.

Ἡ σοβαρὴ ἐπομένως πιθανότητα νὰ εἶναι ἡ Πρωτοελληνικὴ ἢ πραγματικὴ καὶ γνήσια γενεσιουργὸς μητέρα-γλῶσσα ὄλων τῶν ἄλλων γλωσσῶν τῆς Ἰνδοευρωπαϊκῆς (ἢ Ἰνδογερμανικῆς ἢ καὶ Ἰαπετικῆς¹⁷) λεγόμενης ὁμοεθνίας --- πέρα ἀπὸ τὸ ἀναμφισβήτητο ἱστορικὸ γεγονός ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ παρουσιάζει τὴν ἀρχαιότερη γραπτὴ γλῶσσα ἀπ' ὅλες τὶς ζωντανές τῆς ὁμογλωσσίας¹⁸, σὲ σχέση προπαντὸς μὲ τὴν Ἀρχαία Ἰνδική (--- 1200 π.Χ.), ὅπως ἀπέδειξε ἡδη περίτρανα

17) Ὁ ὅρος σχηματίστηκε ἀναλογικὰ ἀπὸ τὸ ὄνομα τοῦ μυθικοῦ βασιλιᾶ τῶν Τιτάνων Ἰαπετοῦ (πβ. Ἰάφεθ), ποὺ ἦταν γιὸς τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γαίας καὶ γενάρχης τῶν λαῶν τῆς ΒΔ Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης - καὶ χρησιμοποιήθηκε ἀπὸ τοὺς L. Diefenbach, Γ. Χατζιδάκη κι ἀπὸ ἄλλους Ἑλληνες ἐρευνητές, χωρὶς ὥστόσο νὰ ἔχει εὐρύτερη ἀναγνώριση.

18) Ἀπὸ τὶς νεκρές γλῶσσες μονάχα ἡ Χεττιτικὴ φαίνεται νὰ εἶναι ἀρχαιότερη ἀπὸ τὴν Ἑλληνική· ὅμως εἶναι σχεδὸν βέβαιο ὅτι καὶ οἱ ἐπιγραφές τῆς Γραμμικῆς Α (1700-1450 π.Χ.) θὰ ἀποδώσουν --- ὅταν ἐπιτευχθεῖ ἡ ἀνάγνωσή τους --- γλῶσσα ἐλληνική, γιὰ νὰ καταρριφθεῖ ὀριστικὰ πλέον ὁ μύθος περὶ Προελλήνων καὶ Προελληνικῆς· γιὰ αὐτὸ ἀποκλειστικὰ τὸ συμπέρασμα ἐξάγεται ἀπὸ τὰ σαθρὰ ἐπιχειρήματα, πάνω στὰ ὁποῖα στηρίζεται καὶ ἀκουμπᾷ δλόκληρη ἡ κατασκευασμένη θεωρία γιὰ τὰ δῆθεν ξενόγλωσσα κατάλοιπα τῶν πρώτων κατοίκων τῆς Ἑλληνικῆς Χερσονήσου, τῶν μικρασια-

Ἱερογλυφικὴ ἐπιγραφή τῶν Χετταίων μὲ σημεῖα ποὺ μοιάζουν πολὺ ἢ συμπίπτουν πλήρως μὲ τὰ ἰдеоγραφήματα τῶν Ἀχαιῶν ἐπὶ στεατίτου λίθου, ποὺ πλῆθος ἐξ αὐτῶν ἀνεκάλυψε ὁ A. Evans. Ἡ χεττιτικὴ ἐπιγραφή βρέθηκε στὴν Ἱερὰ-πολὴ τῆς Β. Συρίας καὶ ὀμιλεῖ, σύμφωνα μὲ τὸν William Wright (*"The Empire of the Hittites"*, ἐκδ. 1961), γιὰ τοὺς Ἀχαιοὺς καὶ τὴ μεγάλη αὐτοκρατορία τους (Μικρὰ Ἀσία, Θεσσαλία, Πελοπόννησος κλπ.).

τικῶν ἀκτῶν τῆς Ἰωνίας καὶ τῶν ἐνδιάμεσων καὶ γύρω νησιῶν (τοπωνύμια, ὀνόματα ζώων καὶ φυτῶν, ὀνόματα θεῶν καὶ ἡρώων κ.λπ.)· βλ. I.Γ. Μωραλίδης, *Γλωσσικά σύμμικτα*, «Πλάτων» 27 (1975), 311, καὶ *Σκοτεινὰ σύνθετα*, ὁ.π. «Πλάτων» 30 (1978), 152 κέ.

καὶ ἡ ἀποκρυπτογράφηση τῆς Γραμμικῆς Β (1450-1200 π.Χ.)¹⁹ — ἀποτελεῖ αὐστηρὴ λογικὴ συνάρτηση, ποὺ στοιχειοθετεῖται κοντὰ στ' ἄλλα κι ἀπὸ μιὰ σειρὰ ἐτυμολογικῶν διακριβώσεων, οἱ ὁποῖες ὅμως πιστοποιοῦνται καὶ διασταυρῶνται ἀντικειμενικὰ ἀπὸ παράλληλες μορφολογικὲς καὶ σημασιολογικὲς ἐξελίξεις, καὶ ἐπισφραγίζονται συγχρόνως ὀριστικὰ καὶ τελεσίδικα ἀπὸ τὸ φαινόμενο τῆς ἀντίστροφης παραγωγῆς.

Ἔτσι ἀπὸ πολλὰ παραδείγματα τέτοιων ἐτυμολογικῶν διαπιστώσεων, ποὺ θὰ μπορούσαν γενικὰ νὰ προσκομισθοῦν, γιὰ νὰ ἐπιβεβαιώσουν μὲ τὴν ἀδιάψευστη καὶ ἀποκαλυπτικὴ τους μαρτυρία τὸ ἀσφαλὲς τοῦ λόγου, ἐπιλέγονται ἐνδεικτικὰ μονάχα κάποια στοιχεῖα περισσότερο ἴσως σημαντικὰ καὶ ἀξιοσπούδαστα· καὶ εἶναι αὐτὰ ἀκριβῶς ποὺ ἐκτίθενται στὴ συνέχεια.

6. Ξεκινώντας λοιπὸν ἀπὸ τὴν περίεργη πράγματι μαρτυρία τῶν παλαιῶν καὶ τόσο περιφρονημένων σήμερα ἐτυμολόγων, μὲ τὴν ἀπλοϊκὴ ἴσως ἀλλὰ καὶ ὀξύτατη πολλὲς φορὲς διαίσθηση, γιὰ τὴ σημασία τοῦ ἐπιθ. *ἄτερπνος* (= ὁ ἄγρυπνος· πβ. Ε.Μ. 163, 8-10: «*Ἄτερπνος: Ὁ ἄγρυπνος, παρὰ Ῥηγίνοις. Παρὰ τὸ ἄτερ καὶ τὸ ὕπνος, γίνεται ἀτέρυπνος, ὁ χωρὶς ὕπνου ὢν· καὶ συγκοπῇ τοῦ Υ, ἄτερπνος*», καὶ Ἐτ. Γουδ.: «*Ἄτερπνος· οὕτως ὁ ἄγρυπνος παρὰ Ῥηγίνοις, ὡς καὶ παρ' Ἰβύκῳ* (Ἀπ. 52, ἔκδ. Bergk⁴) *καὶ Στησιχόρῳ* (Ἀπ. 78, ἔκδ. Bergk⁴). οὐκ ἔστι δὲ ἡ φωνὴ κατὰ στέρησιν τοῦ *τερπνοῦ*, ὡς ὁ ἄκακος καὶ ὁ ἄφιλος καὶ ὁ ἄσεμνος· δεῖ οὖν ἀποδεῖξαι τὸ ὀφειλόμενον ὃ ἔστι γὰρ κατ' ἐντέλειαν ἀτέρυπνος, ὁ χωρὶς ὢν ὕπνου»), μπορούμε ὁμολογουμένως νὰ ἀνιχνεύσουμε τὴν ὑπαρξὴ μιᾶς ἄρτιας συγκομιδῆς ὁμόρριζων λέξεων μὲ τὴ διαδικασία τῆς ἀντίστροφης παραγωγῆς· ἦτοι: ἀπὸ τὴ δυνατὴ καὶ ἀναμφισβήτητη χρῆση *(*ἄτερ-ὑπνου*) — πβ. «*ἄτερ καμάτοιο*» Ὀμηρ. η 325 — ἔχουμε τὸν πρωτοσύνθετο σχηματισμὸ **ἀτέρυπνος ἄτερπνος*, καὶ μὲ ἀπόσπαση τοῦ ἀρχικοῦ *ἀ-* (ποὺ θεωρήθηκε φυσικὰ καὶ ἀβίαστα ὡς στερητικὸ) προέκυψε κατόπιν ἀναλογικὰ μὲ ἄλλα παρόμοια καὶ πραγματικὰ σύνθετα τὸ θετικὸ παράγωγο *τερπνός*· ἀπὸ τὸ *τερπνός* / **τερπ-νός* πάλι ἐπινοήθηκε ἀπὸ τὸν γλωσσοπλάστη τὸ ὡς ἀναγκαῖο πλέον καὶ ἀναμενόμενο γιὰ τὴν ἀμφίδρομη λογικὴ καὶ παραγωγικὴ πορεία ρῆμα *τέρπ-ο-μαι* (= εὐφραίνομαι, διασκεδάζω, χορταίνω, εἶμαι εὐχαριστημένος· Ὀμηρ.) καὶ ἐνεργ. *τέρπω*· ἀναλογικὰ δηλ. πρὸς ἄλλα ὁμαλὰ καὶ μὲ εὐθεία παραγωγικὴ σχέση παράγωγα, ὅπως εἶναι λ.χ. τὰ *ἄγαμαι* > *ἀγ-νός*, *ἄζομαι* > *ἀγ-νός*, *κῆδομαι* > *κεδ-νός*, *σέβομαι* > *σεμ-νός*, *ψεύδομαι* > *ψυδ-νός* κ.λπ.²⁰, διαμορφώθηκε μὲ ἀντίστροφη παραγωγή ἓνα ἀντίστοιχο καὶ πλασματικὸ πρωτότυπο ρῆμα τοῦ *τερπ-νός*.

7. Ἐπειδὴ πιθανῶς μιὰ τέτοια ἐκδοχὴ φαίνεται νὰ εἶναι ὑπερβολικὰ τολμηρὴ καὶ ἀβάσιμη, καὶ συγκρούεται μετωπικὰ μὲ παγιωμένες ἐπιστημονικὲς ἀντιλή-

19) Γ. Δ. Μπαμπινιώτης, *Σύντομη εἰσαγωγή στὴν Ἰνδοευρωπαϊκὴ Γλωσσολογία καὶ στὴν ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας*, Ἀθήνα 1977, σ. 33, ὅπου: «Ἡ Ἑλληνικὴ ἀπὸ πλευρᾶς ἀρχαιότητος μαρτυριῶν εἶναι ἡ δευτέρη κατὰ σειρὰν ἸΕ γλῶσσα μετὰ τὴν Χεττιτικὴν, ἡ ὁποία ἀνάγεται περίπου στὸ 1700 π.Χ.».

20) P. Chantraine, *La formation des noms en grec ancien*, Paris 1933 (καὶ ἀνατύπ. 1968), σσ. 192-193 (§§ 149-150).

ψεις²¹, ἐπικαλούμαστε γι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸ λόγῳ τὴν ἀντικειμενικὴ μαρτυρία ὁρισμένων σοβαρῶν ἐνδείξεων, ποὺ πείθουν ἐνδεχομένως γιὰ τὴν ἀλήθεια τῆς παράτολμης ὑπόθεσης· καὶ οἱ ἐνδείξεις αὐτὲς εἶναι:

I. Ὀμηρικὰ χωρία, στὰ ὁποῖα διαδιδλῶνεται καθαρὰ καὶ ἀναμφισβήτητα ὅτι γιὰ τὸν ὁμηρικὸ ἄνθρωπο, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν ἄνθρωπο ὁποιασδήποτε ἄλλης ἐποχῆς, καὶ πῶς πολὺ γιὰ τὸν πρωτόγονο τοῦ μόχθου καὶ τῆς κόπωσης, ὁ ὕπνος ἀπετέλεσε καὶ ἐξακολουθεῖ πάντα νὰ εἶναι ἓνα πρωταρχικὸ καὶ κύριο στοιχεῖο τέρψης καὶ ἀναψυχῆς· ὅπως: «Πάντων μὲν κόρος ἐστί, καὶ ὕπνου καὶ φιλότῃτος/μολπῆς τε γλυκερῆς καὶ ἀμύνονος ὀρχηθμοῖο, / τῶν πέρ τις καὶ μᾶλλον ἐέλδεται ἐξ ἔρον εἶναι/ἢ πολέμου» N 636-639, «Ὡς ὁ μὲν ἀτρέμας εὐδε πατήρ ἀνὰ Γαργάρῳ ἄκρω, / ὕπνῳ καὶ φιλότῃτι δαμείς, ἔχε δ' ἀγκὰς ἄκοιτιν» Ξ 352-353, «τοὶ μὲν δόρποιο μέδοντο/ὕπνου τε γλυκεροῦ ταρπήμεναι» Ω 2-3, «λέξον νῦν με τάχιστα, διοτρεφές, ὄφρα καὶ ἤδη/ὕπνῳ ὕπο γλυκερῷ ταρπώμεθα κοιμηθέντες» Ω 635-636, «ἀλλ' ἄγετ' εἰς εὐνὴν τράπεθ' ἡμέας, ὄφρα καὶ ἤδη/ὕπνῳ ὕπο γλυκερῷ ταρπώμεθα κοιμηθέντες» δ 294-295, «ἀλλ' ἔρχευ, λέκτρον δ' ἴομεν, γύναι, ὄφρα καὶ ἤδη/ὕπνῳ ὕπο γλυκερῷ ταρπώμεθα κοιμηθέντε» ψ 254-255, «ὁππότε δὴ ῥ' Ὀδυσῆα ἐέλεπετο ὄν κατὰ θυμόν/εὐνῆς ἥς ἀλόχου ταρπήμενοι ἡδὲ καὶ ὕπνου» ψ 345-346· πβ. ἐπίσης καὶ τὶς ὁμηρικὲς χρήσεις: ἀμβρόσιος ὕπνος (B 19), ὕπνος ἀπήμων (Ξ 164), ὕπνος γλυκερός (K 4, Ω 4 636, δ 295, ε 472, τ 511, ψ 255), γλυκὺς (A 610, B 71, ψ 232, β 395, η 289, θ 445, ι 333, κ 31 548, μ 338, ν 282, ο 7, σ 188 199, τ 49, ψ 342), ἡδὺς (Δ 131, α 364, ο 44, π 451, τ 604, φ 358, ψ 17), ἡδιστος (ν 80), λυσιμελὴς (υ 57, ψ 343), λύων μελεδήματα θυμοῦ (Ψ 62, υ 56, ψ 343), μελιγδῆς (τ 551), μελίφρων (B 34) κ.λπ.

II. Ἡ παράλληλη σημασιολογικὴ ἐξέλιξη —καὶ μάλιστα μὲ ἀντίθετη παραγωγικὴ σχέση μετὰξὺ τους—, ποὺ διαπιστώνεται ἀντικειμενικὰ καὶ ἐξόφθαλμα ἀνάμεσα στὶς ἐτυμολογικὲς κλίμακες: ὕπνος *ἄτερ-ὕπνου > *ἀτέρυπνος / ἄτερπνος / ἄ-τερπνος > τερπνός / τερπ-νός > τέρπ-ο-μαι μὲ συνεχῆ ἀναδρομικὸ σχηματισμό, καὶ: εὐ-φραίνομαι (= τέρπομαι, εὐχαριστιέμαι· πβ. φέρω φορεὺς φορεῦν / *φορέφ-γω / *φορεῖω / φορέω > φρέω²², *φερ-άν-γω *φεραίνω²³ *εὐ-φε-

21) G. Curtius, *Grundzüge der griechischen Etymologie*, 4η ἐκδ. Leipzig 1873, σ. 223, καὶ 5η ἐκδ. Leipzig 1879, σ. 224.

E. Boisacq, *Dictionnaire étymologique de la Langue grecque*, Heidelberg - Paris (1907-) 1916, σ. 958, 4^η ἐκδ. 1950.

J. B. Hofmann, *Etymologisches Wörterbuch des Griechischen*, München 1950 (ἀνατύπ. 1966, καὶ 1971), σ. 360, —καὶ ἐπαυξημένη μεταγλώττιση στὴν Ἑλληνικὴ ἀπὸ τὸν καθηγητὴ Α.Δ. Παπανικολάου, Ἐν Ἀθῆναις 1974, σ. 432.

Frisk, δ.π., τ. II σσ. 881-882· πβ. τοῦ ἴδιου, *Über den Gebrauch des Privativpräfixes im idg. Adjektiv*, Göteborg 1941, σ. 9 σημ. 1.

Chantraine, *Dict. étym.* δ.π., σσ. 1107-1108.

22) Ὁ ρηματικὸς σχηματισμὸς φρέω εἶναι ἀναντίρρητα παράγωγος τοῦ φορέω, θαμιστ. τύποι· τοῦ φέρω (λοκρ. φάρω), καὶ ὀφείλεται προφανῶς σὲ συγκοπὴ (κατὰ τὸ νόμο τοῦ Kretschmer)· πβ. φορέω *φόρημι (φορῆναι) Ὅμηρ. B 107, H 149, K 270, ρ 224, καὶ φορήμεναι Ὅμηρ. O 310 καὶ φρέω *φρήμι πύρρημι, διαφορέω καὶ διαφρέω, εἰσφορέω καὶ εἰσφρέω, ἐκφορέω καὶ ἐκφρέω («ἐκφρῆται· ἐκφέρεται» Ἡσύχ.), ἐπεισφορέω καὶ ἐπεισφρέω.

23) Ὅπως ἀκριβῶς: *πέρ-γω πείρω καὶ πέρ-θω καὶ *περ-άν-γω περαίνω (πβ. πρᾶνῃς πρῆνῃς), *τέρ-γω τείρω καὶ *τε(ι)ρ-άν-γω *τι-τε(ι)ρ-άν-γω τετραίνω τιτραίνω (= τρυπῶ, διατρύπῶ· τρᾶνῃς

ραίνω / εὐφραίνω²⁴ εὐφραίνομαι²⁵, *εὐ-φέρων Εὐφέρων εὐφρων²⁶ Εὐφρων, *φερ-ρὴν φρὴν — δωρ. φράν — γεν. *φερνός φρενός²⁷ *«τὸ κέντρο τῆς ζωῆς ποὺ κινεῖ τὸ σῶμα, ἡ ζωηφόρος καρδιά ποὺ μεταφέρει τὸ αἷμα», καὶ πιθανότατα *φερ-νός νεφρός²⁸), εὐφρων εὐφρόσυνος (= φαιδρός, τερπνός· πβ. E.M. 400, 2: «εὐφρων οὖν, ὁ εὐφραίνόμενος») καὶ εὐφρόνη (= *«ἡ καλὴ ὥρα τοῦ ὕπνου καὶ τῆς ἀταραξίας», ἡ νύχτα)· πβ. «εὐφροσύνη, τερπνὴ, νύξ, μῆτερ ὀνείρων» Ὁρφ. Ὑμν. 3, 5 κ.ά., καθὼς καὶ τὰ ἀντίθετα ἀφρόνη (= ἀφροσύνη) καὶ δυσφρόνη (= δυσφροσύνη, στενοχώρια, θλίψη, φροντίδα, ἔγνοια, μέριμνα)²⁹.

III. Ἕνα δεύτερο ἐπίσης παράδειγμα, ποὺ πιστοποιεῖ ἀπόλυτα τὴ σημασιολογικὴ συνταύτιση τῆς ἔννοιας τῆς «ἀμεριμνησίας καὶ ξενοιασίας» — καὶ ἄρα: «τῆς τέρψης καὶ τῆς διασκέδασης» — μὲ τὸ περιεχόμενο τοῦ ὕπνου καὶ τῆς νύ-

τρανός), ἄκρος (= ὕψιστος, ὑψηλότετος, πρῶτος, ἔξοχος, ὑπέροχος) *ἀκρ-εὺς *ἀκρ-έφ-γω *ἀκρεῖω *ἀν-ακρεῖω / *ἀνα-κρεῖω *κρεῖω κρεῖων κρείουσα Κρεῖων Κρέων Ἀνακρέων καὶ *κρεαίνω κραιαίνω κραινώ, *ἀλέφ-γω *ἀλείω *δι-αλείω / *κατ-αλείω / *κατα-λείω *λείω λέων καὶ λῦω ἄλλα καὶ λειαίνω λειαίνω *λέφ-αν-γα λείαινα (= *«ἡ διὰ τῶν ὀδόντων συντρίβουσα») κ.λ.π.

24) Ἀντίθετα ἀπὸ τὴν ἄποψη ποὺ ἐπικρατεῖ γενικὰ γιὰ τὴν προέλευση τοῦ ρήματος (ἀπὸ τὸ εὐφρων εὐφρων)· πβ. *ἔλδομαι ἔλδομαι καὶ *εὐ-ἔλδομαι / ἔλδομαι, *ἔλπομαι ἔλπομαι καὶ *εὐ-ἔλπομαι / ἔλπομαι, θέλω καὶ *εὐ-θέλω / ἐθέλω, θνήσκω καὶ δυσ-θνήσκω κ.λ.π.· βλ. σχετικὰ μὲ τὸ νόμο τῆς σύνθεσης τῶν ρημάτων στὴν Ἀρχαία Ἑλληνικὴ: Β. Φάβης, Ὁ Χρυσοῦς κανὼν τοῦ Scaliger, «Ἐπιστ. Ἐπετηρὶς Φίλος. Σχολ. Πανεπιστ. Θεσσαλονίκης» 5 (1941), 51-66, — καὶ Ἀ. Χατζῆς, Περί τοῦ νόμου τῆς συνθέσεως τῶν ρημάτων ἐν τῇ Ἀρχαίᾳ Ἑλληνικῇ Γλώσσῃ, Ἀθῆναι 1947.

25) Πβ. *ῥδ(-σ)-γω ῥζω ῥσδω *ῥδσμά ῥσμη καὶ *ῥδσ-φεραίνομαι ῥσφραίνομαι (ἀόρ. β': ῥσφρό-μην, ῥσφρέσθαι, ῥσφρόμενος· Ἡρόδ. κ.ά.)· πβ. φέρομαι ἐφερόμην).

26) Γιὰ τὸ σχηματισμὸ τοῦ ἐπιθέτου ἀπὸ τῆς χρήσης *εὐ-φέρων, παρὰ τὴν ἐπικρατοῦσα ἄποψη (πβ. εὐ καὶ φρὴν), ἐνδεικτικὴ ἀναμφισβήτητα εἶναι καὶ ἡ ἀναφορά τοῦ Πλάτωνα: «παντὶ γὰρ δῆλον ὅτι ἀπὸ τοῦ εὐ τοῖς πράγμασι τὴν ψυχὴν συμφέρεσθαι τοῦτο ἔλαβε τὸ ὄνομα “εὐφροσύνην” τὸ γε δίκαιον· ὁμῶς δὲ αὐτὸ καλοῦμεν “εὐφροσύνην”»· Κρατ. 419d· πβ. φερτός (= *«ὁ δυνάμενος φέρειν καὶ φέρεσθαι», ὑποφερτός), φέρτερος, φέρτατος, φέρτιστος καὶ (μὲ ἀνομοιωτικὴ ἀποβολὴ συμφώνου) φέριστος, καθὼς καὶ τὸ ὁμόριζο λατ. fortis (= ἀνδρείος, ἰσχυρός).

Γιὰ τὴ χρονικὴ συστολὴ τοῦ *εὐ-φέρων, γεν. *εὐφέρων-τος *εὐφέρωνος *εὐφέρωνος εὐφρονος, πβ. αἴθω αἴθων αἴθων, γεν. *αἴθωντος αἴθωνος (Ὁμηρ.) ἄλλα καὶ αἴθωνος (Ἡσιόδ. Ἔργ. 363 «αἴθων λιμὸν», Σοφ. Αἴας 221 «ἀνδρὸς αἴθωνος» κ.ά.) — βλ. καὶ Π. Λορεντζῆτος, Σοφοκλέους Αἴας (Διῶρθωσε καὶ ἐξηγήσατο), Ἀθήνησιν 1932, σ. 76 σημ. 221—, μένω (= *«σκέπτομαι, διανοοῦμαι παραμένω σκεπτικός καὶ ἀκίνητος, μένω ἀκίνητος ἀδρανῶ, χρονοτριβῶ»· πβ. μεμένηκα καὶ μέμνημαι) μένων Μένων (γεν. Μένωνος) ἄλλα καὶ *μι-μένω μίνω Μένων Ἀγαμέμνων (γεν. -ονος), νήφω νήφουσι (δοτ. πληθ.) ἄλλα καὶ νήφουσι (Θέογν. 481 καὶ 627· πβ. νήφονες· νήφοντες· Ἡσύχ.).

Κατὰ τὸ *εὐ-φέρων εὐφρων σχηματίσθησαν προφανῶς ἀναλογικὰ καὶ μὲ παράλληλῃ ὁπωσδήποτε ἐπίδραση τοῦ ὁμόριζου *φερὴν φρὴν καὶ τὰ: ἄφρων ἀφραίνω καὶ ἀφρονέω, δαφρων, δύσφρων, σασφρων, ταλασίφρων κ.λ.π.

27) Πβ. ἀρὴν (γεν. ἀρνός· πβ. ρὴν ὁ καὶ ἡ, καὶ τὰ ὁμηρικὰ Ἀρὴν Ἀρνη καὶ Ῥρὴν), σπλὴν (γεν. σπληνός), σφὴν (γεν. σφηνός), χὴν ὁ καὶ ἡ (γεν. χηνός, αἰτ. πληθ. χένας· πβ. φρένας) κ.λ.π.

28) Ὅπως ἀκριβῶς καὶ: ἀριθμός καὶ ἀμιθρός, συμπερτός (πβ. «συμπερτὴ ἀρετὴ» Ὁμηρ. Ν 237) καὶ συμπερτός, *σάλ-γο-μῆ ἀλλομαι καὶ *σαλ-τός βλαστός (πβ. θάλλω θάλος θαλλός, τέθλα καὶ θήλως θηλὴ θηλέα, καὶ μὲ ἀντίστροφη παραγωγὴ *θάω θῆσαι θῆσθαι θησάμενος, ἀρχ. ἰνδ. dhāyati «ἐκφυῖ, θηλάζει», — ὅπως: ἄλς καὶ θάλασσα, *άλυκρός ἀλυκρός καὶ θαλυκρός), φέρω φορμός καὶ *φορμὴ μορφή κ.λ.π.

29) Πβ. ἐπίσης καὶ E.M. 399, 50-60: «Εὐφρόνη: Ἡ νύξ· παρὰ τὸ εὐ φρονεῖν ἡμᾶς ἐν αὐτῇ· καὶ ὁ χρησμός, νύξ καὶ βουλὴ· καὶ γὰρ ὁ λογισμός, ὅτε ἀσχολεῖ, κριτὴς γίνεται τῶν πραγμάτων. Ἡ παρὰ τὸ εὐφραίνειν τὸ σῶμα διὰ τῆς ἀναπαύσεως. Ἡ παρώνυμὸν ἐστίν, ἀπὸ τοῦ εὐφρων εὐφρονος εὐφρόνη...».

χ τ α ς ἀλλὰ καὶ ἐπιβεβαιώνει ἔμμεσα καὶ ἀναλογικὰ τὴν προέλευση τοῦ *τέρπομαι* ἀπὸ τὸ **ἄτέρ-υπνος ἄτερπνος*, παρουσιάζεται πανηγυρικὰ μὲ τὸ οὐσιαστικοποιημένο ἐπίθετο *ἄωρος*, καὶ μὲ συναίρεση *ῶρος* (= **ἄ-φροντις*, ἀμέριμνος, ξένοιαστος» ὕπνοϛ· Σαπφ. 57/151 L.P., Καλλ. 150/177, 28· πβ. *ὀράω*, *ῶρα* «φροντίδα, μέριμνα, πρόνοια, προσοχή», *θυραωρός* *θυρωρός*, *φρουρός* κ.λπ.)³⁰, καὶ κατὰ τὸν Ἡσύχιον «*ῶρος· ἡ νύξ*» ἀλλὰ καὶ «*ἄωρος· ἄυπνος. Μηθυμναῖοι*» (μὲ διπλῇ ἄρνηση!)· πβ. *ῶριος* (= νυχτερινός· Μεσομ. Εἰς Ἡλ. 21: «*χορὸν ὦριον*»), «*ὠρίζει· ὑπνοῖ, φροντίζει, μεριμνᾷ, ὁμιλεῖ, ἀδολεσχεῖ*» Ἡσύχ. (σὲ συσχετισμὸ μὲ τὰ: *ῶρος*, *ῶρα* καὶ *ὀαρίζω*!).

IV. Τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἀείμνηστος Chantraine, μὲ τὸ ξεχωριστὸ ἐπιστημονικὸ κύρος τοῦ ἐγκρατέστατου ἑλληνιστῆ, χαρακτηρίζει τὸ *ἄτερπνος* (= ἄγρυπνος) γιὰ τὴ σημασία του «αἰνιγματικὸ κατάλοιπο» (*reste énigmatique*)³¹.

Καὶ πρέπει νὰ σημειωθεῖ ἐδῶ συναφῶς ὅτι ἐσφαλμένα ἀμφισβητεῖται ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Ἀριστάρχου ἡ ἀνάγνωση τοῦ *ἄτέρπου οἰζύος* (Ἡμ. Ζ 285)³², ἔστω κι ἂν ἡ ἀμφισβήτηση αὐτὴ στηρίζεται ἐδραῖα στὸ λογικότατο καὶ φωνολογικὰ ἀδιάσειστο ἐπιχείρημα, ὅτι ἕνας τέτοιος σχηματισμὸς εἶναι ἀδύνατος (πβ. *τέρπος*, τὸ καὶ *ἄ-τερπ-ής*) —στοιχεῖο πολὺ σοβαρὸ ἀναντίρρητα, ποὺ ἐπισημαίνει τουλάχιστον, καὶ στὴν καλύτερη ἀκόμα περίπτωση, τὴν ὑπαρξὴ ἐνὸς κάποιου προβλήματος.

Γιατὶ πράγματι στὴ μοναδικὴν αὐτὴν περίπτωσιν τὸ ἐπίθετο *ἄτερπος* δὲν εἶναι ἓνα συνηθισμένο καὶ κοινὸ μεταρρηματικὸ παράγωγο, ἀλλὰ τὸ ἴδιο τὸ ἀρχέγονο πρωτότυπο τοῦ *τέρπομαι*, τὸ πρωτοσύνθετο **ἄτέρ-υπνος ἄτερπνος* κανονικότερα ἀπλοποιημένο, λόγῳ τῆς ἀνώμαλης προφανῶς γλωσσικῆς ἄρθρωσης τοῦ συμπλέγματος *-ρπν-ἄφ* ἐνὸς μὲ τὴν ἔντονη συνειρμικὴν ἐπίδραση (in absentia) τοῦ *τέρπ-ω* *τέρπ-ομαι*, ἀλλὰ παράλληλα καὶ ἐξαιτίας τῆς πλασματικῆς ἐντύπωσης ὅτι τὸ *-νος* τοῦ *ἄτερπνος* ὡς παραγωγικὸ θεωρούμενο ἐπίθημα ἦταν ἅμοιρο εἰδικῆς σημασίας (σὲ σχέσιν μὲ τὸ ἀποσιλωμένο *-ος*· πβ. *τερπ-νός* καὶ *τερπ-ός* σὲ πάπυρο τοῦ 3ου π.Χ. αἰ= PCair. Zen. 693.9), ὅπως ἀποδεικνύεται αὐθεντικὰ καὶ ἐπίσημα ἀπὸ τὰ ἀνάλογα *ἀπάλαμος* καὶ *ἀπάλαμνος* (πβ. *παλαμναῖος*), *ἀτεράμων* καὶ *ἀτέραμνος* (ἀπὸ τῆ γεν. *ἀτεράμ-ονος*), *νώνυμος* καὶ *νώνυμνος* (πβ. *ὀνομαίνω* *ὀνυμαίνω*), — καὶ ἄρα καί: *ἄτερπνος* > *ἄτερπος* (μὲ ἀντίστροφη ἀναλογικὴ σχέσιν!).

Ὡστε τὸ Ὀμηρικὸ *ἄτέρπου οἰζύος* εἶναι ἀναντίρρητα ἀπλοποιημένος ὁ πρωτοσύνθετος σχηματισμὸς *ἄτερπονός*, ποὺ μνημονεύουν ἀξιόπιστα οἱ ἐτυμολόγοι τοῦ E.M. καὶ τοῦ Έτ. Γουδ., καὶ συνεπῶς δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ καμμιὰν ἀπολύτως διόρθωση, οὔτε κι ἀπὸ τὴν προσφυέστατη τοῦ Duentzezer (σὲ *ἄτερπνου οἰζύος*), γιὰ νὰ ἀποδώσει μορφολογικὰ σύννομος καὶ σημασιολογικὰ πλήρης τὸ ὀργισμένο παράπονο τοῦ Ἑκτορα γιὰ τὸν Πάρη καὶ γιὰ τὴν «ἄ-

30) Πβ. E.M. 117, 14-20: «ἽΩρος, καὶ ἄωρος κατὰ πλεονασμὸν τοῦ Α μηδὲν πλέον σημαίνοντος· ὄρος γάρ ὁ ὕπνος... ἽΗ ἄωρον τὸν ὕπνον τῶν μηδενὸς φροντίζόντων. Ὡρα γάρ ἡ φροντίς· ἔνθεν καὶ ὀλίγωρος. ἽΗ τὸν ἄωριον γινόμενον τῆς νυκτός».

31) Chantraine, *Dict. étym.* δ.π., σ. 1108.

32) Πβ. Π. Λορεντζάτος, Ὀμηρικὸν Λεξικόν, Θεσσαλονίκη 1925, σ. 68·

Frisk δ.π. 2. 881·

Chantraine δ.π.

γ ρ υ π ν η — ἀκοίμητη, ἀκατάπαυστη κι ἀτέλειωτη — σ υ μ φ ο ρ ά», πού ἔφερε στήν Τροία.

8. Αὐτὰ εἶναι τὰ ἀποδεικτικά στοιχεῖα πού ἐπιβεβαιώνουν κραυγαλέα καί ἀνυποχώρητα τή λεξιλογική ὄντογένεση τῶν *τερπνός* καί *τέρπομαι* ἀπό τὸ πρωτοσύνητο **ἀτέρ-υπνος* *ἄτερπνος*: ἀλλὰ δίνουν συγχρόνως καί τὸ μέτρο σύγκρισης, γιὰ νὰ τονιστεῖ κι ἓνα ἐπιπλέον ἀναγκαῖο συμπέρασμα: ὅτι τὰ φερόμενα ὡς ἀντίστοιχα τοῦ *τέρπομαι* (πβ. *τρέφομαι*) ἰνδοευρωπαϊκά ἰσοδύναμα — ὅπως εἶναι τὰ ἀρχ. Ἰνδικά: *tí ryaṭi tī rñóti tī mráti* καί τὸ νεώτερο *tarpatí* «χορταίνει, ἀπολαμβάνει, χαίρεται, ἱκανοποιεῖται», μεταβατ. *tarpayāmi* «χορταίνω, ἱκανοποιῶ», *tí rti-* «χορτασμός» (πβ. *snárna-* «ὕπνος, ὄνειρο»), καί τὰ λιθουανικά: *taĩrti* «ἀκμάζω, εὐτυχῶ, εὐδοκιμῶ», *tarpá* «ἀνάπτυξη, αὐξηση, εὐδοκίμηση» (πβ. *sāpnas* «ὄνειρο») — δὲν εἶναι παρὰ δάνειοι σχηματισμοὶ ἢ καὶ ἀπλὲς μεταγραφές (πβ. τὸν ἀόρ. τῆς ᾽Αρχ. ᾽Ινδικῆς *atārpsīt* καί *ātī rat*) τοῦ παραπάνω προτύπου τῆς Πρωτοελληνικῆς: ἡ ὁποία, ὅπως ἐπισημάναμε καί σὲ ἄλλες ἀνάλογες εὐκαιρίες³³, ἀποτελεῖ πιθανότατα τὸ γλωσσικὸ μητροπολιτικὸ κέντρο τῆς ἀπροσδιόριστης χρονικὰ καί τοπικὰ π ρ ω τ ο γ λ ῶ σ σ α ς, πού εἶναι γενικὰ γνωστὴ μὲ τὸ συμβατικὸ ὄνομα τῆς λεγόμενης ᾽Ινδοευρωπαϊκῆς (᾽Ινδογερμανικῆς ἢ καὶ ᾽Ιαπετικῆς) μητέρας-γλώσσας.

[Σὲ προσεχές τεῦχος: *Οἱ ἀποδείξεις τῆς προτεραιότητος τῆς ᾽Ελληνικῆς ἔναντι τῆς Χεττικῆς καὶ τῆς ἀρχαίας ᾽Ινδικῆς γλώσσας*].

33) Μωραλίδης δ.π. «Πλάτων» 29 (1977), 141-142 καὶ 30 (1978), 140-151· πβ. *ἀμφι* (> λατ. *ambi-* καὶ ἀρχ. Ἰνδ. *abhi-*), *ἀφρός* ὄμβρος (> ἀρχ. Ἰνδ. *abhrá-* καὶ *āmbhas*, καὶ λατ. *imber*), *εὐρύς* (> ἀρχ. Ἰνδ. *urū-méthu* (> ἀρχ. Ἰνδ. *mádhū*), *ἄκανθα* (> ἀρχ. Ἰνδ. *kañ ṭ a* καὶ *kañ ṭ ha-*), *ἄνθος* (> ἀρχ. Ἰνδ. *ānadhas*).

ΝΙΚΟΣ Ε. ΠΡΕΑΡΗΣ

«᾽Ιδαίῳ Διὶ»

Τὰ σπλάχνα του ἀνοιξε
καὶ τὸ ᾽Ιδαῖο ᾽Αντρο.

«᾽Ιδαίῳ Διί»:
τόπος γεννήσεως καὶ λατρείας
τοῦ Δία, τοῦ Κρητογενῆ.

Χρυσός, ἀσήμι καὶ γυαλί,
σίδηρο, κόκκαλο καὶ φαγεντιανή,
πηλὸς καὶ πυριτόλιθος,
ὄψιανὸς κι' ἐλεφαντόδοντο...

Βεργίνα, Δῖο, ᾽Ιδαῖο ᾽Αντρο,
σὲ τόνους τρεῖς
μελωδικὸ τραγούδι.
᾽Ελλάδα, ᾽Ελλάδα, ᾽Ελλάδα!

ΗΛΙΑΣ Λ. ΤΣΑΤΣΟΜΟΤΡΟΣ

Πῶς ὁ Ἑλληνικὸς χῶρος-ἄνθρωπος «ἐγέννησαν» τὶς σημασίες τοῦ «Ταῦ»

[ΠΡΟ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΑΚΡΙΒΩΣ ΕΤΩΝ:

Στὸ 29ο τεῦχος τοῦ «Δαυλοῦ» (Μαΐου τοῦ ἔτους 1984), δηλαδή πρὸ τεσσάρων ἀκριβῶς ἐτῶν, ὅταν ὁ «Δαυλός» εἶχε ἀφιερῶσει καὶ πάλι τὸ τεῦχος ἐκεῖνο στὴν «Κρίση τῆς Γλώσσας», εἶχα γράψει τὰ ἐξῆς χαρακτηριστικά:

- «1. Ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα, ὅποια μορφή κι' ἂν πῆρε ἀπ' τὴν γεννήσῃ της μέχρι σήμερα, ἐξακολούθησε, παρὰ τὶς προσπάθειες τῶν διωκτῶν της, νὰ παραμένῃ μοναδικὸ μνημεῖο πολιτισμοῦ. Γέννημα, ὅπως θ' ἀποδειχθῇ, τοῦ ἐλληνικοῦ χώρου καὶ τῆς ἐλληνικῆς φύσεως, ἔγινε ὄχι μόνον ἡ τέλεια ἔκφραση τοῦ ἐλληνικοῦ λόγου ἀλλὰ κατόρθωσε μέσῳ τῶν λέξεων της ν' ἀποταμιεύσῃ τὴ σοφία χιλιετιῶν καὶ νὰ καταστῇ, μ' αὐτὸ τὸν τρόπο, τὸ μεγαλύτερο ταμεῖο γνώσεων τοῦ ἀρχαίου κόσμου καὶ πολύτιμο ἀρχεῖο τῆς ἱστορίας τοῦ πολιτισμοῦ.
2. Ἡ ἀρχὴ τῆς ἀνθρώπινης ἱστορίας, τῶν ἀνθρώπων δηλαδή πού πρῶτοι ἀνέπτυξαν γλῶσσα καὶ πολιτισμό, βρίσκεται κατὰ χωρισμένην στὸ μεγάλο ἀρχεῖο ἱστορίας καὶ γνώσεων, ἀρχεῖο πού εἶναι ἡ ἴδια ἡ γλῶσσα.
3. Γιὰ ἐμένα τὸ θέμα τοῦ πότε καὶ πού πρωτοεμφανίστηκε ὁ ἔμφρων ἄνθρωπος δὲν ἔχει ἰδιαίτερη σημασία. Οἱ ἄνθρωποι πρέπει ἢ μπορεῖ νὰ ἐμφανίστηκαν ταυτόχρονα σὲ πολλὰς περιοχὰς τοῦ πλανήτη. Σημασία ἔχει νὰ ἐρευνήσουμε καὶ νὰ κατανοήσουμε τὶς διαφορὰς πού ἔκαναν ξεχωριστὰ καὶ ταχύτερες τὶς διαδικασίες, ὥστε ἄλλοι λαοὶ νὰ εἰσέλθουν πρῶτοι στὸν πολιτισμὸ καὶ ἄλλοι νὰ βραδύνουν μέχρι σήμερα κατὰ τρόπο τραγικό... Ἐπειδὴ ὅμως πολιτισμὸς δὲν ὑπάρχει χωρὶς γλῶσσα, πρέπει νὰ ἀναζητήσουμε τὴν ἀπάντησιν στὸ ἐρώτημα: κατὰ πόσον πράγματι ὁ “χῶρος - φύση” (πού εἶναι φανερό ὅτι ἀποτελοῦν τὸ ξεχωριστὸ στοιχεῖο ἐνὸς ἐκάστου λαοῦ) εἶναι τὰ κατ' ἐξοχὴν ὑπεύθυνα τῶν διαφορῶν στὴν ταχύτερη ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ καί, ἐν προκειμένῳ, ὁ μέγας συντελεστὴς στὴν δημιουργίαν γλῶσσας.
4. Εἶναι ἐντελῶς αὐθαίρετα ὅσα ἐντελῶς θεωρητικὰ καὶ μὲ βάση τὰ δεδομένα ἄλλων γλωσσῶν διατυπώνονται γιὰ τὴν πορεία πού ἔλαβε ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα ἀπὸ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ ἐλληνικοῦ χώρου καὶ μετὰ. Ἡ βάση πού πρέπει νὰ θέσουμε, γιὰ νὰ τὴν μελετήσουμε σωστά, εἶναι ὁ ἐλληνικὸς χῶρος... Γλῶσσα ἐλληνικὴ χωρὶς αὐτοὺς τοὺς συντελεστὰς (χῶρος-φύση) εἶναι ἀδύνατον νὰ κατανοήσουμε, νὰ συλλάβουμε τὶς διαδικασίες πού τὴν γέννησαν.
5. Ἱστορία, τέλος, καὶ γλῶσσα εἶναι ἄρρηκτα συνδεδεμένα· καὶ γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ θὰ ἦταν σωστὸ νὰ προχωρήσουμε στὴν ἐξέτασιν τῆς γλῶσσας

ἐν συνδυασμῷ καὶ πρὸς τὴν πορεία τῶν ἀνθρώπων ἀναγκῶν καὶ τῶν ἐπινοήσεων, πού σέ μεγάλες ἀρχικά περιόδους σφράγισαν τὴν ζωὴ τῶν ἀνθρώπων».

Αὐτὰ βεβαίως ἐγράφοντο πρὸ τεσσάρων ἐτῶν. Ἡ ἔρευνα ἡ δική μου ὅμως προχωροῦσε, μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ συγκεντρωθοῦν κάποτε ὅλα τὰ ἀποδεικτικά στοιχεῖα, ὥστε νὰ ἀνακοινωθοῦν καὶ δι' αὐτῶν ν' ἀποδειχθῇ πλέον ἡ ἀλήθεια. Σήμερα οἱ ἀναγνώστες τῶν τελευταίων τευχῶν τοῦ «Δαυλοῦ» ἔχουν πλέον καὶ τίς ἀποδείξεις: Ἡ ἐλληνικὴ γλῶσσα καὶ ἡ ἐλληνικὴ γραφὴ εἶναι αὐτοφυῆ προϊόντα τοῦ ἐλληνικοῦ χώρου, δὲν ἔχουν καμμία «μητέρα-γλῶσσα», οἱ δὲ «θεωρίες» περὶ «ἰνδο-ευρωπαϊκῆς φυλῆς» ἢ «ὁμογλωσσίας» καὶ περὶ «κοιτίδος τῶν στὶς πεδιάδες τῆς Κεντρικῆς Εὐρώπης» ἢ ἀλλοῦ δὲν ἔχουν καμμία ἱστορικὴ ἢ λογικὴ ἀπόδειξη καὶ ἀποτελοῦν κατασκευές τῆς ἐξουσιαστικῆς σκοπιμότητος ἢ φληναφήματα ἀνοήτων σχολαστικῶν.

Καὶ συνεχίζω μὲ τὴν ἀνάπτυξη τοῦ κώδικος σημασιῶν τοῦ γράμματος «Τ». — **Η.Α.Τ.].**

Ἀθήνα, Μάιος 1988

[Ἔκτη συνέχεια]

«Τῆς δ' αὖ τοῦ “δέλτα” συμπίεσεως καὶ τοῦ “ταῦ” καὶ ἀπερείσεως τῆς γλώττης τὴν δύναμιν χρησίμον φαίνεται ἡγήσασθαι πρὸς τὴν μίμησιν τοῦ “δεσμοῦ” καὶ τῆς “στάσεως”.

[Πλάτων, «Κρατύλος» (427b)].

Γιὰ τὸ σύμφωνο «Ταῦ» ὁ Πλάτων στὸν Κρατύλο ἐλάχιστα καὶ πάλι ἀναφέρει. Λέγει: «Τὴν δύναμιν δὲ πάλιν τοῦ “δέλτα” καὶ τοῦ “ταῦ” νὰ συμπιέζουν τὴ γλῶσσα καὶ νὰ τὴν ἀναγκάζουν νὰ στηρίζεται στὰ δόντια φαίνεται πὼς τὴν ἐνόμισε κατάλληλη (ὁ ἄνθρωπος), γιὰ νὰ μιμηθῇ τὸν “δεσμόν” καὶ τὴν “στάσιν”». Καὶ βεβαίως, ὅπως θὰ διαπιστώσουμε, ὁ «φθόγγος μὲ σημασία» Τ δὲν ἐρευνήθηκε, ὥστε ν' ἀποκαλυφθῇ ἡ πηγὴ προελεύσεώς του, μὲ ποιόν, δηλαδή, ἦχο συμφωνεῖ ἢ συνηχεῖ· ἀλλὰ οἱ ἐρευνητὲς στάθηκαν καὶ πάλι στὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο τὸ γλωσσικὸ ὄργανο ἐκφέρει τὸν ἦχο «Ταῦ».

Καὶ ὡς ἀρχὴ δική μας ἐκ νέου ἡ ἱστορικὴ περίοδος τοῦ ἔλλοπος θηρευτοῦ, ὁ ὁποῖος ὁμοῦ μετὰ τοῦ κτηνοτρόφου «Κύκλωπος» καὶ τοῦ καλλιεργητῆ (ἀροτῆρος) τῆς γῆς (ἄρουρας) σχηματίζουν τὴν α' μακροχρόνια φάση τῆς ὀνοματοποιίας. Κατὰ διαστήματα ἐπαναλαμβάνω, ὅτι ἦχους προκάλεσε καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἄνθρωπος πολλούς, ἐκτὸς βεβαίως ἐκείνων μὲ τοὺς ὁποίους ἐξέφρασε τὸν πόνο, τὴ λύπη του, τὴν ἐκπληξη, τὸν ἔρωτα κ.ἄ. καὶ πρὸς χάριν τῆς ἐπιβιώσεώς του ἐντὸς ἐνὸς ἐχθρικοῦ περιβάλλοντος. Ὅπως δὲ θ' ἀναπτύξω ἀμέσως, τὸ σύμφωνο ἢ σύνηχο «Τ» ἀνήκει στὴν κατηγορίαν αὐτῶν τῶν τελευταίων ἦχων. Αὐτὸ τὸ ἡχητικὸ καὶ ὀπτικὸ ἐρέθισμα, πού ὁ ἔλλοπος ἄνθρωπος τοῦ ἐλληνικοῦ χώρου προσπάθησε ν' ἀπομιμηθῇ, συνδέεται μὲ τὴν κίνηση τὴν ὁποία κάνει ὁ ἄνθρωπος, ὅταν προσπαθεῖ νὰ καταφέρει ἓνα ἰσχυρὸ κτύπημα μὲ τὸ χέρι του κρατῶντας στὴν παλάμη του μιὰ πέτρα. Ἡ κίνηση αὐτή, γνωστὴ σ' ὅλους μας, πρέπει νὰ ἐρέθισε ἰσχυρὰ τὴ σκέψη τοῦ ἔλλοπος, καὶ νὰ συνέλαβε δι' αὐτῆς τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο θὰ ἀποκοτῶσε μεγαλύτερη σωματικὴ ρῶμη.

Ἐξ αὐτῆς τῆς ἀπλῆς ἀρχικῆς κινήσεως ξεκινοῦν, θὰ ἔλεγα, ὅλες οἱ μεταγενέστερες ἀνθρώπινες ἐπινοήσεις, τόσο γιὰ τὴν κάλυψη τῶν ἀναγκῶν του διατροφῆς καὶ ἄμυνας, ὅσο ἐν συνεχείᾳ καὶ γιὰ τὴν ἐπιβολή του στὸ φυσικὸ του περιβάλλον καὶ τὴν εἴσοδό του στὸν πολιτισμό. Στὴ «Θεογονίᾳ» (στίχ. 146), ὅπου ἡ ἀναφορὰ στοὺς «Κύκλωπας» κτηνοτρόφους, διαβάζουμε: «ἰσχύς δ' ἠδὲ βίη καὶ μηχαναὶ ἦσαν ἐπ' ἔργοις» [ἡ ἰσχύς δὲ αὐτῶν προήρχετο τόσο ἐκ τῆς φυσικῆς τῶν ῥώμης ὅσο καὶ ἐκ τῶν ἐπινοήσεών των γιὰ τὴν ἐκτέλεση ἔργων]. Ἀπὸ αὐτὸ λοιπὸν τὸ χέρι ποὺ κρατοῦσε στὴν παλάμη του μιὰ πέτρα καὶ κατέβηκε μὲ ὀρμή κι' ἔσπασε μιὰ ἄλλη πέτρα ἢ ἓνα κόκκαλο ἢ ἓνα ξύλο ἢ ἄνοιξε μιὰ οὐλὴ στὸν κορμὸ ἐνὸς δένδρου ἢ ἓνα λάκκο στὴ γῆ (ῥῆμα *τύπτω*), ἀρχίζει καὶ ἡ «ἐντεχνη» ἀνθρώπινη συμπεριφορὰ, ἡ ὁποία ἐξελίχθηκε σὲ «τέχνη». Ἀς προσέξουμε ὅμως τὸ σημεῖο αὐτό. Ὅλες οἱ μεταγενέστερες ἀνθρώπινες ἐπινοήσεις θὰ χαρακτηρισθοῦν ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀρχέγονη «ἐντεχνον κίνησιν» καὶ θὰ λάβουν ὡς σύμβολό τους τὸ σύμβολό της, δηλαδὴ τὸ γράμμα «Τ». Ἐτσι τὸ ἐργαλεῖο πρὸς κατεργασίαν λίθων, τὸ οἰκοδομικὸ ἐργαλεῖο, τὴ σφύρα τῶν λατόμων, τὰ ὀνόμασαν «τύκον». Πᾶν δὲ κατασκευασθὲν ὑπὸ χειρῶν ἀνθρώπων καὶ ὄχι ἐκ τῆς φύσεως «τυκτόν». Κατὰ τίς ἀναλύσεις ποὺ θὰ ἀκολουθήσουν, ὁ ἀναγνώστης θ' ἀντιληφθεῖ τοὺς λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους ὀνόμασαν «τέκτονας» ὅλους τοὺς ἐργαζόμενους, ἀσκημένους, ἔμπειρους στὸ οἰκοδομεῖν, ὅπως καὶ τοὺς ξυλουργοὺς, λεπτουργοὺς καὶ τέλος κάθε δημιουργοῦ, αἵτιο, πρωτουργὸ τῶν μικρῶν ἢ μεγάλων ἔργων ποὺ βελτίωσαν τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ. Πρέπει ἐπίσης νὰ προσέξουμε ὅτι τὸ γράμμα «Τ» θὰ συνεχίσει καὶ ὡς ἀρκτικό καὶ ἐντὸς τῆς ὀργανώσεως τῶν λέξεων νὰ ἐρμηνεύεται ἄλλοτε μὲ τὴν ἀρχικὴ του σημασία, δηλαδὴ τοῦ κτυπῶ (ῥῆμα *τύπτω*) ἢ τῶν ἀποτελεσμάτων, ἀμέσων ἢ μεταφορικῶν, τὰ ὁποῖα προκαλεῖ τὸ οἰοδῆποτε κτύπημα, καὶ ἄλλοτε μὲ τὴ σημασία τῆς «ἐντέχνου κινήσεως», ἡ ὁποία πραγματοποιεῖ ἓνα ἔργο ἐπινοήσεως ἢ ἀπλῶς ἐπαναλαμβάνει κάποια κατασκευὴ, ἀνεξαρτήτως τοῦ πόσο αὐτὴ εἶναι ἀπλὴ ἢ σύνθετη καὶ ἀκόμη ἐκ ποίας ὕλης θὰ κατασκευασθεῖ.

Τέλος θὰ σημειώσω ὅτι ὁ σκοπὸς τῶν μέχρι στιγμῆς δημοσιεύσεων (μὲ τὸν τρόπο ποὺ δόθηκαν) ἀποβλέπει στὴν ἀμ ε σ η π λ η ρ ο φ ὀ ρ η σ η τοῦ Ἑλληνος —κληρονόμου καὶ «φορέως» αὐτῆς τῆς γλώσσας— ὥστε νὰ ἀντιληφθεῖ ὁ ἴδιος τὸν τεράστιο πλοῦτο ποὺ κρύβει ἡ γλῶσσα αὐτὴ ἐντὸς τῶν λέξεων ποὺ συνθέτουν τὸν ἑλληνικὸ λόγο· καὶ νὰ πληροφορηθεῖ περὶ τῆς χαμένης καὶ διαστρεβλωμένης ἱστορίας του ὅσο καὶ γιὰ τὸν πανάρχαιο πολιτισμὸ του. Ὑπενθυμίζω δὲ ἀκόμη αὐτὸ τὸ ὁποῖο ἀνέφερα στὴν εἰσαγωγή μου («Δαυλός», τεύχος 72/1987) καὶ τὸ ὁποῖο διετύπωσε ὁ Πλάτων (*Κρατύλος* 435d): «Ὅποιος γνωρίζει τὰ ὀνόματα τῶν πραγμάτων, γνωρίζει καὶ τὰ πράγματα». Μὲ αὐτὴ τὴν ἀτράνταχτη λογικὴ, ἔλεγα, ἀνακαλῶντας ἐνώπιόν μας τὰ διασωθέντα ὀνόματα-λέξεις τῶν προκλασσικῶν χρόνων ἀνακαλοῦμε καὶ τὸν πολιτισμὸ ἐκείνης τῆς ἐποχῆς». Ἐδῶ θὰ προσθέσω ὅτι ἀποκωδικοποιοῦντες τίς λέξεις ὄχι μόνον ἀνακαλοῦμε τὸν πρὸ τῆς ἐπὶ Δευκαλίωνος καταστροφῆς πολιτισμὸ, ἀλλὰ προχωροῦμε στὶς ρίζες τῆς δημιουργίας αὐτοῦ τοῦ πολιτισμοῦ.

Οἱ ἀναλύσεις, ὅπως διαπιστώσατε, ἀποδεικνύουν μόνες τους τοῦ λόγου τὸ ἀληθές, δὲν ἔχουν ἀνάγκη τῆς ἐγκρίσεως τῶν «δεινῶν», γιὰ νὰ γίνουν ἀποδεκτές! Εἶναι μαθηματικὴ ἀπόδειξη καὶ ὄχι θεωρία ἐκ τῆς φαντασίας τοῦ συγγραφέ-

έως προελθοῦσα. Νά, γιατί ἀπευθυνθήκαμε στοῦ ἀναγνωστικὸ κοινὸ τοῦ «Δαυλοῦ» καὶ δι' αὐτοῦ στοὺς γνωρίζοντες τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ γραφὴ. Αὐτῶν τώρα εἶναι χρέος νὰ διασκορπίσουν τὶς πληροφορίες, νὰ ἐξηγήσουν καὶ στοὺς ἄλλους τὴ σημασία αὐτῶν τῶν ἀποκαλύψεων, τὴ σημασία τῶν θησαυρῶν ποὺ κρύπτονταν ἐντὸς τῶν λέξεων τῆς ἑλληνικῆς γλῶσσας. «*Κρύψαντες γὰρ ἔχουσι θεοὶ βίον ἀνθρώποισιν*» [Οἱ θεοὶ (μᾶς λέγει ὁ Ἑσίοδος: *Ἔργα Ἑμ.* στίχ. 42) κρατοῦν κρυμμένο αὐτὸ ποὺ θέλουν εὐκόλα νὰ ἀποκτήσουν οἱ ἄνθρωποι στὴ ζωὴ τους]. Καὶ ὁ Δημόκριτος θὰ ἀποφθεγματίσει: «*Ἐτεῇ δὲ οὐδὲν ἴδμεν, ἐν βυθῷ γὰρ ἡ ἀλήθεια*» [ἀπ. 117: H. Diels: Στὴν πραγματικότητα δὲν ξέρουμε τίποτα, διότι ἡ ἀλήθεια βρίσκεται στοῦ βυθοῦ]. Πρέπει, εἶναι χρέος ὧν μας νὰ βοηθήσουμε τὴν ἀφύπνιση τοῦ «γίγαντος», τοῦ ἑλλήνος λόγου. Εἶναι τὸ μόνο χρέος τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὴ δοκιμαζόμενη ἀνθρωπότητα. Καὶ ἡ ἀφύπνιση θὰ συντελεσθεῖ, ἐφ' ὅσον λειτουργήσει κάτι λεπτότερο – ὅπως λέγει ὁ Δημόκριτος— ποὺ ἔχει ὄργανό του τὴ νόηση: «*Γνώμης δὲ δύο εἰσὶν ἰδέαι, ἡ μὲν γνησίη, ἡ δὲ σκοτίη· καὶ σκοτίης μὲν τάδε σύμπαντα, ὄψις, ἀκοή, ὄσμη, γεῦσις, ψαῦσις. Ἡ δὲ γνησίη, ἀποκεκριμένης δὲ ταύτης, ὅταν ἡ σκοτίη μηκέτι δύνηται μήτε ὀρῆν ἐπ' ἑλαττον μήτε ἀκούειν μήτε ὀδμαῖσθαι μήτε γεύεσθαι μήτε ἐν τῇ ψαύσει αἰσθάνεσθαι, ἀλλὰ ἐπι λεπτότερον δέη ζητεῖν, τότε ἐπιγίνεται ἡ γνησίη ἅτε ὄργανον ἔχουσα τοῦ νῶσαι λεπτότερον*» [ἀπ. 11: Diels: Δύο δὲ εἶναι οἱ ἀρχαὶ σχηματισμοῦ τῆς γνώσεως, ἡ μὲν εἶναι ἡ φωτισμένη, ἡ δὲ ἄλλη ἡ σκοτεινὴ. Στὴ σκοτεινὴ ἀνήκουν ἡ ὄραση, ἡ ἀκοή, ἡ ὄσφρηση, ἡ γεύση, ἡ ἀφή. Ἡ δὲ φωτεινὴ, ὅταν ἡ σκοτεινὴ δὲν μπορεῖ πιά οὔτε νὰ βλέπει τὸ πολὺ μικρὸ, οὔτε ν' ἀκούει, οὔτε νὰ ὀσφραίνεται, οὔτε νὰ γεύεται, οὔτε νὰ αἰσθάνεται διὰ τῆς ἀφῆς, ἀλλὰ χρειάζεται νὰ ἀναζητηθεῖ κάτι λεπτότερο, ἐπεμβαίνει (ἡ φωτεινὴ), διότι τὸ ὄργανό της εἶναι ἀκριβέστερος νοῦς].

Μετὰ ἀπὸ αὐτὴ τὴ γενικὴ εἰσαγωγὴ καὶ ἐπειδὴ θεωρῶ ὅτι ἡ πληροφόρηση ἐπὶ τῆς «οὐσίας» τοῦ θέματος ἔχει ἤδη συντελεσθεῖ ἐπαρκῶς καὶ ἔχει ἤδη ἀποδειχθεῖ ὅτι τὸ Ἑλληνικὸ ἀλφάβητο εἶναι «κῶδιξ σημασιῶν», ἀρχῆς γεννησομένης ἀπὸ τὸ λῆμμα «Τ» θὰ περιορισθοῦν αἱ ἀναλυόμενες λέξεις στὶς πλέον σημαντικὰς κατὰ τὴν κρίση μου. Καὶ εἰσέρχομαι τώρα στὴν ἀνάλυση ἐπιλεγμένων λέξεων ἐκ τοῦ λήμματος «Τ».

Τάλαντον= ζύγι, «ζυγαριά». Γιὰ τὴ λέξη αὐτὴ ἴδε λῆμμα «Σ» καὶ στὴ λέξη «στάθμη» («Δαυλός», τ. 75). Στὸν Ὅμηρον (Ἰλ. Μ 434) διαβάζω: «*ὥς τε τάλαντα γυνὴ χερνῆτις ἀληθῆς ἢ τε σταθμὸν ἔχουσα καὶ εἴριον ἀμφὶς ἀνέλκει ἰσάζουσ'*, ἵνα παισὶν ἀεικέα μισθὸν ἄρῃται» [ὅπως ἀκριβῶς στὰ δύο μέρη τῆς ζυγαριᾶς γυναῖκα χειροβίτος (ποὺ ἄλλους πόρους ζωῆς δὲν ἔχει ἐκτὸς ἀπ' τὰ χέρια της), ἡ ὁποία στὸ ἓνα μέρος τοποθετεῖ τὰ ζύγια καὶ στὸ ἄλλο τὸ μαλλὶ καὶ τὰ δύο τὰ ἀνυψώνει προσπαθώντας ἴσια νὰ τὰ φέρει, γιὰ νὰ κερδίσει τὸ ψωμὶ τῶν παιδιῶν της μ' αὐτὰ ποὺ θὰ πληρωθεῖ]. Νομίζω λοιπόν, ὅτι ὀρθῶς παρ' Ὅμηρον καὶ σὲ πλείστους ἄλλους συγγραφεῖς ἡ λέξη συναντᾶται μόνο στὸν πληθυντικόν. Διότι, γιὰ νὰ κινηθεῖ ἡ ζυγαριὰ καὶ νὰ ἰσορροπήσει, πρέπει νὰ ἔχει δύο τάλαντα, δύο ἐπομένως θέσεις. Στὴ μία θέτουμε τὰ ζύγια (σταθμά) καὶ στὴν ἄλλη τὸ πρὸς ζύγισιν ἀντικείμενο. Ἐπομένως ἡ λέξη στὴν πρώτη μορφὴ, ὡς μέρος δηλαδὴ τοῦ ζυγοῦ (ἴδε λέξιν «στάθμη»: «Δαυλός», τ. 75), δὲν μπορούσε νὰ ἐτίθετο στὸν ἐνικό.

“Όταν ὅμως ἀργότερα τὸ «ἀντιστάθμισμα», δηλαδή τὸ ἰσοδύναμο πρὸς τὸ βάρος, ἀπέβη μέτρο ἀξίας καὶ ἐπομένως ἀμοιβῇ (κατὰ κάποιαν ἔννοια) τοῦ προσφέροντος σὲ ζύγιση κάποιο εἶδος παραγωγῆς, τότε τὸ «τάλαντον» τοῦ ζυγοῦ στὸ ὁποῖο ἐτίθετο τὸ προϊόν ἐπληρώνετο μὲ τὸ «τάλαντον» τοῦ ἀγοραστοῦ. Ἐξ αὐτῆς τῆς αἰτίας ἔλαβε ὡς πρῶτο ὄνομα τὸ ὄνομα τῶν ταλαντευομένων στὸν ζυγὸ δίσκων, καὶ μάλιστα τοῦ ἀνήκοντος στὸν ἀγοραστή, καὶ ἀπεκλήθη «τάλαντον». Μὲ τὴ δευτέρα σημασία ἐπίσης τῇ λέξει συναντοῦμε στὸν Ὅμηρο (Ἰλ. Ι 122). Ὁ Ἀγαμέμνων ἀπαριθμῶν τὰ δῶρα ποὺ θὰ προσφέρει στὸν Ἀχιλλεῖα μεταξύ τῶν ἄλλων λέγει: «δέκα δὲ χρυσοῖο τάλαντα» [δέκα δὲ ἐκ χρυσοῦ τάλαντα]. Πόσος χρυσὸς ἀντιστοιχοῦσε σὲ κάθε τάλαντο, εἶναι δύσκολο νὰ καθορίσει κανεὶς σήμερα. Π.χ. ἐπὶ Σόλωνος τὸ βάρος ἦταν περίπου 26 κιλά καὶ 200 γραμμάρια.

Ἄς δοῦμε ὅμως τί σημαίνει «ζυγός». Ὁ ζυγὸς ὡς ἐπινόηση πρέπει νὰ καθιερώθηκε «κάποια» ἐποχὴ ὑπὸ τοῦ λαμπροῦ, τοῦ ἐξέχοντος, ὡς μέσο τὸ ὁποῖο θὰ τὸν βοηθοῦσε στὸ ἔργο τοῦ καθορισμοῦ τῆς ἀξίας τῶν παραγομένων ἀγαθῶν ποὺ ἔπρεπε νὰ ἀνταλλάξουν τὰ μέλη μιᾶς ὁμάδας (κοινότητος) ἀνθρώπων, χάριν βεβαίως καλύψεως τῶν ἀναγκῶν τους. Ἡ ἀνταλλαγὴ ἀγαθῶν ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴ τῆς ἀνάγκης νὰ ἐπινοηθεῖ ὁ ζυγός, ὥστε νὰ βρεθεῖ τὸ ὄργανο ποὺ θὰ ἰσορροποῦσε τοὺς κόπους τοῦ ἑνὸς μὲ τοὺς κόπους τοῦ ἄλλου. Ἡ ἐπινόηση ἐπομένως τοῦ ζυγοῦ κτυποῦσε τὴν ἐκμετάλλευσή ποὺ ἔκανε ὁ «τάλας» (τῇ σημασίᾳ τῆς λέξεως καὶ τὴν ἀντιστροφή ποὺ ὑπέστη θὰ τὴ δοῦμε κατὰ τὴν ἀνάλυσή τῆς λέξεως) στρεφόμενος κατὰ τῆς δικαιοσύνης, τῆς Θέμιδος, ἐν μέσῳ τῶν κατοίκων τῆς Ἰδίας περιοχῆς. Ἔτσι ὁ ζυγὸς ἐγίνετο τὸ ὄρατό σημεῖο τῆς δικαιοσύνης καὶ τὸ μέτρο ἀνταμοιβῆς τοῦ ἀνθρωπίνου κόπου.

Ἀναλύω τώρα τὴ λέξη:

T= Κτύπημα (ῥῆμα «τύπτω»)

A= κατὰ τῆς «Ἄτης», δηλαδή τῆς σύγχυσης τῶν φρενῶν, τῆς ταραγμένης κατάστασης τῆς ψυχῆς καὶ τῆς ἀπερίσκεπτης ἀκόμῃ διάθεσης αὐτῆς ἐκ πλάνης [παρέκβαση: «τὸν δ' ἄτη φρένας εἶχε, λύθεν δ' ὑπὸ φαίδιμα γυῖα» (Ἰλ. Π 805): καὶ τότε αὐτὸν τὸν κατέλαβε σύγχυση τῶν φρενῶν καὶ αἰσθάνθηκε νὰ παραλύουν τὰ ἑνδοξὰ μέλη τοῦ σώματός του· ἡ Ἄτη προσωποποιούμενη εἶναι ἡ πρώτη αἰτία πάσης ἀπερίσκεπτης πράξεως καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων της: «Δυσνομίην τ' Ἀάτην τε συνήθεας ἀλλήλησιν», λέγει ἡ Θεογονία (στίχ. 230): τὴν κακονομία καὶ τὴν ἀπερίσκεψία (ἀπάτη, κλοπὴ, φιλονικία κ.ἄ.) ποὺ συνήθως πηγαίνουν μαζί· καὶ ὅταν βεβαίως αὐτὰ συμβοῦν, ἀκολουθοῦν αἱ Λιταί: «καὶ γάρ τε Λιταί εἰσι Διὸς κοῦραι μέγαλοιο χωλαί τε ῥῦσαι τε παραβλῶπές τ' ὀφθαλμῶ, αἶ ῥά τε καὶ μετόπισθ' Ἄτης ἀλέγουσι κιοῦσαι» (καὶ βεβαίως ὑπάρχουν καὶ οἱ Λιτὲς (οἱ αἰτήσεις συγγνώμης), τοῦ Διὸς τοῦ μεγάλου γεννήματα (ὅταν κάποιος ὑπερβεῖ τὰ ὅρια), ἀλλὰ εἶναι γνωστὸ πῶς οἱ Λιτὲς εἶναι κουτσὲς καὶ ζαρωμένες μὲ μάτια χαμηλωμένα, ποὺ ἔρχονται ὕστερα ἀπὸ τὴν Ἄτη φροντίζοντας νὰ διορθώσουν τὸ κακό: τέλος παρέκβασης]

Λ= ἀλλὰ ἀκολουθοῦν καὶ οἱ Λιτὲς, οἱ αἰτήσεις νὰ γίνεи κάτι, ὥστε νὰ παύσουν

A= οἱ ἀτασθαλίαι, οἱ πράξεις τῆς ἀφροσύνης, ἀσέβειας, κακότητος, ἄνοιας κ.ἄ. καὶ ν' ἀποκτήσουν οἱ θεομοὶ

N= της δικαίας διανομής των αγαθών (των προϊόντων του ανθρώπινου μόχθου: (ρῆμα *νέμω*)

T= το ὄργανο για ἕναν ἔντεχνο τρόπο ἐλέγχου, πού ν' ἀποκλείει τήν

A= Ἄτην (τὴ σύγχυση τῶν φρενῶν).

Ὅπως ἀντιληφθήκαμε, ἡ λέξη ἱστορεῖ τὴν αἰτία, τὴν ἀνάγκη ἐκ τῆς ὁποίας προεκλήθη ἡ ἐπινόηση τοῦ ζυγοῦ. Ἡ λέξη δὲν περιγράφει τὸν ζυγό, διότι ἐκ μιᾶς περιγραφῆς ἐνὸς ἐργαλείου δὲν εἶναι ποτὲ δυνατόν νὰ συμπεράνουμε τὴ χρήσιν του. Μὲ τὴν περιγραφή ὅμως τοῦ ρόλου μιᾶς ἐπινοήσεως διὰ μέσου τῶν γραμμάτων πού συμμετέχουν στὴν ὀργάνωση τῆς λέξεως πού ὀνομάζει τὸ πρᾶγμα, ἔχουμε τὴ δυνατότητα νὰ συλλάβουμε τὸ ρόλο καὶ ἴσως καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ζυγοῦ.

Στὴν λέξη τώρα «*τάλαντον*» τὸ γράμμα «Ο» πρέπει νὰ ἐκφράζει τὸ «νόμισμα» ἐντὸς τῆς ομάδας ὡς τρόπον ἢ ὁδὸν πρὸς τὸ *νέμω* (N), δηλαδὴ τὴν ἔντεχνη διὰ τοῦ νομίσματος ὁδὸ πρὸς τὴν ὀρθὴ ἀνταμοιβὴ τῶν κόπων. Τὴ λέξη τὴ θεωρῶ σημαντικὴ, διότι ἐξιστορεῖ τὴν ἐπινόηση τοῦ ζυγοῦ, κάποιου ὀργάνου δηλαδὴ, πού ἦταν πολὺ σημαντικὸ στὴ λειτουργία τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου καὶ ἀκόμη διότι σημειώνει τὴν βάση ἐπὶ τῆς ὁποίας ξεκίνησε ἡ ἰδέα τοῦ «νομίσματος».

Τάλας, τάλαινα, τάλαν= ὁ ὑποφέρων, πάσχων, κακοπαθὼν, δυστυχῆς, ταλαίπωρος, ἑλεεινός. Στὸν Ὅμηρο (Ὀδ. Σ 327) συναντοῦμε τὴ λέξη μὲ τὴν προηγούμενη σημασία πού εἶχε. Ἄς δοῦμε τὸ κείμενο: «*Ξεῖνε τάλαν, σὺ γέ τις φρένας ἐκπεπαταγμένος ἐσσί/οὐδ' ἐθέλεις εὐδεῖν χαλκῆιον ἐς δόμον ἐλθών/ἢέ που ἐς λέσχην, ἀλλ' ἐνθάδε πόλλ' ἀγορεύεις/θαρσαλέως πολλοῖσι μετ' ἀνδράσιν, οὐδέ τι θυμῷ/ταρβεῖς. Ἡ ρά σε οἶνος ἔχει φρένας, ἢ νύ τοι αἰεὶ/τοιοῦτος νόος ἐστίν, ὃ καὶ μεταμῶνια βάζεις*» [Ξέने «τάλαν» (σημ: σκοπίμως δὲν ἐρμηνεύω τὴ λέξη, καὶ θὰ δοῦμε τοὺς λόγους στὸ τέλος τῆς ἀναλύσεως), ἐσὺ ἔχεις χάσει τὰ μυαλά σου καὶ ἀντὶ νὰ ἀποφασίσῃς νὰ πᾶς νὰ κοιμηθεῖς σὲ κανένα ἐργαστήριο σιδηρουργοῦ (κατ' ἐκτίμησιν ἴσως τῆς ἐξωτερικῆς ἐμφανίσεως τοῦ Ὀδυσσεως) ἢ σὲ καμμιὰ λέσχη (μέρος, ὅπου μαζεύονταν οἱ ἀργόσχολοι καὶ οἱ ἐπαῖτες, στὶς δημόσιες ἴσως στοές), ἐδῶ πολλὰ ξεστομίζεις μὲ αὐθάδεια μέσα σὲ τόσους ἄνδρες χωρὶς ἡ ψυχὴ σου νὰ φοβᾶται. Σίγουρα τὸ κρασί σ' ἔχει πειραγμένο, εἴτε τὰ μυαλά σου εἶναι πάντα τέτοια, ὥστε νὰ μιλάς μὲ ἀνόητο τρόπο]. Προσφωνώντας, ἐπομένως, τὸν Ὀδυσσεά «*Ξεῖνε τάλαν*» μιὰ γυναῖκα, ἡ Μελανθώ, πού ἦταν ὑπηρέτρια τῆς Πηνελόπης, τῆς συζύγου τοῦ Ὀδυσσεως, καὶ ἐρμηνεύοντας ἀμέσως ἡ ἴδια τί ἐννοοῦσε μὲ τὴν προσφώνηση «*τάλαν*», ἡ μόνη παραδεκτὴ σημασία πού θὰ ἔδινε στὴ λέξη, μὲ τὴν σύγχρονη βεβαίως ἀντίληψη, θὰ ἦταν κάτι σὰν «*ρεμάλι*». Ὁ λόγος ὅμως δὲν εἶναι γιὰ τὴν ἐρμηνεία τῆς λέξεως, ἀλλὰ ὅτι: δὲν ἀπεδίδeto σὲ κανένα ἄλλο ἢ εὐθὺν τῶν παθῶν καὶ τῆς δυστυχίας ἐνὸς ἀνθρώπου παρὰ στὸν ἴδιο τὸν ἄνθρωπο: «*τοιοῦτος νόος ἐστίν, ὃ καὶ μεταμῶνια βάζεις*», τοῦ λέγει ἡ Μελανθώ, δηλαδὴ ὁ λαός. Γενικὴ ἐπομένως ἡ συνείδηση ὅτι δὲν ὑπάρχει στὴν προκλαστικὴ ἀντίληψη ὅ,τι λέμε «*Τύχη*». Πουθενὰ στὰ κείμενα τοῦ Ἡσιόδου, τοῦ Ὀμήρου καὶ τῆς *Θεογονίας* δὲν συναντοῦμε τὴ λέξη *τύχη* μὲ τὴ σημασία τῆς ἄγνωστης εὐνοίας, πού μᾶς βοηθεῖ. Οἱ ἄνθρωποι τοῦ ἐλληνικοῦ πανάρχαιου χρόνου δὲν διδάσκονταν νὰ θεωροῦν ὅτι ἡ πορεία τους, ἐκτὸς τῆς εὐρυθμίας τοῦ κοινωνικοῦ γίνεσθαι,μποροῦσε νὰ ἀποδίδεται σὲ ἄλλους παράγοντες ἐκτὸς τῆς

δικῆς τους θελήσεως. Καὶ ἔπρεπε νὰ ἐπέλθει ἡ καταστροφή ἐκείνου τοῦ πολιτισμοῦ γιὰ νὰ ἀντιπαραταχθεῖ στὴ «Νέμεση» ἢ «Τύχη»· δηλαδὴ στὴν κάθαρση, ποὺ ἐπανεφέρε τὸν ἐκτραπέντα στοὺς κόλπους τῆς κοινωνίας, ἢ ἐξαγοράζουσα διὰ τῆς ἀπάτης «Τύχη» τὰ ἀγαθὰ. (Σ' ὅλες τὶς παραστάσεις ἢ «Τύχη» κρατοῦσε στὴν ἀγκαλιά της τὸν «Πλοῦτο». Ἔτσι ἡ ἐκτροπὴ ἄρχισε νὰ διδάσκεται καὶ οἱ πολῖτες νὰ θεωροῦν ὅτι τὰ ἀγαθὰ δὲν ἔρχονται ἐκ τοῦ κόπου ἀλλὰ τῆς τύχης). Ἔτσι ὁ «τάλας» δὲν εἶναι αὐτὸς ποὺ τὸν ἐπληξε ἡ μοῖρα, ἀλλὰ αὐτὸς ποὺ δὲν ἔχει μυαλὸ νὰ σκέπτεται σωστά, αὐτὸς ποὺ διαταράσσει τὸν κοινωνικὸ ρυθμὸ προκαλῶντας σύγχυση:

T= Ὁ φέρων (ῥῆμα *τύπτω*), ὅπως μὲ τὸ χτύπημα,

A= *ἄλγεα* [πόνους στὶς φρένες καὶ τὸ σῶμα (Ἰλ. T 471, E 394)]

Λ= *λυγρὰ* [*ἄλγεα λυγρὰ*, δηλ. προκαλοῦντα θλίψεις (Ἔργ. Ἡμ., στίχ. 200)]

A= καὶ στοὺς ἀνθρώπους

Σ= σύγχυση. [Τὸ «Σ» εἶναι σύμβολο τῆς παλινδρόμου κινήσεως, ποὺ τὴν χαρακτηρίζει (ῥῆμα *συγχείω*): βλ. «Δαυλόν», τεῦχος 75].

Ἡ ἐρμηνεία ἐπομένως ποὺ δόθηκε στὴ λέξη εἶναι προῖον τῶν ἀποτελεσμάτων ποὺ προκαλεῖ ὁ «τάλας» καὶ ὅχι ὁ ἴδιος, ὁ ὁποῖος καὶ δημιουργεῖ αὐτά. Ἡ ἐξαφάνιση ὅμως τοῦ ὑπεύθυνου, λόγῳ τῆς ἐκτροπῆς τοῦ πολιτισμοῦ, ἐπέτρεψε καὶ τὴν διαστροφή τῆς λέξεως.

Τάλαρος: Τὴ λέξη συναντοῦμε στὸν Ὅμηρο μὲ τὴ σημασία τοῦ πλεκτοῦ ἀπὸ λυγαριὰ (*λύγον*) ἢ καὶ ἀπὸ λινάρι, ποὺ ἔπαιρνε τὴ μορφή κάνιστρου. Σ' αὐτὸ τὸ διάτρητο ἀλλὰ καὶ πυκνὰ ὑφασμένο δοχεῖο ἔβαζαν τὸ πηγμένο ἀπὸ πιτιὰ γάλα καὶ τὸ κρεμοῦσαν, ὅπως καὶ τὰ «τάλαντα» τοῦ ζυγοῦ, ἀπὸ κάποιο ξύλο· καὶ ἐκεῖ στράγγιζε, ἀφαιρεῖτο διὰ ῥοῆς ὁ ὀρός, δηλαδὴ τὸ τυρόγαλο. Ἡ ἀπλὴ αὐτὴ μέθοδος κατασκευῆς ἀπὸ λυγαριὰ ἢ λινάρι πλεκτῶν δοχείων γιὰ τὴν παρασκευὴ τυροῦ χρησιμοποιοῦντο ἀργότερα καὶ γιὰ τὴ μεταφορὰ καρπῶν δημητριακῶν ἀλλὰ καὶ ἄλλων προϊόντων τῆς γῆς. *«Αὐτίκα δ' ἤμισιν θρέψας λευκοῖο γάλακτος πλεκτοῖς ἐν ταλάροισιν ἀμυσάμενος κατέθηκεν»* [Ὀδ. T 246: καὶ ἀμέσως τὸ μισό, τὸ προοριζόμενο γιὰ συμπύκνωση, τοῦ λευκοῦ γάλακτος σὲ πλεκτὰ τυροβόλια ἔβαλε]. Ἐπίσης μὲ τὴ δευτέρη σημασία (Ἰλ. Σ 568): *«Πλεκτοῖς ἐν ταλάροισι φέρον μελιηδέα καρπὸν»* [Σὲ πλεκτὰ καλάθια ἔφεραν τοὺς γλυκοὺς σὰν μέλι καρπούς].

Ἡ λέξη μᾶς ἀποκαλύπτει ὅτι:

T= Ἐντεχνὴ ἐπινόηση ἦταν ἕνα

A= δοχεῖο (*ἄγγος*) πλεκτό

Λ= ἐκ λυγαριᾶς ἢ λιναριοῦ, διὰ τοῦ ὁποῖου

A= ἀφαιροῦντο

P= τὰ ὑγρὰ καὶ ἀπέμενε

O= ὁ ὁπίας χλωρός.

[Σημ.: Ὀπίας ἦταν ὁ τυρὸς γάλακτος ὁ πηχθεὶς διὰ τοῦ ὁποῦ τῆς συκιᾶς. Ὀπὸς ἦταν τὸ γαλακτώδες ὑγρὸ τοῦ καρποῦ τῆς συκιᾶς. Ὁ ὁπὸς χρησίμευε ὡς πιτιὰ πρὸς πῆξιν τοῦ γάλακτος. Στὸν Ὅμηρο (Ἰλ. E 402-403) γίνεται λόγος γιὰ τὴν παρασκευὴ αὐτῆς τοῦ τυροῦ, ποὺ παρέμεινε μετὰ τὴν ἀποβολὴ τοῦ ὀροῦ (τυρόγαλου) ἐντὸς τοῦ πλεκτοῦ «ταλάρου»: *«ὥς δ' ὅτ' ὁπὸς γάλα λευκὸν ἐπειγόμενος*

συνέπηξεν/ύγρον έόν, μάλα δ' όκα περιστρέφεται κυκώοντι [και όπως ή πιτιά τó λευκό γάλα πήζει γρήγορα, ένώ είναι ύγρό, καθώς μάλιστα τó ανακατέβουν περιστρέφοντάς το].

«*Τάλαρον*» έπομένως οί κτηνοτρόφοι έλεγαν τήν «*τσαντήλα*», τήν ύφασμένη με λινάρι, στήν όποία στράγγιζε τó μονόπηκτο τυρι ή και τó γιαούρτι τής σακκούλας, όπως σήμερα λέγομε κάτι πιθανώς ανάλογο. Τó πλεκτό αυτό καλάθι έδωσε άσφαλώς άργότερα τή μορφή του στο *κάνιστρον* (Τ) τó δε ύστερον (Υ) τής ροής (Ρ) (=ό όπίας χλωρός: Ο) μάς έδωσε τόν παραμένοντα (Ν) τυρόν.

Τυρρηνός: 'Η *Θεογονία* στο στίχο 1016 αναφέρει τó όνομα «*Τυρσηνοί*» προσθέτουσα: «*οί δή τοι μάλα τήλε μυχῶ νήσων ιεράων πᾶσιν Τυρσηνοῖσιν άγκαλειτοῖσι άνασσον*» [οί όποιοι (υιοί τής Κίρκης και τοῦ 'Οδυσσέως) περισσότερο (τῶν άλλων) εκεί μακριά, στο μυχό τῶν ιερῶν νήσων, σ' όλους τούς δοξασμένους Τυρσηνούς βασιλεύαν]. Οί Τυρσηνοί είναι έπομένως γνωστοί στη *Θεογονία*, ή όποία, όπως συχνά τονίζω, άγνοεί τόν Δευκαλίωνα και μάλιστα μάς δίνει μιá άλλη εικόνα τοῦ πρὸ τοῦ Δευκαλίωνος κόσμου («*Δαυλός*», 60/1986). 'Από τόν 'Ηρόδοτο (Ι 94) έχουμε τήν πληροφορία ότι έπί τής έποχῆς τοῦ «*Μάνεω*», τοῦ μυθικοῦ βασιλέως τής Μαιονίας [σημ: Τό όνομα *Λυδός* είναι άγνωστο στον 'Όμηρο, ένώ μάς όμιλεῖ γιά τόν Μαίονα, τó γιό τοῦ Αἰμονος, γιά τόν όποιο και αναφέρει ότι έλαβε μέρος στον πόλεμο τῶν «'Επτά έπί Θήβας» ή *Θεογονία* βεβαίως άγνοεῖ και τούς Λυδούς και τόν Μαίονα], λόγω μεγάλης σιτοδείας ό γιός τοῦ «*Μάνεω*», ό Τυρρηνός, μαζί με ένα μέρος τῶν «*Λυδῶν*» (όπως ό 'Ηρόδοτος τούς άποκαλεῖ) έγκατεστάθησαν στήν 'Ομβρική: «*ένθα σφέας ένιδρύσασθαι πόλεις και οίκέειν τó μέχρι τοῦδε*» [όπου αυτοί ίδρυσαν πόλεις τις όποίες και κατοικοῦν έως τώρα]. Τό όνομα «*Όμβριος*» τῶν κατοίκων τής μεταξὺ 'Απεννίνων και 'Αδριατικῆς περιοχῆς προέρχεται εκ τής λέξεως «*όμβρος*», πού σημαίνει γενικώς τó ύγρό στοιχείο. Σήμερα θά τούς λέγαμε: αυτοί πού τούς «ξέρασε ή θάλασσα» κατά τήν έποχή τοῦ μεγάλου κατακλυσμοῦ (ίδε «*Δαυλόν*», 60/1986). Κατά τόν Θουκυδίδη (ΙV 109) «*τό δε πλείστον Πελασγικόν, τῶν και Λήμνόν ποτε και 'Αθήνας Τυρσηνῶν οίκησάντων*» [τό μεγάλος μέρος (πολλῶν στή νήσο Εὔβοια πόλεων) αποτελείται από Πελασγούς έξ εκείνων τῶν όνομαζομένων «*Τυρσηνῶν*», πού σέ κάποια πανάρχαια χρόνια και τή Λήμνο και τās 'Αθήνας κατώκησαν]. 'Ο Στράβων στα *Γεωγραφικά* (V 221, 222) επαναλαμβάνοντας όσα και ό 'Όμηρος περί τῶν Πελασγῶν και ό 'Ηρόδοτος περί τῶν Τυρρηνῶν, ως έπίσης και όσα ό Θουκυδίδης περί αὐτῶν λέγει, συμπληρώνει, ότι: «όλοι σχεδόν συμφωνοῦν ότι Πελασγούς βρίσκουμε σ' όλη τήν 'Ελλάδα»: και συνεχίζει λέγοντας ότι αυτοί οί εἰς τήν Λήμνον και 'Ιμβρον Πελασγοί έπλευσαν εἰς 'Ιταλίαν με τόν Τυρρηνόν τοῦ 'Ατυος κ.λπ.

'Η σύντομη αὐτή ιστορική αναδρομή στο όνομα «*Τυρρηνός*» ή «*Τυρσηνός*» σκοπό είχε νά όρίσει κατ' άρχήν τήν αρχαιότητα τοῦ όνόματος και δεύτερον νά άποδείξει ότι δέν ήταν παρὰ προσωνομία, ίσως, μόνο τῶν Πελασγῶν, οί όποιοι ως κτηνοτρόφοι κατά τούς πανάρχαιους χρόνους κατοικοῦσαν στήν Πίνδο και τήν 'Ελλοπία περί τήν Δωδώνη: «*μήλοισι και εἰλιπόδεσσι βόεσσιν έν δ' άνδρες ναίουσιν πολύρρηνες πολυβοῦται*» [με τά πρόβατα και στριφτόποδα βώδια και όπου σ' αὐτήν κατοικοῦν τσελικάδες, με κοπάδια προβάτων και κοπάδια βοδι-

ῶν]· ὑπῆρξαν οἱ κατ' ἐξοχὴν ἴσως πλάνητες (νομάδες) στὴν εὐρύτερη περιοχή (ἴδε λέξη *Γραικος*, «Δαυλός», τ. 76). Ἡ σχέση τῶρα Τυρρηγῶν καὶ Ἑτρούσκων ἢ Τούσκων, ἀπ' ὅπου καὶ τὸ νεότερο ὄνομα Toscana, δὲν ἀφορᾷ στὴν παρούσα ἔρευνα, ἀλλὰ εἶναι θέμα ἀναγόμενο στὸ ἱστορικὸ κενὸ ποὺ ὑφίσταται μεταξὺ τοῦ πανάρχαιου καὶ πρὸ τῆς ἐπὶ Δευκαλίωνος καταστροφῆς πολιτισμοῦ τῶν κατοίκων τοῦ ἐλληνικοῦ χώρου καὶ τοῦ μετὰ τὴν καταστροφή, ὅποτε καὶ σημειώνεται ἡ εἴσοδος καὶ ἄλλων ἐπίσης λαῶν.

Γιατὶ ὅμως οἱ Ἕλληνες στὰ μετὰ τοῦ Δευκαλίωνος χρόνια συνέδεσαν τὸ ὄνομα «*Τυρσηνός*» ἢ «*Τυρρηνός*» μὲ τοὺς Πελασγούς, ὅπως καὶ τὰ οἰκοδομικὰ ἔργα (τεῖχη) μὲ τοὺς Κύκλωπες, Πελασγούς, Τυρρηνοὺς (Ἀριστοφάνης «*Ὀρνιθες*», στίχ. 552: «*Τυρσηνῶν τεῖχισμα Πελασγικόν*»); Ἡ ἀπάντηση βεβαίως ἀπλῆ: διότι ἀκριβῶς ἡ ἱστορικὴ διαδρομὴ τῶν περὶ τὴν Πίνδο κτηνοτρόφων προσέλαβε κατὰ περιόδους νέα ὀνόματα (ἴδε «Δαυλόν», 32-33/1984). Ἄς δοῦμε ὅμως τὸ ὄνομα *Τυρρηνός* τί μᾶς ἀποκαλύπτει:

Ἡ λέξη κατ' ἀρχὴν εἶναι σύνθετη ἐκ τοῦ «*τυροῦ*», τοῦ παραγομένου ἀπὸ τὰ αἰγοπρόβατα, δηλαδὴ σημαίνει τὸν τυροκόμο ποὺ παρασκευάζει τυρὶ ἀπὸ τὸ γάλα αὐτῶν. Τῇ λέξει *ρήν*= πρόβατο τὴ συναντήσαμε καὶ στὰς «*Ἠοίας*» (Ἡσ. ἀπόσ. 134: Rjach) ὡς σύνθετη μὲ τὸ «πολύς» (= *πολύρρηνος*) μὲ τὴ γενικὴ σημασία τοῦ ἔχοντος πολλὰ κοπάδια προβάτων ἢ αἰγοπροβάτων. Θεωρῶ λοιπὸν ὅτι ἡ λέξη προσδιορίζει τὸν τυροκόμο Πελασγόν, ὁ ὁποῖος ὑπῆρξε καὶ ὁ κληρονομήσας ἐκ τῶν κτηνοτρόφων Κυκλώπων τόσο τὴν ἐπινόηση τοῦ «*τυροῦ*» ὅσο καὶ ἐκ τοῦ «κύκλω» σταύλου ἢ στάνης (ἴδε λέξη «*σταθμός*», «Δαυλός» τ. 75) τὴν τέχνη τοῦ «οἰκοδομεῖν», δηλαδὴ τοῦ «τέκτονος», περὶ τοῦ ὁποῖου θὰ μιλήσω ἀμέσως.

Τέκτων, ονος [ἐκ τῆς ρίζας *TEK*-(*τίκτω*)]: Ὁ ἄνθρωπος ἔλλοψ, ὁ θηρευτὴς ταχυπόδαρος, ὁ θοὸς τοῦ ἐλληνικοῦ χώρου, δὲν εἶχε τόσο τὴν ἀνάγκη μιᾶς μόνιμης ἐγκαταστάσεως καὶ ἐπομένως κάποιας κατοικίας. Ἀπὸ τὴ στιγμή ὅμως ποὺ σκέφθηκε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴ διατροφή του συγκεντρώνοντας ζῶντα τὰ πλέον ἥμερα ἢ ἀκίνδυνα θηράματα, ἐπινόησε τὴν κτηνοτροφία. Ἀπὸ ἐκείνη τὴ στιγμή ξεκινοῦν πολλὲς ἐπινόησεις καὶ ἀρχίζουν τὰ πρῶτα βήματα πρὸς τὸν πολιτισμό. Ὁ ἄνθρωπος συνειδητοποιεῖ τὴν εὐθύνη ποὺ ἔχει γιὰ τὴν προστασία τόσο τοῦ ζωϊκοῦ κεφαλαίου του ὅσο καὶ γιὰ τὴ διατροφή του. Αὐτὲς ὅμως οἱ εὐθύνες τὸν πιέζουν νὰ εὑρεῖ τρόπους ἐκτροφῆς ζώων ἐκτὸς τῶν σπηλαίων, ποὺ λίγα μόνο εἶναι κατάλληλα γιὰ τὴ σταύλιση τῶν ζώων, καὶ νὰ καταμερίσῃ τὶς ἐργασίες ποὺ ἀπαιτοῦνται γιὰ τὸ ἔργο τῆς κτηνοτροφίας, ὅπως π.χ. ἡ ἐπὶ εἰκοσιτετραῶρου βάρσεως φύλαξη αὐτῶν ἐκ τῶν ἀγρίων ζώων (μεταξὺ τῶν ὁποίων τότε καὶ λέοντες), ἡ βόσκησις αὐτῶν, τὸ ἀμελγμα, ἡ κουρά, ἡ τυροκομία, ἡ κατεργασία τῶν δερμάτων κ.ἄ. Ἡ κατανομὴ τῶν ἔργων αὐτῶν γίνεται δι' ἐπιλογῆς ἀτόμων καταλλήλων σὲ κάθε περίπτωση καὶ ἰδιαίτερη ἀσφαλῶς φροντίδα καταβάλλεται γιὰ τὴν ἐπιλογὴ τῶν φυλάκων (*οὔρος*= φύλαξ). Οἱ φύλακες πρέπει νὰ εἶναι «ἔξυπνοι», δηλαδὴ νὰ μὴν κοιμῶνται κατὰ τὶς ὥρες τῆς «φυλακῆς» των, νὰ εἶναι γενναῖοι, νὰ εἶναι εὐφυεῖς, προσεκτικοί, σάφρονες καὶ ἱκανοὶ νὰ λαμβάνουν μόνον τοὺς ἀποφάσεις. Αὐτὲς οἱ ἀρετὲς θ' ἀναδειξοῦν τοὺς *οὔρους* (φύλακες) σὲ ξεχωριστὴ τάξιν ἀνθρώπων· καὶ αὐτοὶ θ' ἀποτελέσουν τὴ «μαγιά», ἀπ' τὴν ὁποία θὰ προέλθουν οἱ φύλακες τῶν ἀνθρώπων — γέρας δὲ αὐτῶν τὸ βασιλικὸ ἀξίωμα (ἴδε λέξιν *βασι-*

λεύς, «Δαυλός» τ. 74). Ένα όμως έργο, στη σπουδαιότητα του οποίου αναφέρεται ή λέξη, είναι το «οικοδομείν». Ο άνθρωπος ήταν φυσικό να καταεργασθεί κατά κάποιον άρχέγονο τρόπο τόσο την πέτρα όσο και το ξύλο. Και είναι επίσης γεγονός ότι οι πρώτες στάνες (ίδε λέξιν *σταθμός*: «Δαυλός», τ. 75) έγιναν σε μορφή κύκλου και χρησιμοποιήθηκαν και τα δύο αυτά υλικά για την κατασκευή των. Έντος αὐτῶν τῶν πρώτων κυκλικῶν στεγασμένων τειχισμάτων περιέκλεισαν τόσο τὰ ζῶα τῶν ὅσο καὶ τὰ μέλη τῆς οἰκογένειάς τῶν. Αὐτοὶ οἱ «κύκλω διαβιοῦντες» ὠνομάσθησαν «Κύκλωες». Ἀπὸ τοὺς «Κύκλωας» ξεκινοῦν οἱ τέκτονες κατασκευαστὲς τῶν μετέπειτα τειχῶν ποὺ περιέβαλλαν τὶς πόλεις. Ὁ Στράβων στὰ *Γεωγραφικά* του (C372) γράφει: «*Τῇ μὲν οὖν Τίρυνθι ὀρμητηρίῳ χρῆσασθαι δοκεῖ Προῖτος καὶ τειχίσαι διὰ Κυκλώπων*» [σημ.: Ὁ Προῖτος ζῆ τὴν ἐποχὴ τοῦ Βελλερεφόντη, δηλαδὴ πολὺ πρὸ τοῦ Δευκαλίωνος (ίδε «Δαυλόν», τευχ. 30/1984)]. Ἡ λέξη πάλι κύκλος, τὴν ὁποία θὰ ἀναλύσω στὸ λήμμα «Κ», ἀνήκει στὴν πρώτη περίοδο τῆς ὀνοματοποιίας, καὶ μάλιστα τῶν θηρευτῶν. Τὸ σαρκοβόρο πτηνὸ, ἓνα εἶδος γνωστὸ καὶ σήμερα ὡς «κιρκινέζι» (ὁ Ὅμηρος τὸν ἀποκαλεῖ «*ἱρὶκα κίρκον*»: Ὁδ. Ν 87), περιιπτάμενο τῶν θηραμάτων διέγραφε κύκλους, ἐνῶ ταυτοχρόνως ἐξέβαλλε κάποια κραυγὴ, τὴν ὁποία ὁ ἔλλωψ μιμήθηκε μὲ τὸν ἦχο «*ΚΙΡΚ*» [εἶναι τὸ *Circ-us* (κύκλος) τῶν Λατίνων]. Ἡ μίμηση τῆς φωνῆς καὶ ἡ εἰκόνα τοῦ κύκλου, ποὺ ἦταν καὶ ἐνδεικτικὸς γιὰ τὸν θηρευτὴ, ὅτι ὁ «*ἱριξ*» ἀνεκάλυψε θήραμα, μᾶς ἔδωσαν τὴ λέξη καὶ τὸ σύμβολο «Ο» τοῦ κύκλου. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο καὶ ὁ ἀπόγονος τοῦ ἔλλωπος εἰς κύκλον ἔκλεισε, ὅταν ἔγινε κτηνοτρόφος, τὰ ζῶντα θηράματα καὶ Κύκλωψ ὠνομάσθηκε.

Στὸν Ὅμηρο συναντοῦμε τὴ λέξη μὲ ὅλες περίπου τὶς ἐννοίες ποὺ ἀνέπτυξα. Π.χ. «*τέκτονες ἄνδρες, οἳ οἱ ἐποίησαν θάλαμον καὶ δῶμα καὶ αὐλήν*» [Ἰλ. Ζ 315: ἄνδρες ἔμπειροι στὸ οἰκοδομείν, οἱ ὁποῖοι τοῦ εἶχαν κατασκευάσει θάλαμο γενικῶν χρήσεων, κατοικία (ἀνάκτορο) καὶ περιτειχισμένο χῶρο, ποὺ περιέβαλλε αὐτά]. Ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ ναυπήγηση πλοίων ἡ ἴδια λέξη χρησιμοποιεῖτο: «*ὅς (υἱὸς τοῦ Ἄρμονος) τεκτῆναντο νῆας εἰσας*» [Ἰλ. Ε 62: ὁ ὁποῖος υἱὸς τοῦ Ἄρμονος ναυπήγησε πλοῖα μὲ εὐστάθεια]. Ἐπίσης καὶ γιὰ τοὺς ὑλοτόμους-τέκτονες διαβάζουμε: «*ἠὲ πίτυς... οὖρεσι τέκτονες ἄνδρες ἐξέταμον πελέκεσσι*» [Ἰλ. Ν 390: ἢ ἔνα πεῦκο... ποὺ στὰ βουνὰ ἄνδρες ἐπιτήδειοι στὴν ὑλοτομία ἀπέκοψαν μὲ τσεκούρια]. Ἀπὸ αὐτὴ τὴ γενικὴ ἔννοια τοῦ ἡσκημένου, ἐμπείρου χειρῶνακτος σὲ πληθὺς ἐργασιῶν ποὺ συνιστοῦν τὸ «οἰκοδομείν» προέκυψαν καὶ οἱ μεταφορικὲς σημασίες τῆς λέξεως «*τέκτων*»: ὁ πρωτουργός, αἴτιος, δημιουργός.

Καὶ τώρα ἄς δοῦμε τὴ λέξη:

Τ= Ὁ ἐμπειρὸς καὶ ἐπινοῶν

Ε= ἔργα

Κ= κάλλους,

Τ= τελειότητος

Ω= οἰκοδομῶν ἐν τῷ χώρῳ (Ο+Ο),

Ν= γιὰ νὰ κατοικοῦν οἱ ἄνθρωποι.

Αὐτὰ τὰ ἀνθρώπινα ἔργα ἔδωσαν καὶ μιὰ ἄλλη προέκταση στὴ σκέψη τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὸς ὁ ἀρχικὸς φθόγγος μὲ τὴ σημασία τοῦ «*ΤΑΚ*» (τοῦ πρώτου κτυπήματος: «*τύπτω*»), ποὺ τοῦ ἐπέτρεψε νὰ ὀνομάσει τὸ ἐργαλεῖο τῆς κατασκευασίας τοῦ λίθου «*τύκον*» καὶ νὰ ἀποκαλέσει ὅλα τὰ ἀνθρώπινα ἔργα «*τυκτά*», τοῦ πρόσφερε ἔτοιμη τὴ λέξη «*τίκτω*», μὲ τὴ σημασία τοῦ φέρω στὸν κόσμον, παράγω, καὶ ἀκό-

μη ἀργότερα τοῦ γεννώ. Ἐκ τῆς νέας αὐτῆς ρίζας *TEK* -καὶ οἱ λέξεις *τέκος*= τέκνον, *τίκτω*= γεννῶ, *τοκεύς*= ὁ γεννῶν πατήρ, *τόκος*= ὁ τοκετός, *τεκμαίρομαι*= δηλῶ διὰ σημείου, *τέχνη*= εὐφυΐα, δεξιότης ἐν τῇ ἐργασία, *τεύχω*= ποιῶ, κατασκευάζω ἐπὶ παντός ἔργου, *τύκος*= τὸ ἐργαλεῖο. Ἡ λέξη *τύχη* μόνο ὑπὸ τὴν ἔννοια «τὸ ἀγαθὸν οὐ ἀξιοῦται τις διὰ τῆς ἐργασίας του» καὶ οὐχὶ ὑπὸ τῶν θεῶν. Γιὰ ὅλες αὐτὲς τὶς λέξεις καὶ πολλὰς ἀκόμη ποὺ παρήχθησαν ἐξ αὐτῶν δὲν θὰ δημοσιεύσω τώρα τὶς ἀναλύσεις ποὺ ἔχω κάνει, περιοριζόμενος, ὅπως ἔλεγα, στὶς πλέον ἐνδιαφέρουσες.

Τανύω-εἶω= ἐκτείνω, τεντώνω· «βοεῖην τανύειν»: Ἰλ. P 390 [δέρμα βοός γιὰ τέντωμα]· ἢ «ἐτάνυσσε βιόν»: Ὀδ. Ω 177 [τέντωσε τὸ τόξο]· «ἐτάνυσσε νέφ ἐπὶ κόλλοπι χορδῇ»: Ὀδ. Φ 407 [τέντωσε τὴ νέα χορδὴ ἐπὶ τοῦ ἄξονος περιτυλίξεως (κλειδί)]· ἢ «κανὼν τανύσση πηνίον ἐξέλκουσα παρέκ μίτον»: Ἰλ. Ψ 761 [τὸν ὕφαντικὸ ἴστό νὰ τεντώσει, τὸ ἀδράχτι, σύρουσα πρὸς τὰ ἔξω τὸ στημόνι ἐκτός τοῦ νήματος]. Μεταφορικῶς: θέτω εἰς σφοδρὰν κίνησιν, ἐπιτείνω, ποιῶ τι σφοδρότερον· καὶ ἀκόμη ἐκτείνω, ἀπλώνω, σχηματίζω μακρὰν σειράν· καὶ ἀκόμη τεντώνομαι πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν. Ἡ ἀρχικὴ, νομίζω, εἰκόνα τοῦ «τανύω» σχηματίσθηκε στὸν ἔλλοπα θηρευτὴ, ὅταν τέντωσε τὴν «βόειον νευράν», δηλαδὴ τέντωσε τὸ τόξο τοῦ ἔλκων συγχρόνως μὲ δύναμη (ἰσχυρῶς) τὸ βέλος (δίστόν), κατευθύνων (ἰθύνων) αὐτὸ πρὸς κάποιο σημεῖο ὁρατό. Αὐτὴ βεβαίως ἡ δυνατότητα στηρίχθηκε στὴν ἐντεχνη ἐπινόηση τοῦ τόξου.

Θεωρῶ λοιπὸν ὅτι ἡ κατασκευασθεῖσα ἀργότερα λέξη χρησιμοποίησε τὸν ἦχο ποὺ παράγει ἡ χορδὴ καὶ τὸν ὅποιο ἦχο βρίσκομε στὴ ρίζα τοῦ *τείνω*, ποὺ εἶναι *TAN*-ἢ *TEN*- (τὸ ῥῆμα αὐτὸ σημαίνει τὸ ἴδιο πρᾶγμα, δηλ. τεντώνω ἰσχυρῶς μετὰ δυνάμεως). Ἀπ' αὐτὸ τὸν ἦχο (*TAN*) καὶ τὴν κίνηση ποὺ τὸν προκάλεσε, ἐκ τῆς ὁποίας κινήσεως προῆλθε ἕνα νέο κτύπημα, προέρχεται ὁ φθόγγος-ρίζα *TAN* -, ὁ ὁποῖος θὰ συμπληρωθεῖ, μετατρεπόμενος καὶ αὐτὸς ἀργότερα σὲ λέξη.

Ἐκ τοῦ ῥήματος *τείνω* καὶ τῆς ρίζας *TAN* -ἢ *TEN*- παρήχθησαν οἱ λέξεις *τάνυμαι*, *τανύω*, *τιταίνω*, *τάσις*, *τόνος*, *ταναός*, *τένων*, *ταινία*: «Κυκλοτερὲς μέγα τόξον ἔτεινεν» (Ἰλ. Δ 124) ἢ «ἐξ ἄντυγος ἦνία τείνας» (Ἰλ. Ε 262) [ἄντυξ= τοῦ ἄρματος ἡ καμπύλη ράβδος πρὸ τοῦ ὄχουμένου].

Ἄς δοῦμε τώρα τὴ λέξη:

T= Ἡ ἐντεχνη ἐπινόηση

A= (A ἐπιτακτικό)

N= νευρᾶς τόξου

E= δι' ἔλξεως

Í= ἰσχυρᾶς καὶ κατευθύνσεως (ῥῆμα *ἰθύνω*).

Ω= *δίστοῦ* (βέλος) ὀξέος [(O+O): «ἄλτο δ' ὀϊστός ὀξυβελῆς»: Ἰλ. Δ 126].

Ἀλλὰ καὶ τὸ «τανύω» περιέχει τὰ ἴδια στοιχεῖα, τὸ δὲ γράμμα «Y» ἐτέθη μὲ τὴ σημασία τοῦ ὑπό= τοῦ πράγματος ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξέρχεται τι, ἐν προκειμένῳ δηλ. τοῦ «*δίστοῦ ὀξυβελοῦς*». Μετὰ ἀπὸ αὐτὲς τὶς δύο ἀναλύσεις, ποὺ καλύπτουν ἕνα μεγάλο ἀριθμὸ λέξεων τοῦ λήμματος «T», θὰ προχωρήσω ἀμέσως σὲ μία ἄλλη ἱστορικῆς σημασίας λέξη, ποὺ ἀναφέρεται στὴν πρὸ τοῦ Διὸς ἐποχὴ. Ἡ λέξη εἶναι ὁ «*Τιτάν*».

Τιτάν (ῥῆμα «*τιταίνω*»)= τείνω, τανύω· ἐν χρήσει μόνον κατ' ἐνεστ., παρατ. καὶ ἀ-

όρ. ἐνεργ. καὶ κατὰ παρατ. καὶ μέσον ἄορ. καὶ κατ' ἐνεστ. καὶ παρατ. παθ.): Τὸ ῥῆμα *τιταίνω*, ὅπως θὰ διαπιστώσουμε ἐν συνεχείᾳ, δὲν προέρχεται ἐξ ἀναδιπλασιασμοῦ, ἀλλὰ εἶναι λέξη σύνθετη ἀπὸ τῆ ρίζα τοῦ «*τίω*» μὲ τὴ σημασία τῆς ἀνταποδόσεως, ἐκδικήσεως, ἀποτίσεως (*τίσις*) καὶ τῆ ρίζα τοῦ ῥήμ. *τανύω*. Ἡ ἱστορία τοῦ σχηματισμοῦ τῆς λέξεως «*Τιτάν*» τοποθετεῖται στὰ πανάρχαια, πρὸ Διός, χρόνια, ὅταν πρῶτος μέγας βασιλεὺς ἦταν ὁ Οὐρανὸς καὶ οἱ βασιλεῖς ἀποκαλοῦντο Οὐρανιῶνες. Ὁ σχηματισμὸς τῆς λέξεως *οὐρανός* ἀρχίζει στὴν πρώτη περιόδο τῆς ὀνοματοποιίας. Ὁ ἀρχικὸς φθόγγος μὲ σημασία, ποὺ ἀπέβη καὶ ἡ ρίζα σχετικῶν λέξεων, ἦταν τὸ *FOR-*, μὲ δίγαμμα, μὲ τὴ σημασία τοῦ ἰσχυροῦ ἀνέμου τοῦ πνέοντος ἐκ τῶν ὁρέων: «*γεῖνατο δ' οὔρεα μακρά*», μᾶς λέγει ἡ *Θεογονία*, στίχ. 129. [Ἀνάλυση αὐτῶν δίνεται στὸ λῆμμα «Ο»]. Τὰ ὅρια τότε τῶν διοικήσεων καθορίζονταν ἀπὸ τὰ βουνά. «*Οὔρος*» ἐλέγετο τὸ ὄριον, σύνορον. Ὁ ἄνα (βασιλεὺς) στὸ *οὔρος*, μὲ τὴ σημασία τοῦ ὄρους (βουνό), ἀποκαλεῖτο *Οὐρ-αν-ός*. Οὐρανός, βεβαίως, ἀργότερα ὀνομάσθηκε ὁ ἄνω τῶν ὁρέων ἀστερόπληθος κόσμος («*διάκοσμος*»). Ἡσχέση τώρα τοῦ «*Ἄνα*» ὡς τοῦ ἐπιστάμενου τῶν ἄλλων [σημ: ὁ τσέλιγκας πιάνει κάποια κορφή καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐπιβλέπει τὸ κοπάδι] καὶ τοῦ ἐπιρρήματος «*ἄνω*» προκάλεσε καὶ προκαλεῖ τὴ σύγχυση μεταξὺ τῶν Οὐρανιῶνων βασιλέων καὶ τοῦ Οὐρανοῦ ὡς τοῦ θόλου ποὺ ἐπεκτείνεται πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας. Στὴν ἐποχὴ λοιπὸν τῶν Οὐρανιῶνων καὶ ὅταν πατὴρ τῶν βασιλέων ἦταν ὁ «*μέγας Οὐρανός*» [καὶ φυσικὸς πατέρας τοῦ «*Κρόνου*»] (ἴδε λῆμμα «*Κ*»), ξεκίνησε ἡ πρώτη γνωστὴ ἀνταρσία τῶν Οὐρανιῶνων ἐναντίον τοῦ «*μεγάλου Οὐρανοῦ*», μὲ τὸν σκοπὸ νὰ ἀπαλλαγοῦν τῶν ἐλέγχων τοῦ κατὰ τὴν ἀσκήση τῶν καθηκόντων τους. Θὰ ἀναφέρω τὸ ἀρχαῖο νόημα τῆς διοικήσεως, γιὰ νὰ ἀντιληφθεῖ ὁ ἀναγνώστης τὴν ἱστορικὴ πορεία τοῦ ἑλληνικοῦ λόγου καὶ τοῦ φορέως κατοίκων τοῦ ἑλληνικοῦ χώρου. Κατὰ τὸ *ἱστορικὸ* ντοκουμέντο ποὺ λέγεται «*Θεογονία*» ὁ Νηρεὺς ἦταν ἓνας, ἐκ τῶν Οὐρανιῶνων, ὁ ὁποῖος, ὅπως λέγουν οἱ στίχ. 233-236, ὄχι μόνον δὲν ἄγγιζε τὸ ψέμμα καὶ ὅ,τι ἔλεγε τὸ στήριζε μόνον στὰ συμβάντα («*οὐδὲ θεμιστέον λήθεται, ἀλλὰ δίκαια καὶ ἥπια δῆνεα οἶδεν*»), ἀλλὰ οἱ ἀποφάσεις του ἦταν δίκαιες καὶ κατευναστικές.

Καὶ τώρα ἂς ἐρθοῦμε στὴν ἱστορικὴ στιγμή ποὺ σχηματίστηκε ἡ λέξη «*Τιτάν*». Στὴ *Θεογονία*, στίχ. 207-210, διαβάζουμε: «*Αὐτοὺς δὲ τοὺς ἄφρονες, ἀλαζόνες, ἀσεβεῖς, αὐτοὺς ποὺ ἐπιβάλλουν ἔργα ἀπάνθρωπα στοὺς λαοὺς τοὺς ἀπεκάλεσε ὁ μέγας βασιλεὺς “Τιτῆνας” (“φάσκε δὲ τιταίνοντας ἀτασθαλίη μέγα ἔργον, τοῖο δ’ ἔπειτα τίσιν μετόπισθεν ἔσεσθαι”)*, διότι, ὅπως τοὺς εἶπε, τέντωσαν πολὺ τὸ σχοινὶ τῆς ἀδικίας εἰς βάρος τῶν ἀνθρώπων καὶ προέβλεψε ὅτι τὰ ἀνόσια ἔργα ποὺ ἔκαναν θὰ τοὺς ἐπιστραφοῦν»!.. Ἡ σύγκρουση μεταξὺ Οὐρανοῦ καὶ «*Τιτάνων*» δὲν ἄργησε. Ἀφορμὴ σ' αὐτὴν δόθηκε διὰ τῆς ἀνατροπῆς τοῦ Οὐρανοῦ ὑπὸ τοῦ Κρόνου, τέκνου τοῦ Οὐρανοῦ. Στὴν ἀνατροπὴ πρωτοστατεῖ ἡ σύζυγος τοῦ Οὐρανοῦ, ἡ Γαῖα («*Δαυλός*», τεύχη 67, 68-69/1987).

Τὸν πόλεμον αὐτό, γνωστὸν ὡς «*Γιγαντομαχία*», τὸν τελειώνει ὁ Ζεὺς, υἱὸς τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Ρέας. Οἱ ἐπίορκοι Τιτᾶνες φυλακίζονται, ἐκεῖ στὴν δύση, στὴν ἐσχατιὰ τῆς πελώριας γῆς καὶ στὸν σκοτεινὸ Τάρταρο [*ταρτάρου ἡερόεντος πόντου τ' ἀτρυγέτοιο καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος ἐξείης πάνταν πηγαὶ καὶ πείρατ' ἔασιν*] (*Θεογ.* στίχ. 736-745)] κατ' ἐντολὴν τοῦ Διός. Μὲ αὐτὲς τὶς ἱστορικὲς σύντομες ἀναφορὲς στὰ ὀνόματα *Τιτᾶνες* καὶ *Τάρταρος* [ἐκτεταμένες ἀναλύ-

σεις ἔχω κάνει στο «Δαυλό» από το τεῦχος 46/1985 και ἐφεξῆς] προχωρῶ στην ἀνάλυση και τῶν δύο αὐτῶν λέξεων.

Γιὰ τὴ λέξη «*Τάρταρος*» οἱ πληροφορίες μας προέρχονται, ὅπως εἶδαμε, ἐκ τῆς *Θεογονίας* και ὡς ἐρμηνεία τῆς λέξεως μᾶς δίνεται ὅτι ὁ Τάρταρος εἶναι «*ἡ-ερωιδής*», δηλαδή ἔχει ὄψη σκοτεινὴ, ἀσαφῆ, ὀμιχλώδη, συννεφώδη. Ἡ λέξη *ἡ-έριος* ἢ *ἀέριος* σημαίνει τὸν ἐν τῇ ὀμίχλῃ ἢ ἐν τῷ πυκνῷ ἀέρι τῆς πρωῒας, ἢ τὸν εὐρύν, ἀπέραντον ὡς ὁ ἀήρ, ἀπειρον. Στὸν Ὅμηρο και τὸν Ἡσίοδο *ἀήρ* ἦταν τὸ κατώτερο μέρος τοῦ ἀέρος, ἡ ἀτμόσφαιρα ἢ περιβάλλουσα τὴ γῆ, κατ' ἀντίθεσιν μὲ τὸν αἰθέρα, ποὺ εἶναι ὁ ἀνώτατος ἀήρ.

Λοιπὸν οἱ «*Τιτᾶνες*» εἶναι οἱ ἐπιόρκοι Οὐρανῖωνες, οἱ ὁποῖοι ἀκολουθῶντας τὸ παράδειγμα τοῦ Κρόνου στρέφονται και αὐτοὶ κατὰ τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας, τοῦ μεγάλου δηλαδή Οὐρανοῦ, μὲ τὸ πρόσχημα ὅτι και ὁ ἀντικαταστήσας τὸν Οὐρανὸ Κρόνος εἶναι και αὐτὸς ἐπιόρκος· και ὁ «*Τάρταρος*» (ἢ *Θεογονία* συμπληρώνει) εἶναι οἱ πηγὲς τῶν πάντων και τὰ πέρατα τῶν πάντων. Ἀπὸ ἐκεῖ ἀρχίζει «*χάσμα μέγ' οὐδέ κε πάντα τελεσφόρον εἰς ἐνιαυτὸν οὐδας ἵκοιτ', εἰ πρώτα πυλέων ἔντοσθε γένοιτο. Ἀλλὰ κεν ἔνθεν φέροι πρὸς θύελλα θυέλλη ἀργαλή· δεινὸν δὲ και ἀθανάτοισι θεοῖσι*» [ἀδιανόητο και γιὰ τοὺς θεοὺς τεράστιο ῥῆγμα τῆς γῆς, ποὺ δὲν μπορεῖ ὁ καθεὶς νὰ τὸ διαβεῖ ἐντὸς ἐνὸς ἔτους, ἔστω κι ἂν πρὸ τῶν πυλῶν αὐτοῦ βρεθεῖ, διότι θύελλες ἐπὶ θυελλῶν ξεσποῦν, ποὺ και γιὰ τοὺς θεοὺς εἶναι τρομερές]. Δὲν εἶναι ἡ ἄβυσσος ἢ σκοτεινὴ οὔτε ὁ Ἄδης, παρ' ὅλον ὅτι ὑπῆρξε ὁ τόπος ἐξορίας τῶν κολασθέντων ὑπὸ τοῦ Διὸς Τιτάνων (ἴδε «*Δαυλόν*», τεῦχος 68-69/1987). Θὰ σημειώσω, ὅτι ἐκ τῶν στίχων αὐτῶν τίθεται ἓνα ἐρώτημα: Ποιὸ εἶναι αὐτὸ τὸ τεράστιο ῥῆγμα τῆς σκοτεινῆς γῆς και τῆς ὀμιχλώδους ἀτμόσφαιρας τοῦ ἀπέραντου πόντου και τοῦ (ἄνωθεν) ἀστερόεντος οὐρανοῦ

[σημ: Ὁ Στράβων («*Γεωγραφικά*» BC III) λέγει, ὅτι κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ὁ ὑπολογισμὸς μιᾶς γῆϊνης ἐκτάσεως ἐγίνετο τῇ βοηθείᾳ τῶν οὐρανίων κύκλων: «*ὑποπίπτει δ' ἐκάστω τῶν οὐρανίων κύκλων ὁ ἐπὶ γῆς ὁμῶνυμος αὐτῷ. Καὶ ἡ ζώνη δὲ ὡσαύτως τῇ ζώνῃ*»], ὅταν μάλιστα «ἐκεῖ τῶν πάντων οἱ πηγὲς και τὰ ἄκρα πέρατα»; Ἡ λέξη «*Τιτάν*» εἶναι σύνθετη ἀπὸ ῥῆμα *τίω* και τὸ ῥῆμα *τανύω*. Ἡ λέξη *τίσις* σημαίνει ἀνταπόδοση, ἐκδίκηση, τιμωρία (ῥῆμα *τίνω*) ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπὶ κακῆς σημασίας, δηλαδή πληρώνω τὴν ποινὴ, ἀλλὰ και ἀνταμεῖβω. Ρίζα τοῦ «*τίω*» εἶναι ἡ *ΤΙ-*, ἐξ ἧς παράγονται οἱ λέξεις *τίνω*, *τίσις*, *τιμή*. Ἀλλὰ, ὅπως διαπιστώσαμε κατὰ τὴν ἀνάλυση τῆς λέξεως «*τανεῖω*» ἢ «*τανύω*», μεταξὺ τῶν παραγομένων ἐκ τῆς ρίζας *TAN-* λέξεων ἦταν και τὸ ῥῆμα «*τιταίνω*». Πρέπει ἐπομένως στὴν ὀργάνωση ὅλων αὐτῶν τῶν λέξεων νὰ κρύπτεται και τὸ ἱστορικὸ συμβὰν ποὺ προκάλεσε τὸ σχηματισμὸ τους:

1. T= Ἔντεχνη

I= συγκράτηση (ῥῆμα ἴσχω)

Σ= τῆς σύγχυσης [*σύγχει θυμόν*] ('*Ιλ.* I 612)]

I= κατευθύνουσα (ῥῆμα *ιθύνω*) διὰ τῆς ἰσχύος

Σ= εἰς ἀνταπόδοσιν (ἴδε λέξιν «*σταθμός*») εἰς πληρωμὴν.

Ἐκ τῆς ἀναλύσεως πράγματι διαπιστώνουμε τὴ διπλὴ σημασία ποὺ δύναται νὰ ἔχει ἡ λέξη (τιμὴ-ἐκδίκηση).

2. T= Ὁ κτυπῶν, ὁ πλήττων

I= ἐξακοντίζει (ῥῆμα *ῖημι*)

T= ἐντέχνως

A= Ἄτην εἰς ἀνθρώπων (Ἄτη= σύγχυση φρενῶν)

N= νόον (περὶ τὴν νομὴν, νόμον κ.ἄ.).

Ἐκ τῆς ἀναλύσεως τῆς λέξεως «Τιτάν» προκύπτει ἡ ἐσωτερικὴ σχέση της μετὰ τῆς λέξης «τίσις». Προσέξτε τώρα, τί ἄλλο ἀποκαλύπτει ἡ λέξη: Δι' αὐτῆς σημειώνεται: T-ἔν (τιμηθεῖς) Ἰ-σα (κατὰ ἴσον τρόπον) T-έκεσσιν (ὥς νὰ ἦταν παιδί του) ὑπὸ τοῦ Οὐρανοῦ Ἄ-την (σύγχυση φρενῶν) (N) κινεῖ καὶ διευθύνει κατὰ βούλησιν (ῥῆμα *νωμάω*): «*τίεν Ἰσα τέκεσσιν*»: Ἰλ. N 176.

Θὰ ἀναλύσω τώρα τὴν λέξη *Τάρ-ταρ-ος*. Ἡ λέξη σχηματίζεται δι' ἀναδιπλασιασμοῦ τοῦ πρώτου φθόγγου «TAP». Ὁ ἀναδιπλασιασμός ἐπιδιώκει νὰ δώσει ἔμφαση στὸ φαινόμενο πὺν προκαλεῖ τὸν ἤχο «TAP». Ὁ ἤχος «TAP», τῆς πρώτης περιόδου τῆς ὀνοματοποιίας, ἀναλυόμενος σημαίνει τὸν κτύπο τῆς ἁλὸς (θάλασσας), ὅταν ῥίπτεται στὴν ἀκτὴ μεθ' ὁρμῆς: T (κτύπος) A (ἁλὸς) P (ριπή). Ὑπενθυμίζω, ὅτι κατὰ τὴν περιγραφὴ τῆς *Θεογονίας* ὁ Τάρταρος ἦτο *ἡεροειδής*: καὶ ὁ Ὀμηρος ἐρμηνεύοντας τὴν λέξη *ἡέριος* λέγει: «*ὄφρα μὲν ἡῶς*» (Ὀδ. I 56), δηλαδὴ ὁ ὁμοῖος πρὸς τὸ χρῶμα πὺν παίρνει ὁ οὐρανὸς τὸ ξημέρωμα, δηλ. ἀργυρόχρους. «*Ἡέριος*» ἀποκαλεῖτο καὶ ὁ Πόντος (Ὀδ. B 263). Ὁ ἤχος ἐπομένως «TAP» ἀνήκει στὴ θάλασσα. Θεωρῶ ὅτι ἡ λέξη «*Τάρταρος*» ὁμιλεῖ γιὰ τὸν Πόντο πὺν περιβάλλει τὸ μεγάλο σύμπλεγμα τῶν 3000 νησιῶν. Λέγει περὶ τοῦ Ἀτλαντος ἡ *Θεογονία* (στίχ. 517): «*Ἀτλας δ' οὐρανὸν εὐρὺν ἔχει κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης πείρασιν ἐν γαίῃς, πρόπαρ Ἑσπερίδων λιγυφώνων*» [ὁ Ἀτλας δὲ σ' αὐτὴ τὴν τεράστια περιοχὴ («οὐρανὸν εὐρὺν»: Στράβων: *Γεωγ.* BCiii) κατέχει κρατερῶς τὴν ἀρχὴν χάριν τῶν φυσικῶν δεσμῶν («ὑπ' ἀνάγκης»: ὁ Ἀτλας ἦταν πρωτότοκος υἱὸς τοῦ Ἰαπετοῦ) στὸ ἄκρο τῆς γῆς πρὸ τῶν Ἑσπερίδων νήσων, πὺν οἱ κάτοικοι μιλοῦν μετὰ λεπτῆ καὶ ὀξείας φωνῆς]. Καὶ ἡ *Θεογονία* συνεχίζει (στίχ. 746): πρὸ αὐτῆς τῆς «*ὀνοφερῆς γῆς καὶ Ταρτάρου ἡερόεντος... τῶν πρόσθ' Ἰαπετοῖο πάις ἔχει οὐρανὸν εὐρὺν*» κ.λπ. Ἐκ τῶν δύο αὐτῶν ἀποσπασμάτων τῆς *Θεογονίας* συνάγει κανεὶς τὸ συμπέρασμα ὅτι «*Τάρταρος*» ἦταν ὁ Πόντος ὁ ἐκτὸς τῶν Ἡρακλείων Σητλῶν, ὁ ὁποῖος καὶ περιέβαλλε τὸ σύμπλεγμα τῶν 3000 νησιῶν (στίχ. 364-370: ἴδε «*Δαυλόν*» 25/1984). Θεωρῶ δὲ ὅτι τὰ προστεθέντα ἀργότερα, μετὰ δηλαδὴ τὴν καταστροφὴν καὶ ὁμιλοῦντα περὶ αὐτοῦ ὥς ἀβύσσου βαθυτέρας τοῦ Ἄδου, ὥς τοῦ κάτω κόσμου, τόπου κολαζομένων, τόπου καθείρξεως τῶν Τιτάνων καὶ τοῦ Κρόνου κ.ἄ. ἀποτελοῦν τὸν ἀπὸ ἡχο τῆς φοβερῆς καταστροφῆς πὺν συνέβη στὸν *ἡέριον Πόντον*, τὸν ἀποκαλούμενο «*Τάρταρον*», πὺν διασώθηκε στίς παραδόσεις πολλῶν λαῶν, σ' ἐμᾶς δὲ τοὺς Ἕλληνες σὲ πολλὰς ἀφηγήσεις (ἴδε «*Δαυλόν*», 60/1986).

(ΣΧΟΛΙΟ: Ἡ ἀνάλυση τῶν προκλαστικῶν ἐλληνικῶν λέξεων διὰ τῆς μεθόδου τῆς ἀποδικοποιήσεως τῶν γραμμάτων τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου τῇ βοηθείᾳ τῶν πανάρχαιων κειμένων τῆς «Θεογονίας», τοῦ Ἡσιόδου καὶ τοῦ Ὀμήρου μᾶς ὁδηγεῖ ὅχι μόνο στὴν ἀποκάλυψιν τοῦ μέγιστου πολιτισμοῦ τῆς ἀνθρωπότητος ἀλλὰ καὶ στὴ δημοσίευσιν γιὰ πρώτη φορὰ ἀγνωστων στοιχείων τῆς ἀπολεσθείσης ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητος. Ὅταν ὁλοκληρωθοῦν τὰ λήμματα, θὰ ἔχουμε τίς ἀποδείξεις καὶ τῶν δύο αὐτῶν καταστροφῶν.

Συνεχίζοντας τὸ σχόλιο δίνω μιὰ πρόσθετη πληροφορία: Στὰ «'Ορφικά» ὁ 'Ιάσων προτείνοντας στὸν 'Ορφέα, τὸν υἱὸ τοῦ βασιλέως τῆς Θράκης Οἰάγρου, νὰ τὸν ἀκολουθήσει, τοῦ λέγει ὅτι εἶναι αὐτὸς ὁ μόνος ἱκανὸς «δείξαί τε θαλάσσης παρθενίης ἀτραπούς... ποτὶ ζόφον ἡερόεντα» [νὰ τοὺς ὀδηγήσει στοὺς δρόμους σὲ ἀταξείδευτες ἀκόμη θάλασσες... στὴν ἀργυρόχρωμη θάλασσα τῆς δύσης]. Στὸν στίχο 1165 τῶν «'Ορφικῶν» διαβάζουμε: «Κυανέαις πέτρῃσιν ἐν 'Αξείνῳ τε κλύδωνι» [στὰς Κυανᾶς Πέτρας καὶ στὸν ἀφιλόξενο καὶ τρικυμιώδη πόντο]. Διαπιστώνω δηλαδή, ὅτι πράγματι ὁ διαρκῶς εὐρισκόμενος σὲ ἀναταραχὴ (ῥῆμα «ταράσσω» ἐκ τῆς ρίζας ΤΑΡΑΧ-) πόντος ἦταν ἐντελῶς φυσικὸ νὰ ὀνομαζόταν ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων τῆς πρώτης περιόδου «Τάρ-ταρ-ος». 'Εδῶ κλείνω τὸ σχόλιο).

['Η συνέχεια τῆς ἔρευνας στὸ ἐπόμενο τεῦχος τοῦ «Δ»].

Ἑλληνικὴ ἢ γλῶσσα τοῦ «Δίσκου τῆς Φαιστοῦ»

'Απὸ τὴν ἐφημερίδα «Τὰ Νέα» τῆς 21ης Μαρτίου 1988 ἀναδημοσιεύουμε τὴν ἀκόλουθη ἀνταπόκριση ἀπὸ τὴ Μόσχα:

«Ένας Σοβιετικὸς δημοσιογράφος ὑποστηρίζει, ὅτι μπόρεσε νὰ διαβάσει τὸ «Δίσκο τῆς Φαιστοῦ»! 'Η εἶδηση αὐτὴ δημοσιεύθηκε χθὲς στὴν ἐφημερίδα «Πράβδα», καὶ ἂν εἶναι ἀλήθεια, θὰ λύσει ἓνα ἀπὸ τὰ ἀρχαιότερα μυστήρια τοῦ ἀρχαίου κόσμου.

»'Ο Βλαντιμίρ Μιχαήλωφ ἀσχολεῖται πολλὰ χρόνια μὲ τὴν ἀποκρυπτογράφηση τοῦ «Δίσκου τῆς Φαιστοῦ», πού ὑπολογίζεται ὅτι εἶναι 3.500 ἐτῶν. 'Ο Σοβιετικὸς δημοσιογράφος ὑποστηρίζει, ὅτι στὸ δίσκο ἀναφέρεται ἡ ἱστορία τοῦ Περσέα καὶ τῆς 'Ανδρομέδας. Οἱ ἀρχαῖοι Κρήτες χρησιμοποίησαν, γιὰ νὰ περιγράψουν τὴν ἱστορία, ἀστερισμούς, προσευχές, καθὼς καὶ ἀστρικοὺς χάρτες, ἀλλὰ καὶ τὶς παραστάσεις τῶν ἰδίων τῶν ἡρώων.

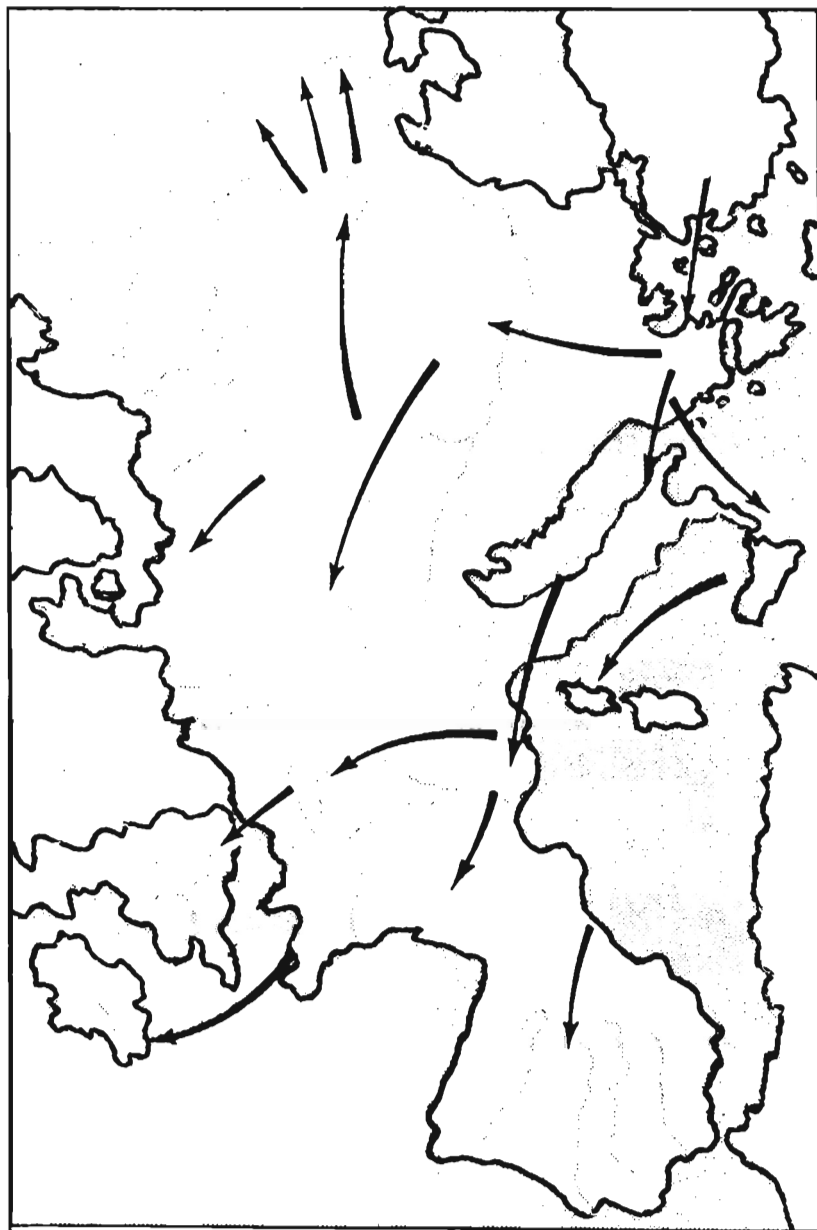
»Σύμφωνα πάντα μὲ τὸν Μιχαήλωφ, στὸ δίσκο ἀναφέρεται ἡ πόλη Θέλμα, πού δὲν ὑπάρχει σὲ κανένα γραπτὸ μνημεῖο. 'Η γλῶσσα χαρακτηρίζεται «πρωτοελληνικὴ», μιὰ διάλεκτος πού μοιάζει μὲ τὴν ἰωνικὴ».

ΟΙ ΑΠΟΦΕΙΣ ΤΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΚΑΙΜΠΡΙΤΖ κ. C. RENFREW

[Σ' ὠρισμένα ἀντίτυπα τοῦ προηγουμένου 76ου τεύχους τοῦ «Δαυλοῦ» ἡ σελίδα 4298, ὅπου ἀρχίζει τὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ, ἐκτυπώθηκε πολὺ «ξέθωρα», μὲ ἀποτέλεσμα νὰ διαβάζεται μὲ πολλὴ δυσκολία ἢ καθόλου. Χάριν τῶν ἀναγνωστῶν ποὺ ἀτύχησαν καὶ ἔλαβαν τὰ λίγα αὐτὰ κακέκτυπα, ἀναδημοσιεύουμε καὶ στὸ παρὸν τεῦχος τὸ κείμενο αὐτό, προσθέτοντας μὲ τὴν εὐκαιρία καὶ τὸν πολὺ χαρακτηριστικὸ χάρτη τῆς ἐπόμενης σελίδας ποὺ συνώδευε τὴν ἐν μεταφράσει ἀγγλικὴ βιβλιοκρισία].

Ἀπὸ τὸ ἐπιστημονικὸ περιοδικὸ τοῦ Λονδίνου «New Scientist» (τ. 1597, 19 Ἰαν. 1988) μεταφράσαμε τὴν ἀκόλουθη βιβλιοκριτικὴ:

Τί τὸ ἀσύνηθες ὑπάρχει στὸ βιβλίον τοῦ καθηγητοῦ τῆς Ἀρχαιολογίας τοῦ Καϊμπριτζ Colin Renfrew; Κατὰ βάσιν τὸ βιβλίον τοῦ C.R. «*Archaeology and Language*» εἶναι ἡ ἐπίθεση τοῦ Renfrew κατὰ τῆς κυριωτέρας σχολῆς σκέψεως, ἡ ὁποία τοποθετεῖ τὶς ρίζες τῶν Ἰνδο-ευρωπαϊκῶν γλωσσῶν, καὶ συνεπῶς τῶν συγχρόνων Εὐρωπαϊκῶν λαῶν, στὶς στέπες τῆς Νότιας Ρωσίας, κατὰ τὴν τετάρτη χιλιετία π.Χ. Συμφωνεῖ ὅτι οἱ Ἰνδοευρωπαϊκὲς γλῶσσες — ποὺ περιλαμβάνουν τὶς περισσότερες σύγχρονες εὐρωπαϊκὲς γλῶσσες καθὼς καὶ μερικὲς ἐκλιπούσες, ὅπως τὴν Λατινικὴ καὶ τὴν Μυκηναϊκὴ Ἑλληνικὴ, ἐπίσης τὴν Σανσκριτικὴ καὶ τὶς ἀπογόνους τῆς στὸ βορειότερο μῆμα — σχετίζονται μεταξύ τους. Ἀλλ' ἀπορρίπτει ἐντελῶς τὴν ἄποψη ὅτι ὀρδὲς κατακτητῶν, οἱ ὅποιοι ἦσαν νομάδες βοσκοί, ὁμιλοῦντες μίαν πρωτο-ινδο-ευρωπαϊκὴν γλῶσσα, ἐγκατέλειψαν τὴν πατρικὴν τους γῆν στὶς στέπες τῆς Ρωσίας κατὰ τὶς ἀρχὲς τῆς Χαλκῆς Ἑποχῆς, γύρω στὸ 3.000 π.Χ. καὶ ἐξάπλωθηκαν σὲ ὅλη τὴν Κεντρικὴ καὶ Δυτικὴ Ἀσία. Ὁ Renfrew ἐπίσης ἀποκλείει τὴν ἐναλλακτικὴν ὑπόθεσιν, ποὺ τοποθετεῖ τὸν γενέθλιον χώρον στὴν Κεντρικὴ καὶ Βόρεια Εὐρώπην κατὰ τὴν τέταρτη καὶ τρίτη χιλιετία π.Χ. Κατὰ τὸν Renfrew ἡ ἐξάπλωση τῶν Ἰνδο-ευρωπαϊκῶν γλωσσῶν ἦταν περισσότερο εἰρηνικὴ καὶ βαθμιαία ἀπὸ ὅσο ὑπεστήριζαν οἱ προηγουμένως θεωρίαι καὶ ἄρχισε μᾶλλον κατὰ τὴν Νεολιθικὴν παρὰ κατὰ τὴν μεταγενεστέρα Χαλκῆ Ἑποχὴ. Ἡ λύσις τοῦ Ἰνδοευρωπαϊκοῦ αἰνίγματος, εἰσηγεῖται, βρίσκεται στὴν Μικρὰ Ἀσία. Ἐδῶ τὸ 7.000 π.Χ., εἰκάζει, πρῶτοι ἀγρότες μὲ μικτὴν οἰκονομίαν ποὺ στηριζόταν σὲ λίγα κατοικίδια ζῶα καὶ φυτὰ, μιλοῦσαν μιὰ πρωτότυπην Ἰνδοευρωπαϊκὴν γλῶσσα. Γιά κάποιον λόγον οἱ ὁμάδες τῶν πρωτοπόρων αὐτῶν γεωργῶν μετανάστευσαν πρὸς δυσμὰς, στὴν Ἑλλάδα, πιθανῶς μὲ πλοῖα, ὅπου εἰσήγαγαν τὴν νέα γεωργικὴ τεχνολογία καὶ τὴν (πρωτοελληνικὴν: «*proto-Greek*») γλῶσσα των. Αὐτὸ συνέβη μέχρι τὸ 6.500 π.Χ. Τρεῖς χιλιετίαι ἀργότερα ἡ γεωργικὴ οἰκονομία ἔφθασε στὶς νήσους Orkney στὸ βορειότερον ἄκρον τῆς Σκωτίας, καὶ σχεδὸν σ' ὅλον τὸ ὑπόλοιπον τῆς Εὐρώπης. Ὁ Renfrew περιγράφει αὐτὴ τὴ σταδιακὴ ἐξάπλωση τῆς γεωργίας σὰν ἓνα κύμα προόδου. «Μόνον μὲ μικρὰς, τοπικὰς μετακινήσεις τῶν 20—30 χιλιομέτρων», ἰσχυρίζεται, «αὐτὸ θὰ κατέλγηε στὴν βαθμιαία ἐποίκιση ὅλης τῆς Εὐρώπης ἀπὸ ἓνα ἀγροτικὸν πληθυσμόν, τοὺς ἀπογόνους τῶν πρώτων Εὐρωπαίων γεωργῶν». Αὐτοὶ οἱ πρῶτοι Εὐρωπαῖοι γεωργοὶ ἔφεραν μαζί τους τὴν γλῶσσαν τους, ἡ ὁποία, μέσα στὶς χιλιετίαι, διαμορφώθηκε κατ' ἀρχὴν σὲ διαλέκτους, καθὼς διεχωρίσθησαν οἱ πληθυσμοί, καὶ ἐν συνεχείᾳ στὶς διαφορὰς Ἰνδοευρωπαϊκὰς γλῶσσας, ποὺ γνωρίζουμε σήμερον. Ἐπὶ παραδείγματι, οἱ Κελτικὲς καὶ Γερμανικὲς γλῶσσες προέρχονται ἀπὸ τὴν γλῶσσαν ποὺ εἰσήγαγαν στὴν βόρειαν Εὐρώπην οἱ ὁμάδες αὐτῆς τῶν γεωργῶν. — Sarah Bunney

Χάρτης της Ευρώπης που δημοσιεύεται στο μόλις εκδοθέν βιβλίο του καθηγητού της αρχαιολογίας στο Πανεπιστήμιο του Καίμπριτζ Colin Renfrew "Archaeology and Language". Με τα μαύρα βέλη ο Άγγλος επιστήμονας σημειώνει την πορεία που ακολούθησε η Προτοελληνική ("Proto-Greek") γύρω στο 7.000 π.Χ. μητέρα-γλώσσα των γλωσσών ξεκινώντας από την προς το Αίγαίο μικρασιατική περιοχή και την κυρίως Ελλάδα και εξαπλωνόμενη μέσα σε πέντε περίπου χιλιετίες σ' όλη την Ευρώπη (Ιταλία, Γαλατία, Ιβηρική, Ιρλανδία, Βρετανία, Γερμανία, Σκανδιναβία, Δανία, Σκυθία) και ανατολικότερα προς την Ασία.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΕΩΡΓΑΝΑΣ

Διάχυτα σ' όλόκληρη τὴν Ὑδρόγειο τὰ ἴχνη τῆς πανάρχαιας παρουσίας τῶν Ἑλλήνων

Ἡ λεγόμενη «Ἰνδοευρωπαϊκή» ἀποτελεῖ ἓνα περίεργο φάντασμα, χωρίς οὐσία καὶ ἐμφάνισι, ποὺ ἐνθυμίζει τὰ νομικὰ «πλάσματα δικαίου», πλάσμα ὅμως αὐτῇ ἀδίκου. Ἀπὸ τὴν ὀνομασία της, θὰ ἀνέμενέ τις, ἥ ὅτι εἶναι Εὐρωπαϊκὴ γλῶσσα προελθοῦσα ἐκ τῆς Ἰνδικῆς, ἥ Ἰνδικὴ γλῶσσα προελθοῦσα ἐκ τῆς Εὐρώπης, ἥ μίγμα Εὐρωπαϊκῆς καὶ Ἰνδικῆς. Ἀλλ' ἂν δεχθοῦμε ὅτι προῆλθε ἀπὸ τὴν Ἰνδική, ἡ ἀρχαία Ἰνδικὴ εἶναι ἡ Σανσκριτικὴ λεγομένη. Ἐδῶ παγιδεύονται ὅμως οἱ δόλοιοι δημιουργοὶ καὶ ἀπολογηταὶ της, διότι Σανσκριτικὴ —εἶναι ἔννοια σύνθετος ἐκ τῶν λέξεων *Ὠς-ἄν-ἐς-Κρήτην* δηλαδή— εἶναι γλῶσσα ὁμοία πρὸς τὴν Κρητικὴν. Ἀλλὰ ποία ἡ σχέσις τῆς Κρήτης μὲ τὴν Ἰνδίαν; Μεγίστη. Παρὰ τὴν Ἰνδίαν ἦτο τὸ μέγα καὶ ἀρχαιότατον κράτος τῶν Χετταίων ἢ Χιττιτῶν ποὺ ἦσαν Κρήτες, ὡς καὶ οἱ γειτονικοὶ Σουμέριοι τῆς Μεσοποταμίας, ποὺ μεγίστην σχέσιν εἶχον μὲ τὴν Κρήτην. Εἰς τὸ ἔργον τοῦ André Parrot *«Σουμέριοι»*, ἔκδ. 1984, εὐρίσκεται φωτογραφία Σουμερίου (τοιχογραφία), ποὺ ταυτίζεται μὲ τὴ σημερινὴ γνωστὴ εἰκόνα ὀρεσιβίου Κρητὸς (ἐδημοσιεύθη καὶ στὴ σελ. 13 τῆς *«Προϊστορίας»* Ἰωάν. Πασσᾶ). Οἱ ἰδεογραφικὲς ἐπιγραφὲς τῶν Χετταίων εἶναι ἐκπληκτικὰ ὅμοιες μὲ τὴν ἰδεογραφικὴ γραφὴ τῆς Κρήτης, ὥστε νὰ θεωροῦνται στὴν πραγματικότητα ὅτι εἶναι οἱ Ἑτεοὶ ἢ Χετεοὶ Κρήτες-Ἑτεόκρητες τοῦ Ὀμήρου κλπ. ἀρχαιοελλήνων ἱστορικῶν. Παραλλήλως ἡ Παγχαία ἀπεῖχε πολλῶν ἡμερῶν πλοῦν. [Διόδωρος Σικελιώτης: *«... αὕτη ἐκεῖτο...»* ἐκ τῆς εὐδαιμονος Ἀραβίας μὲ πλόα διὰ τοῦ Ὠκεανοῦ (Ἰνδικοῦ) πλείονας ἡμέρας... εἶχε ἱερὸν τοῦ Τριφυλίου Διὸς καὶ χρυσὴ στήλη μὲ παγχαῖα γράμματα νὰ ἔχη γεγραμμένας τὰς τοῦ Οὐρανοῦ καὶ Κρόνου καὶ Διὸς πράξεις κεφαλαιωδῶς. Πρῶτος βασιλεὺς της ἔγινεν ὁ Οὐρανός, ἐπιεικὴς καὶ εὐεργετικὸς καὶ τῆς κινήσεως τῶν ἄστρων ἐπιστήμων... (Τ. III βιβλ. V σ. 212)]. Ἀλλὰ καὶ μέσα στὴν Ἰνδία εὐρέθησαν πολλὲς ἀμύγῳς ἐλληνικὲς πόλεις μὲ βίον πολλῶν αἰώνων.

Ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἀνωτέρω ἐνδεικτικῶς ἀναφερθέντα, οὐδαμοῦ τῆς περιοχῆς μας ἡ τῆς Εὐρώπης καὶ ἐγγὺς Ἀνατολῆς ἀνευρέθη μέχρι σήμερον ἐλάχιστον ἴχνος ἡ μνημεῖον ἔστω καὶ γλωσσικό, ποὺ νὰ δικαιολογῇ, ὅτι ὑπῆρξε κάποια Εὐρωπαϊκὴ γλῶσσα διάφορος τῆς Ἑλληνικῆς μὲ στοιχεῖα γλωσσικὰ Ἰνδικὰ ἀναμειγμένα. Ἀντιθέτως ὅχι μόνον ἡ γλῶσσα, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ οἱ γενάρχαι, οἱ ἡγεμόνες καὶ οἱ θεοὶ τῶν Εὐρωπαϊκῶν φύλων καὶ φυλῶν ἔχουν ὀνόματα συνδεόμενα μὲ τοὺς Ἑλληνας καὶ τὴν μητέρα τῶν γλωσσῶν, τὴν ἐλληνική. Παραδόξως δὲ ἔχομεν ἀποδείξεις πλεον, ὅτι τὸ αὐτὸ συμβαίνει καὶ μὲ τὰ Ἀσιατικὰ ἔθνη καὶ τῆς Ἀπὼ Ἀνατολῆς καὶ Εἰρηνικοῦ ἀκόμη, καθὼς καὶ τῶν ἄλλων Ἡπειρῶν καὶ νήσων (Ἀμερικὴ Βόρειος καὶ Νότιος, Πολυνησία).

Εἰς τὴν Εὐρώπην, ἀρχόμενοι ἀπὸ Βορείου Πόλου καὶ Ὑπερβορείων, ἐπιβεβαιούμε τ' ἀνωτέρω. Οὕτω ἡ Γροιλανδία, ἀπωτάτη ξηρά, Greenland, προῆλθεν ἱ-

σως ἐκ τῶν ἐλληνικῶν λέξεων Ὑγρὴ καὶ Λάντη, ποὺ ἀπέληξαν εἰς Γκρήν καὶ κατὰ τὴν σημασίαν (ἐκ τῆς ὑγρασίας) Πράσινη. Ἐκεῖ προϊστορικῶς οἱ Ἕλληνες ἱδρυσαν ἀποικίαν, τὴν Θούλην --- Θόλος· σημαίνει, δηλ., τὸν θόλον τῆς γῆς ἐκ τῆς προσωνομίας ὅμως αὐτῆς συνάγεται, τό, ἥδη ἀποδεδειγμένον διὰ προγενεστέρων δημοσιευμάτων μας, τῆς γνώσεως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων τῆς σφαιρικότητος τῆς γῆς, ποὺ ἀπετέλεσε τὴν λυδίαν λίθον τῆς διαδόσεως τοῦ πολιτισμοῦ διὰ τῶν ἀργοναυτικῶν ἐκστρατειῶν περὶ τὴν ὑδρόγειον, τοῦ Ἀτλαντος ἐξενεγκόντος τὸν σφαιρικὸν λόγον καὶ τοῦ Ἡρακλέους μετὰ ταῦτα μεταδώσαντος τοῦτον εἰς τοὺς Ἕλληνας, μετὰ τὴν καταβύθισιν Ἀτλαντίδος καὶ Αἰγῆϊδος, τῶν δύο κέντρων Ἑλληνικοῦ Πολιτισμοῦ.

Ἡ ἀποδεδειγμένη πορεία πλέον τῶν Ἀργοναυτῶν (βλ. «Δαυλός» τ. 76), διαχρονικὴ, καὶ διὰ τῶν ποταμῶν τῆς Ρωσίας καὶ κινήσεων εἰς Βόρειον Παγωμένον Ὠκεανὸν κ.λπ. γενομένη, ἐπέδρασεν τόσον, ὥστε ὁ Διόδωρος διέσωσεν ἐν τ. II βιβλ. II 43.3 σ. 26: *«μυθολογοῦσι Σκύθαι παρ' αὐτοῖς γενέσθαι γηγενῆ παρθένον, ταύτην δ' ἔχειν τ' ἄνω μέρη τοῦ σώματος μέχρι τῆς ζώνης γυναικεῖα, τὰ δὲ κατώτερα ἐχίδνης. Ταύτη δὲ Δία μιγέντα γεννῆσαι παῖδα Σκύθην ὄνομα»*. [Κατὰ τὴν μυθολογίαν τῶν Σκυθῶν εἰς αὐτοὺς ἐγεννήθη παρθένος ἐκ τῆς γῆς· αὐτὴ εἶχεν τὰ ἐπάνω μέρη τοῦ σώματος μέχρι τῆς μέσης γυναικεῖα, τὰ κάτω αὐτῆς ἐχίδνας· με αὐτὴν συνενερέθη ὁ Ζεὺς καὶ ἐγέννησεν παῖδα, ποὺ τὸ ὄνομα τοῦ ἦτο Σκύθης].

Ἡ συνεχὴς ἐπαφὴ τῶν Ἑλλήνων μετὰ τῶν Σκυθῶν καὶ λοιπῶν Ὑπερβορείων προκύπτει καὶ ἐκ τοῦ χωρίου τῶν Ἡθικῶν τοῦ Πλουτάρχου βιβλ. Περί μουσικῆς τ. XIV: *«καὶ τὰ ἐξ Ὑπερβορείων ἱερὰ μετὰ αὐλῶν καὶ συρίγγων καὶ κιθάρας εἰς τὴν Δῆλόν φασι τὸ παλαιὸν στέλλεσθαι...»* [λέγουν ὅτι καὶ τὰ ἱερὰ ἐκ τῶν Ὑπερβορείων, συνοδεῖα αὐλῶν καὶ πνευστῶν καὶ κιθάρας ἐστέλλοντο παλαιὰ εἰς τὴν Δῆλον]. Ἀποδεικνύεται ὅμως καὶ ἀπὸ τὰ εὐρήματα τῶν ἀνασκαφῶν, ὡς πρόσφατος ἀνακοίνωσις (τὸ 1987) τῆς Ἀκαδημίας Ἐπιστημῶν τῆς ΕΣΣΔ, ποὺ διαλαμβάνει περὶ τῶν ἀνευρεθέντων τάφων ἐλληνικῶν εἰς τὰ παράλια τοῦ Βορείου Παγωμένου Ὠκεανοῦ. Σχετικὴ εἶναι καὶ ἡ συμμετοχὴ μεταξὺ τῶν Ἐπτὰ Σοφῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ τοῦ Ἀνάχαρσι ὀνομαζομένου, Σκύθου, ποὺ τὸν συμπεριέλαβε εἰς τὰ Ἡθικά του ὁ Πλούταρχος, εἰς τὸ βιβλίον του *«Συμπόσιον τῶν Ἐπτὰ Σοφῶν τῆς Ἑλλάδος»*, περὶ τῆς προσωπικότητος καὶ ἐθνότητος τοῦ ὁποίου θὰ δημοσιεύσωμεν προσεχῶς.

Ἀλλὰ καὶ οἱ Κέλτες (κατὰ Διόδωρον: *Κέλτης*, ὁ γενάρχης, εἶναι υἱὸς Τιτᾶνος καὶ τινος γυναικὸς ἐκ Κρήτης), ποὺ ἵππευον τοὺς κέλτες ἵππους (ταχεῖς), ἄριστα ἐγνώριζον τὸ Ἑλληνικὸν Πάνθεον καὶ συνήντων τοὺς Ἀργοναυτάς κατὰ τις διαχρονικὰς στρατείας τους καὶ πλόες παρὰ τὰ παράλια των, ὡς ἀνεῦρε καὶ διέσωσεν ὁ πρῶτος συγγραφεὺς παγκόσμιον Ἱστορίαν Διόδωρος ὁ Σικελιώτης ἀντλῶν ἀπὸ τοὺς παλαιούς ἱστορικοὺς καὶ ἐκ τῶν νεωτέρων ἐξ αὐτῶν σεβαστοῦ καὶ ἀκριβολόγου Τιμαίου (Διόδ. Σικελ. Βιβλ. IV 56.3: *«ἀποδείξεις τούτων φέρουσι δεικνύντες τοὺς παρὰ τὸν Ὠκεανὸν κατοικοῦντας Κελτοὺς σεβομένους μάλιστα τῶν θεῶν τοὺς Διοσκόρους, παραδόσιμον γάρ, αὐτοὺς, ἔχειν ἐκ παλαιῶν χρόνων τὴν τούτων τῶν θεῶν παρουσίαν ἐκ τοῦ Οὐρανοῦ...»*) [ἀποδεικνύουν αὐτὰ ἐπικαλούμενοι τοὺς Κέλτες, ποὺ ζοῦν στὰ παράλια τοῦ Ὠκεανοῦ (Βορ. Παγωμένου) ποὺ σέβονται ἐκ τῶν θεῶν περισσότερο τοὺς Διοσκόρους, διότι γνωρίζουν ἐκ παραδόσεων ὅτι οἱ θεοὶ αὐτοὶ παρουσιάζοντο ἀπὸ τὸν Ὠκεανόν]. Ἀξίωση-

ΤΟ ΚΑΤΑΠΛΗΚΤΙΚΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟ

Ὁ πίθος μὲ τὴν ὀλοφάνερη ἀρχαιοκρητικὴ τεχνοτροπία στὸ σχῆμα καὶ τὴ διακόσμηση, ποὺ βρέθηκε στὰ νησιά Μπαχάμας, καὶ συγκεκριμένα στὴν περιοχή «Μπίμινι», λίγες δεκάδες μίλια ἀπὸ τὶς ἀνατολικὲς ἀκτὲς τῆς Ἀμερικῆς, ὅπου ὑπολογίζεται ὅτι ὑπῆρχε μιὰ περιοχή τῆς καταβυθισθεῖσης Ἀτλαντίδος. Πρόκειται γιὰ συντριπτικὴ (χειροπιαστὴ) ἀπόδειξη ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες διέπλεαν τὸν Ἀτλαντικὸ καὶ ἐφθάναν μέχρι τὴν Ἀμερικὴ. Φωτογραφία: John Kurtich. (Βλέπε καὶ τὸ ἔργο τῆς Ἐνριέττας Μέρτζ «Ἀτλαντὶς», ἐκδ. 1976).

«ΑΙΝΙΓΜΑ» ΤΩΝ ΝΗΣΙΩΝ ΜΠΑΧΑΜΑΣ

Ἄλλος (δίδυμος) κρητικός διακοσμημένος πίθος, ὕψους ἑνὸς μ. περίπου, τῆς Μινωϊκῆς περιόδου, πού βρέθηκε στὴν Κνωσό καὶ ἀπόκειται στὸ Μουσεῖο Ἡρακλείου Κρήτης. (Βλέπε: Donald E. Strong, *"The Classical World"*, ἔκδοση "Paul Hamlyn Ltd.", 1965, σ. 26-27). Ὑπάρχουν κάποιες διαφορὲς μεταξύ αὐτοῦ καὶ ἐκείνου τῶν Μπαχάμας (ὅπως π.χ. στὴ λαβὴ τοῦ ἀριστεροῦ διπλοῦ πελέκεως, στίς ἐγχρωμες ζῶνες τῆς βάσεως κλπ.) ἀλλὰ κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ ἀμφιβάλλῃ ὅτι τὰ δύο εὐρήματα προέρχονται ἀπὸ τὸ ἴδιο μινωϊκὸ ἐργαστήριο.

μείωτος ή προτίμησις πρὸς τοὺς Διοσκούρους Κάστωρα καὶ Πολυδεύκην (ποὺ ἦσαν Ἀργοναῦτες) ὀνομαζομένους καὶ ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας Μεγάλους Θεοὺς ἢ Καβεῖρους μὲ τὰ Καβεῖρια Μυστήρια Θράκης καὶ Σαμοθράκης, προστάτες τῶν ναυτικῶν τῆς ἀρχαιότητος, ὅχι μόνον τῶν Ἑλλήνων, ὡς ἄνω.

Συνέπεια τούτων εὐεξήγητος εἶναι ἡ εἰς τὸ Πάνθεον τῶν ἡγεμόνων καὶ θεῶν τῶν Ὑπερβορείων, Κελτῶν, Βρεττανῶν κ.λπ. παρουσία ἡγεμόνων καὶ θεῶν ἁμεσον σχέσιν ἔχόντων μὲ τὰς Ἑλληνικὰς παραδόσεις καὶ γλῶσσαν. Οὕτω ὁ μέγας θεὸς τῶν Κελτῶν (πέραν τῶν Μεγάλων θεῶν Διοσκούρων) Odin (Ὀντίν), εἶναι ἴσως ὁ φέρων τὴν Ὠδὴν Ἀπόλλων καὶ Ὀρφεὺς (Ἀργοναύτης καὶ αὐτός), ἄλλως ὁ Ζῆν (τοῦ Ζηνός), ὁ δίδων Ζωήν, Ζεὺς, Δεὺς, Θεός, Deus. Υἱὸς τοῦ Odin εἶναι ὁ Θῶρ· συνειρμικῶς ἡ λέξις Θῶραξ ἔρχεται κατὰ νοῦν. Ἐπίσης ὁ πρῶτος βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας εἰς τὸ ἔπος *The Knights of the Round Table* [Οἱ ἱππῶται τοῦ στρογγύλου ἐπιπέδου (καὶ ὅχι στρογγύλης τραπέζης, ὡς προσεχῶς θὰ ἐξηγήσωμεν)], ποὺ εἶναι ἀμιγῶς ἑλληνικὸς μῦθος, εἶναι ὁ Uther. Ὅλοι αὐτοὶ δὲν εἶναι ἄσχετοι ἴσως πρὸς τὴν μητέρα τοῦ πολυσημάντου ἥρωος καὶ Ἀργοναύτου Θησεῶς, Αἴθρα ν. Ἀλλὰ Uther, Αἴθρα, Θῶρ συνειρμικῶς μᾶς ὀδηγοῦν εἰς τὴν ἑλληνικὴν λέξιν Αἰθήρ. Ὁ δὲ Θῶραξ περικλείει αἰθέρα. Ἀλλὰ Αἰθήρ κατὰ τὴν μυθολογίαν μας (ρητῶς ἀναγράφεται εἰς Πλούταρχον, *Ἡθικά*, Διόδ., *Ἱστορία* κ.λπ.) εἶναι Παρθένος, Ἀγνός, ταυτίζεται μὲ τὴν Παρθένον Ἀθηνᾶ, τὴν γεννηθεῖσα ἐκ κεφαλῆς Διὸς (ἀλληγορία τῆς Σοφίας τοῦ Θεοῦ καὶ Θεᾶ τῆς Σοφίας).

Ἀλλὰ καὶ πρὸς Νότον ἐρευνῶντες, εἰς τὰς γραπτὰς πηγὰς ἄλλων λαῶν, ὡς τὴν *Βίβλον* τῶν Ἑβραίων, ἀνακαλύπτομεν τὴν μητρότητα τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τῆς γλώσσης καὶ τῶν μύθων. Ἐκ τῆς γνωστῆς ἱστορίας τῆς Κιβωτοῦ τοῦ Νῶε ἀνακύπτει ἐκ τοῦ ἐλέγχου τοῦ Ἑβραϊκοῦ κειμένου καὶ τῆς μεταφράσεως τῶν ἐβδομήκοντα, ὡς καὶ τῆς ἀποδόσεως τῶν ὄρων εἰς τὰς λοιπὰς Εὐρωπαϊκὰς γλώσσας, μία περιεργὸς ἀπόδοσις τοῦ πλοίου τοῦ Νῶε διὰ τῆς ἀδοκίμου λέξεως *Κιβωτός*, ποὺ σημαίνει κουτί καὶ ὅχι πλεούμενο, ἐνῶ Ἑβραῖσι ἡ λέξις εἶναι *arg* καὶ στήν Ἀγγλικὴ καὶ Γαλλικὴν ἀπεδόθη μὲ τὴν λέξιν *arc* καὶ Ἰταλιστὶ *arca*. Τοῦτο πλέον ἐμβάλλει εἰς τὴν σκέψιν, μήπως τοιοῦτοτρόπως οἱ Ἕλληνες ἀναγνώσται θὰ ἀπεμακρύνοντο ἀπὸ ἐνδεχόμενον, ἢ βέβαιον συνειρμὸν μὲ τὴν λέξιν Ἀργώ (*arg*-Ἀργώ ταυτόσημος καὶ ἰδίᾳ). Αὐτὸ προφανῶς ἐσκόπουν καὶ μέχρι σήμερον ἐπέτυχον· καὶ πρέπει νὰ οἰκτίρωμεν ἑαυτοὺς, ποὺ δὲν ἀντελήφθημεν ὅτι καὶ ἡ *arg*-Ἀργώ εἶναι ἑλληνικὴ λέξις, ὅπως ἑλληνικὴ εἶναι ἴσως καὶ ἡ μεταγενεστέρα Ἑμμανουήλ (Χριστός) (ἐμοὶ ἐν Ἡλί-ἐν ἐμοὶ ὁ Ἥλιος -ἐν ἐμοὶ ὁ Θεός, ἦτοι μὲ τρεῖς λέξεις ἡ διδασκαλία τοῦ Πυθαγόρου...).

Τί ὑποκρύπτει λοιπὸν ἡ *arg*-Ἀργώ τοῦ Νῶε (Νοός), δηλ. τοῦ ἔμφρονος Ἰάσονος ἀρχιαργοναύτου; Ἀπλούστατα, ὅχι βέβαια τὴν διάσωσιν μιᾶς οἰκογενείας κάποιου περιουσίῳ λαοῦ καὶ ὄλων τῶν ζώων ἀνὰ ζεύγη, ἀλλὰ τὴν διὰ τῶν Ἀργοναυτικῶν ἐκστρατειῶν διὰ τῶν διαφόρων λιμένων μετάδοσιν ὑπὸ τῶν μυστῶν-ἐξερευνητῶν-ἡρώων-Ἀργοναυτῶν τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς μονοθεΐας, τῶν μυστηρίων, τῶν Μουσῶν καὶ τῆς Ἐπιστήμης καὶ διάσωσιν ἔτσι τῆς ἀνθρωπότητος ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸ τῆς βαρβαρότητος, τοῦ σκότους καὶ τῆς δυστυχίας.

Ἀλλὰ, τί θὰ μᾶς εἰποῦν οἱ μὴ ἐνήμεροι καὶ παραπλανηθέντες μέχρι σήμερον ἐκ τῶν διαστρεβλωμένων καὶ διδαχθέντων καὶ διδασκομένων εἰσέτι περὶ... πολυθεΐας τῶν Ἑλλήνων, ποὺ παλαιότερον παντὸς ἄλλου ἐδίδαξαν τὴν μονοθεΐαν,

καὶ ἀποδεικνύεται τοῦτο ἐξ ὅλων τῶν κειμένων πού διεσώθησαν; Οὕτω εἰς τοὺς Ὀρφικοὺς ὕμνους (ἐκδοσίς Ἰωάν. Πασσᾶ: «Ὀρφικά») πρὸς τοὺς θεοὺς βλέπει κανεὶς καθαρὰ ὅτι ἓνας εἶναι ὁ Ζεὺς, Δεὺς, Θεός, Λατινικὰ Deus, οἱ δὲ λοιποὶ 11 εἶναι μορφῆς τοῦ Θεοῦ, ὡς ἀνελύθη π.χ. ἀνωτέρω περὶ Ἀθηνᾶς. Ἡ τρανώτερη ἀπόδειξις τούτου εἶναι ἡ διὰ τῆς λέξεως Ἀπόλλων, πού ὁ Πλούταρχος εἰς τὰ Ἠθικά του ἐτυμολογεῖ, ἐπεξηγῶν αὐτὴν ὡς ὁ ἓνας καὶ μοναδικός, ἐκ τοῦ στερητικοῦ α καὶ τῶν πολλῶν, δηλ. ὁ στερούμενος τῶν πολλῶν, ὁ ἓνας. Τὸ Ι, ἡ μονάς, κατὰ τοὺς Πυθαγορείους, εἶναι ὁ Θεός. Διὰ νὰ θέσωμεν δὲ ὅλα αὐτὰ σὲ ἱστορικὰ πλαίσια, παραθέτομε τὸ 408 D CF χωρίον ἐκ τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου βιβλ. «Περὶ τοῦ μὴ χρᾶν νῦν ἔμμετρα τὴν Πυθίαν: «Νῦν δ' ὥσπερ ἀγωνιῶντες καὶ δεδιότες μὴ τρισχιλίων ἐτῶν ἀποβάλλῃ δόξαν ὁ τόπος καὶ τοῦ χρηστηρίου...», δηλ. ὁμιλῶν περὶ Δελφῶν λέγει: «Τώρα δὲ ὡς νὰ ἔχωμεν ἀγωνίαν καὶ φόβον, μήπως χάσῃ ὁ τόπος δόξαν τριῶν χιλιάδων ἐτῶν ἱστορίας καὶ τοῦ μαντείου πού δίδει χρησμούς». Κατὰ συνέπειαν, ἱστορικὴν ὑπαρξίν τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν μέχρι τοῦ Πλουτάρχου εἶχεν 3.000 ἐτῶν πλέον 2.000 ἐτῶν παρελθόντων ἔκτοτε, ἔχομεν συνόλην ἀποδεδειγμένην ἱστορικῶς ὑπαρξίν τούτου 5.000 ἐτῶν. Πληροφοροῦμαι δὲ ἀπὸ πανεπιστημιακὴν πηγὴν, ὅτι διὰ τῆς μεθόδου τοῦ ἀνθρακος μετρηθέντα τὰ εὐρήματα εἰς τὸ Κωρύκειον Ἄντρον εὐρέθησαν ἡλικίας 25.000 ἐτῶν. Τούτων ὅμως προϋπῆρξεν ὁ Ἀπόλλων, ὁ ἓνας καὶ Μοναδικός. Ἀλλὰ καὶ ὁ Βούδας μὲ Ἕλληνας μαθητὰς διέδωσε τὴν διδασκαλίαν του καὶ οἱ γνωστοὶ Σοφοί, οὐδὲν ἴσως ἄλλο εἶναι ἢ οἱ Σοφοί. Ἀλλὰ ἡ Ἑλληνικὴ παρουσία εἶναι πανταχοῦ τῆς γῆς ὁρατὴ δι' αὐτοὺς πού γνωρίζουν ὅτι «νοὺς ὄρᾳ καὶ νοὺς ἀκούει...» Οὕτω γνωστὸν εἶναι ὅτι τοῦ Μυκηναϊκοῦ καὶ Μινωϊκοῦ Πολιτισμοῦ ἱερὸν σύμβολον εἶναι μεταξὺ τῶν ἄλλων τὰ κέρατα τοῦ βοός καὶ ὁ πέλεκυς, βουφόνος ὡς ἐλέγετο, συνήθως διπλοῦς.

Ἐκ τοῦ τόμου XV ἀπόσπ. 106 τῶν Ἠθικῶν τοῦ Πλουτάρχου παραθέτω: «...τὴν ὀγδόην τοῦ μηνὸς τοῦ Ποσειδῶνος ἱεράν, ὡς ἐπὶ τὰ τρία διαστᾶσαν πρώτην τῷ τριαινούχῳ θεῷ προήκειν εἰκότως λέγουσι καὶ τρίτην χώραν λαχόντι τῶν ἐν κινήσει στοιχείων, διό καὶ τοὺς ταύρους αὐτῷ φέροντες ἀνήκαν ὡς ὀρμητικούς καὶ τοὺς κάπρους, ἀμφὶ γὰρ διὰ θυμὸν ἀκαθέκτους γίνονται, πραῦνονται δὲ ἐκτμηθέντες... τὸν μὲν ταῦρον ὡς ἐκ τῆς ὑγρᾶς οὐσίας κινητικῷ τὸν δὲ κάπρον ὡς τῆς ξηρᾶς...» [θεωροῦν τὴν 8ην τοῦ μηνὸς ἱεράν ἡμέραν τοῦ Ποσειδῶνος, διότι ἀποτελεῖται πρώτη ἀπὸ τρία (2×2×2=8) πολλαπλάσια καὶ φυσικὰ ἀρμόζει εἰς τὸν θεὸν πού ἔχει τὴν τρίαίνα καὶ τοῦ ἔτυχε ἡ τρίτη χώρα ἐκ τῶν στοιχείων πού εἶναι ἐν κινήσει, δι' αὐτὸ καὶ τοὺς ταύρους πού ἔφερον ἀφιέρωναν ὡς ὀρμητικούς καὶ τοὺς ἀγριοχοίρους, διότι καὶ οἱ δύο ὡς θυμῶδεις γίνονται ἀκάθεκτοι καὶ πραῦνονται ὅταν τοὺς γίνῃ ἐκτομή... τὸν δὲ τ α ὕ ρ ο ν ὡς κινητικὸν τῆς ὑ γ ρ ᾶς οὐσίας, τὸν ἀγριόχοιρον τῆς ξηρᾶς...].

Φυσικῶς τῷ λόγῳ οἱ τὴν ὑδρόγειον ἀποδεδειγμένως διασχίσαντες Ἀργοναῦτες καὶ ἐκ τοῦ Ποσειδῶνος ἐξαρτώμενοι, μετέφεραν καὶ τὸν συμβολισμόν τοῦ ἱεροῦ τοῦ ζώου, τοῦ ταύρου, παριστωμένου διὰ τῶν κεράτων του καὶ τοῦ πελέκεως (διπλοῦ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ). Οὕτω εἰς μὲν τὸ Ἀνκορέϊτς τῆς Ἀλάσκας κατεπλάγην, ὅταν εἶδα εἰς τὰ δύο ἀρχαιότατα τοτέμ τῶν Ἑσκιμῶν τὸν αἰτὸν τοῦ Διὸς καὶ τὰ κέρατα τοῦ βοός. Ὅταν δὲ ἔφθασα εἰς Ἰαπωνίαν, ἔμεινα κατάπληκτος ἀπὸ τὴν ἀκουστικὴ ὁμοιότητα ἀρχικῶς τῆς Ἰαπωνικῆς μὲ τὴν Ἑλληνικὴν, ὥστε νὰ νο-

μίζω ὅτι ἀκούω κάποια ἀκατανόητον δι' ἐμὲ διάλεκτον ἐλληνικὴν, διέκρινα δὲ ἀμέσως τὴν συνεχῶς ἐπαναλαμβανομένην κατάληξιν *-μας* καὶ τὴν λέξιν *ἀρημάς*, ποὺ μοῦ ἐξήγησαν ὅτι σημαίνει *εἶμαι*, προέρχεται δὲ ἀπὸ τὸ *ἄρρην εἰμί*, εἶμαι δηλαδὴ ἄνδρας-ἄνθρωπος-εἶμαι-ὑπάρχω. Περαιτέρω βρήκα ὅτι καὶ οἱ μῦθοι τοὺς εἶναι πανομοιότυποι, τὸ σοβαρώτερο γλωσσικὸ ἐλληνικὸ μνημεῖο τοὺς ὅμως εἶναι καὶ τὸ ἀπώτατο, ἡ ἀρχαιοτάτη τοὺς θεότης, ποὺ ταυτίζεται μὲ τὴν ἀρχαιοτάτη ἐλληνικὴ θεότητα, ποὺ δὲν εἶναι ἄλλη ἀπὸ αὐτὴν ποὺ ἵδρυσεν τὰ μυστήρια: ἡ *Δημήτηρ-Γῆ μήτηρ*, ποὺ καὶ σ' αὐτοὺς εἶναι ἡ γῆ-μήτηρ, ὀνομάζεται δὲ *Ματαρά-σου* (δηλ. *Ματάρα σου-Μητέρα σου*). Προχωρῶν νοτιώτερον εἰς τὰς νήσους *Φιλιππίνας* μὲ ἀνέμενεν ἄλλη ἐκπληξίς, ὅταν ἀντίκρυστα *ξυλόγλυπτον ἀγαλματίδιον* ποὺ παρίστα τὸν θεὸν τῆς Ἱατρικῆς τῶν *Φιλιππίνων* —ἀρχαῖον, ὀνόματι, *Γιασίν*, ποὺ ταυτίζεται μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Ἀργοναυτῶν *Ἰάσονος*, ποὺ ἐκείνη τὴν στιγμή κατενόησα ὅτι σημαίνει, ὡς μετοχὴ *ἰάσων*, αὐτὸς ποὺ θὰ θεραπεύσῃ· καὶ πράγματι τὴν ἀνθρωπότητα ἀπὸ πολλὰ ἐθεράπευσεν, πλὴν ὅμως δὲν ἀρκεῖ εἰς Ἰάσων.

Ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Βόρειον καὶ Νότιον Ἀμερικὴν διάχυτος καὶ ἐμφανὴς εἶναι ἡ ἐλληνικὴ παρουσία καὶ διὰ τῶν παραγῶγων πολιτισμῶν *Μάγιας*, *Ἰνκας*, *Ἀζτέκων* καὶ διὰ τῶν εὐρημάτων, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν γλωσσικῶν λεγομένων μνημείων. Ἔτσι ὁ ποταμὸς ποὺ διαρρέει τὴν πολιτείαν *Οὐάσιγκτον* εἶναι ὁ *Πότομακ*, προφανὴς παραφθορὰ τῆς λέξεως ποταμός. Αὐτὴ καὶ ὅλες οἱ ἀναφερόμενες λέξεις ἀποτελοῦν ὀνομασίες προϊστορικῆς ποὺ εὐρέθησαν καὶ ὑπῆρχον ἀπὸ *χιλιετηρίδων*. Πολλὰ φυλὰς Ἰνδιάνων φέρουν ἐλληνικὰς ἐπωνυμίας, ὅπως *Πόντιακς* (Ποντιακοί, δηλ. ἐρχομένοι ἐκ τοῦ Πόντου-θαλάσσης), *Ναβάχος* (Ναυαγοί), *Μάνταενς* (Μαντινεῖς), *Κροάτανς* (ἴσως *Κροτωνιάταις*), *Τσίλκατς* (Χαλκιδαῖοι), *Ἐλεοῦτς* (ἴσως Ἐλευσίνιοι) κλπ. Εἰς τὴν Νότιον Ἀμερικὴν οἱ ποταμοὶ Ἀμαζόνιος (ἐκ τῶν Ἀμαζόνων) καὶ Πλατυπόταμος (*Rio de La Plata* μετεφράσθη ὑπὸ τῶν Ἰσπανῶν, δηλ. πλατὺς ποταμός), εἰς τὰς πηγὰς τοῦ ὁποῦ ἡ ἀρχαιολόγος, ἀξιωματικὸς τοῦ Ἀμερικανοῦ Ναυτικοῦ καὶ δικηγόρος *Ἐνρίεττ Μέρτζ* ἀνεῦρε 2.000 ὄστρακα μὲ ἐλληνικοὺς χαρακτῆρες εἰς τὴν μεθόριον Οὐρουγουάης-Βραζιλίας, τοῦτο δὲ ἐγνωστοποίησεν, ἀναδημοσιεύσας καὶ ὁ Ἰωάννης Πασσὰς εἰς τὰ ἔργα του *Ὀρφικά καὶ Προϊστορία*, ὅπου παρατίθενται φωτογραφίαι μερικῶν τῶν ὀστράκων τούτων.

Ἐν σχέσει πρὸς τὰς *Μπαχάμας*, τὸ *Μπίμινι*, ποὺ ἡμεῖς, ἔνεκεν καὶ τῶν εἰς αὐτὸ ἐκπληκτικῶν εὐρημάτων, συνδέομεν μὲ τὴν Ἑλλάδα, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν προγόνων τῆς ἐναλλαγῆς τῶν γραμμάτων, ὅπου τὸ *Β*, προφερόμενο λατινικὰ *Μπί*, γίνεται *Δ* καὶ ἀντιστρόφως, γίνεται *Δίμινι*, αὐτόματως ἔρχεται κατὰ νοῦν ὁ πασίγνωστος οἰκισμὸς *Διμινίου* ἐκ τῶν ἀρχαιοτάτων τῆς Ἑλλάδος μὲ παλαιολιθικὰ καὶ νεολιθικὰ εὐρήματα, ἰσάξιος καὶ πλησίον τοῦ *Σέσκλου*. Ἐδῶ ἔχομεν ἐπιβεβαίωσιν καὶ ἄλλης συνηθείας καὶ ἐθίμου ἐλληνικοῦ, τῆς τυπικῆς συμπαραλαβῆς τῶν τοπωνυμίων ὑπὸ τῶν ἐκπατριζομένων Ἑλλήνων καὶ ὀνοματοθεσίας μὲ τὴν αὐτὴν προσωνυμίαν τῆς νέας οἰκήσεώς των. Οὕτω ἔχομεν εἰς Βρεττανίαν *Καλυδωνίαν*, *Τροιζήνην* Λόφον εἰς *Κορνουάλην* κλπ. Ἀλλὰ εἰς τὸ *Μπίμινι* τῶν *Μπαχάμας* καὶ ἐντὸς τῆς θαλάσσης ὑπάρχουν καὶ τμήματα τῶν τειχῶν τῆς Ἀτλαντίδος, κυκλώπεια, κατὰ τὸν ἐλληνικὸν τρόπον δομήσεως τῶν τειχῶν, πέραν ὅμως τούτων εὐρέθη ἀνασκαφικῶς ἐκεῖ μέγας πῖθος, φωτογραφία τοῦ ὁποῦ ἐκ

τῆς «*Ἀτλαντίδος*», τῆς Mertz ἀνεδημοσιεύθη εἰς τὴν *Προϊστορίαν* Ἰ. Πασσᾶ, φέρων ἐπ' αὐτοῦ παραστάσεις διπλῶν πελέκεων καὶ κρίνων Μυκηναϊκῶν-Μινωϊκῶν. Τὸ συγκλονιστικώτερον ὅμως ὅλων εἶναι, ὅτι εἰς εἰκονογραφημένην Ἀμερικανικὴν ἑκδοσιν — πού ἐπρομηθεύθη ἀπὸ τὸν «Ἅγιον Φραγκίσκον» ἀνεῦρον ἑγχρωμον φωτογραφίαν τοῦ διδύμου πίθου τοῦ Μπίμινι, πού εὐρίσκεται εἰς τό... Μουσεῖον τοῦ Ἡρακλείου, εὐτυχῶς δὲ οἱ δύο πίθοι πού ὁμοιάζουν ὡς δίδυμοι, φέρουν ἐλαφράς παραλλαγὰς (βλ. εἰκόνας τῶν). Ἔτσι ἡ πανάρχαια ἐλληνικὴ παρουσία εἰς ὁλόκληρον τὴν ὑδρόγειον εἶναι «*γλαυκὴ*», ἀκτινοβόλος [ἐλληνικὸν ρῆμα «*γλαύσω*», ἐξ οὗ καὶ *γλαῦξ*, *γλαυκῶπις* κλπ., ἀλλὰ ἴσως καὶ τὸ ἀγγλικὸν *glass*, ἴσως δὲ καὶ τὸ ρωσικὸν *γκλάσνοστ* (διαφάνεια)...].

Ἀλλὰ πρὸ τῶν Ἀργοναυτικῶν ἐκστρατειῶν, πού ἦσαν πράγματι διαχρονικές, προηγήθησαν τοῦ ἀρχιαργοναυτοῦ Ἰάσονος ἄλλοι ἥρωες πού τὸν ἐνέπνευσαν. Οὕτω εἰς τ. II, βιβλίον III 40.I. σ. 470 Διοδ. Σικελ. διαλαμβάνεται: «*Ἰάσωνα ὀρώντα δὲ τῶν πρὸ αὐτοῦ Περσέα καὶ τινὰς ἄλλους, διὰ τὰς ὑπερβορείους στρατείας καὶ τὸ παράβολον τῶν ἄθλων δόξης ἀειμνήστου τετευχότας...*» [ὁ Ἰάσων εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν (δὲν μποροῦσε νὰ βρῇ τὸν ὕπνον του) αὐτοὺς πού προηγήθησαν αὐτοῦ, τὸν Περσέα καὶ μερικοὺς ἄλλους, διὰ τὰς ὑπὲρ τὰ ὄρη (ἴσως τὰ ὄρια) ἐκστρατείας καὶ διὰ τὸ παράτολμον τῶν ἄθλων ἔχουν τύχει πάντοτε μνημονευομένης δόξης]. Τὸ νέον ἐδῶ εἶναι, ὅχι μόνον ὅτι τοῦ Θησέως καὶ τῶν ἄλλων ἐπιφανεστάτων ἡρώων διαχρονικῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων οἱ Ἡρακλῆς, Ὀρφεύς, Διόσκουροι κλπ., προηγήθη ὁ Περσεύς, ἀλλὰ καὶ μερικοὶ ἄλλοι, πού προφανῶς δὲν διεσώθησαν τὰ ὀνόματά τους. Τὸ χωρίον τ. II βιβλ. III 2-2. σ. 92 Διοδ. Σικελ. λέγει: «*... Ἡρακλέα καὶ Διόνυσον ἐπιόντας ἅπασαν τὴν οἰκουμένην... καὶ τῶν ἀρχαίων ἡρώων καὶ ἡμιθέων τοὺς ἐπιφανεστάτους πεφιλοτιμεῖσθαι μεταλαβεῖν τῆς τελετῆς καὶ γάρ Ἰάσωνα καὶ Διοσκούρους, ἔτι δ' Ἡρακλέα καὶ Ὀρφέα μνηθέντων ἐπιτυχεῖν ἐν ἀπάσαις ταῖς στρατίαις*» ... [Ὁ Ἡρακλῆς καὶ ὁ Διόνυσος περιήλθον ὅλην τὴν οἰκουμένην... καὶ ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους ἥρωας καὶ ἡμιθέους οἱ ἐπιφανέστατοι ἐφιλοτιμήθησαν νὰ μεταλάβουν τῆς τελετῆς (δηλ. νὰ μνηθοῦν εἰς τὰ μυστήρια). Καὶ διότι ὁ Ἰάσων καὶ οἱ Διόσκουροι, προσέτι δὲ ὁ Ἡρακλῆς καὶ ὁ Ὀρφέας, μνηθέντες εἰς τὰ μυστήρια ἐπέτυχον εἰς ὅλας τὰς ἐκστρατείας]. Προφανῶς ὅμως οἱ ἐκστρατεῖες τῶν μυστῶν ἡρώων ἐξερευνητῶν δὲν εἶχον σκοποὺς κατακτητικούς, ἀλλὰ ἐκπολιτιστικούς — μνητικούς — εἰς τὴν διπλὴν προσπάθειαν τοῦ ἀνθρώπου διὰ τὴν κατανόησιν τῆς φύσεως καὶ τοῦ περιβάλλοντος κόσμου καὶ τὴν τοῦ βαθυτέρου ἑαυτοῦ του, μὲ τὸν ἀπώτατο σκοπὸ τὴν βελτίωσιν του.

- Λόγω τοῦ ἀφιερώματος οἱ τακτικὲς συνεργασίαι τῶν κ.κ. Λάμπρου Ντόκα, Μιχαήλ Δανίκα, Σπ. Γ.Γ. Παναγιωτάτου, Κων. Πλεύρη, Σπ. Νόνικα κλπ. ἀνεβλήθησαν γιὰ τὸ ἐπόμενο τεῦχος τοῦ «*Δαυλοῦ*».

ΜΕΤΕΩΡΙΣΜΟΙ

‘Ο τρομακτικὸς ἐφιάλτης τῆς ἀγλωσσίας - ἀλογίας

Ζοῦμε σὲ μιὰ ἐποχὴ ἀγλωσσίας, ἀλαλίας. Κανεῖς δὲν μπορεῖ ν’ ἀμφιβάλλῃ γι’ αὐτό. ‘Ο σημερινὸς μέσος “Ελληνας χρησιμοποιεῖ ὡς λεξιλογιό του 600—800 λέξεις. ‘Ο ἐπιστήμων, ὁ δημοσιογράφος, ὁ διοικητικὸς ἢ πολιτικὸς «ταγὸς» δὲν ξεπερνοῦν τὶς 2.000—3.000. [Δὲν μιλῶ ἐδῶ παρὰ μόνο γιὰ ποσότητες: ἀφήνω τὴν ποιότητα, τὸ νόημα, τὴν ἐννοιολογία τῶν ἐν χρήσει λέξεων, ποὺ κατὰ κανόνα εἶναι χυδαῖα, ρηχά, διάστροφα, παρὰπλανητικά, οἰκονομιστικά, ἐντελῶς τυποποιημένα καὶ λογικῶς ἀμφίβολα ἢ στοιχειώδη]. ‘Ο λογοτέχνης σὲ σπάνιες περιπτώσεις ξεπερνᾷ τοὺς ἀριθμοὺς αὐτοὺς. Καὶ νὰ φαντασθῇ κανεῖς, ὅτι ἡ γλῶσσα, τῆς ὁποίας ἔχομε τὴν τύχη νὰ εἴμεθα χρήστες, διαθέτει ἔξι ἑκατομμύρια (6.000.000) λέξεις!.. “Οποῖος ἀμφιβάλλει γιὰ τὸν ἀριθμὸ αὐτό, ἄς τηλεφωνήσῃ στὸ ‘Υπουργεῖο «Πολιτισμοῦ καὶ ‘Επιστημῶν» (ἀρμόδια ἡ κ. Πατελάρου), ὅπου βρίσκεται (ἐν ἀχρηστία!..) ὁ τεράστιος ἠλεκτρονικὸς ἐγκέφαλος ποὺ μᾶς δώρησε ἡ ‘Αμερικανίδα κ. Mc Donald (ἐγκέφαλος ποὺ «τροφοδοτήθηκε» μὲ ὅλες τὶς καταγραμμένες ἐλληνικὲς λέξεις, ὕστερα ἀπὸ ἐπιστημονικὴ ἔρευνα ποὺ ἐπὶ χρόνια διεξήγαγαν δεκάδες ‘Αμερικανοὶ φιλόλογοι, γλωσσολόγοι καὶ ἄλλοι ἐπιστήμονες). Καὶ μπορεῖ νὰ ἀποδειχθῇ, ὅτι τὸ φαινόμενο τῆς ἀγλωσσίας, τῆς ἀλαλίας, δὲν εἶναι μόνο ἐλληνικό, εἶναι γνώρισμα ὁλόκληρου τοῦ ἀνθρώπινου εἴδους σήμερα, ἀνεξάρτητα σὲ ποιά χώρα ζῇ καὶ ποιά

γλῶσσα μιλεῖ. ‘Αλλὰ αὐτὸ δὲν εἶναι τοῦ παρόντος.

Τί σημαίνει ἡ ἐξέλιξη αὐτή; “Ας ξεκινήσω μὲ τὴν παρατήρηση, ὅτι κάθε λέξη ἀνταποκρίνεται ὑποχρεωτικὰ πρὸς κάποιο πρᾶγμα, κάθε σημαῖνον ἀντιστοιχεῖ πρὸς κάποιο σημαϊνόμενο. Μ’ ἄλλα λόγια ἡ λέξη δὲν εἶναι παρὰ ἐννοια. “Ολοι βέβαια ξέρουμε ὅτι σκεπτόμαστε μὲ ἐννοιες: ὑπενθυμίζω, ὅτι αὐτὸ ποὺ λέμε «λογικὴ» (ὅ,τι δηλαδὴ ξεχωρίζει τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ τὸ κτῆνος) δὲν εἶναι τίποτ’ ἄλλο ἀπὸ συσχέτιση ἐννοιῶν (=λέξεων), ἀπὸ τὴν ὁποία συνάγονται οἱ κρίσεις, ἀπὸ τὶς ὁποῖες στῇ συνέχεια γίνονται οἱ συλλογισμοί. Δὲν ὑπάρχει τίποτ’ ἄλλο στῇ «λογικὴ διαδικασία», τὴν «ἀναλυτικὴν», ὅπως τὴν ὠνόμασε ὁ ἔξαντλήσας ἅπαξ διὰ παντὸς τὸ θέμα αὐτό, ὁ ‘Αριστοτέλης· ἀπὸ τὴν ὁποία «ἀναλυτικὴν» ἐξαρτῶνται ὄχι μόνο ἀποκλειστικὰ ὁλόκληρη ἡ ‘Επιστήμη, ἡ Φιλοσοφία, ἡ Πολιτικὴ, ἡ Τεχνολογία κλπ., ἀλλὰ καὶ ἡ καθημερινὴ συμπεριφορὰ μας καὶ ἡ ἀπλὴ ζωὴ μας.

Πῶς νὰ κάνω κρίσεις πλήρεις, ἐποπτικὲς καὶ σφαιρικές, ὅταν ἡ «πρῶτη ὕλη» ποὺ χρειάζομαι σ’ αὐτό, δηλαδὴ οἱ ἐννοιες (λέξεις), εἶναι τόσο λίγη, τόσο πενιχρὴ, τόσο κακῆς ποιότητος; Καὶ πῶς νὰ προχωρήσω σὲ συλλογισμοὺς λεπτούς, ποὺ θὰ μοῦ ἐπιτρέπουν νὰ προσεγγίσω τὴν πραγματικότητα, νὰ ἐπικοινωνήσω μὲ τὸν ἑαυτό μου καὶ μὲ τὸ περιβάλλον, τὸ κοινωνικοπολιτικὸ καὶ «οἰκολογικὸ» περιβάλλον, ὅταν ὁ ἐγκέ-

φαλός μου εἶναι τόσο στερημένος ἀπὸ τὴ προϋπόθεση καὶ τὰ συστατικὰ στοιχεῖα τοῦ συλλογισμοῦ, δηλαδή ἀπὸ τίς δυνατότητες νὰ συνάγω κρίσεις;

Ἀντιλαμβάνεσαι, φαντάζομαι, φίλε ἀναγνώστη, ὅτι δὲν θὰ εἶναι ὑπερβολή, ἂν πῶ ὅτι μὲ τὰ παραπάνω λίγα λόγια ἐτέθη ἓνα θέμα τρομακτικό, φοβερό, θανάσιμο: ‘Ο ἄνθρωπος καταρρέει ραγδαῖα μέσα στὸν γκρεμὸ τῆς ἀποκτηνώσεως, τῆς ἀλογίας, τῆς ἀπόλυτης ἀνευθυνότητας ἔναντι τοῦ ἑαυτοῦ του, τῶν συνανθρώπων του καὶ τῆς ἴδιας τῆς Ζωῆς. “Αγλωσση κοινωνία σημαίνει ἄλογη κοινωνία, σημαίνει κοινωνία ἀνίκανη νὰ αὐτοσυνηρηθῇ καὶ νὰ αὐτοελεγχθῇ, σημαίνει ἐν τέλει κοινωνία ἀνίκανη νὰ ὑπάρξῃ. Δὲν μιλῶ γιὰ πράγματα «πολυτελείας», ὅπως ὁ Πολιτισμός, ἡ Τέχνη, ὁ Στοχασμός, ἡ Καλλιέργεια γενικά. Μιλῶ γιὰ πράγματα στοιχειωδέστατα, ζωτικά, ἀπαραίτητα, θεμελιώδη, πού κινδυνεύουν νὰ πάσουν νὰ ὑπάρχουν. Μιλῶ γιὰ τὴν ὀλοφάνερη ἀπειλή, πού μέσα σὲ λίγες δεκαετίες θὰ εἶναι μιὰ τρομακτικὴ πραγματικότητα, τὴν ἀπειλὴ νὰ χάσῃ ὁ ἄνθρωπος ὅ,τι ἀναρίθμητες προγενέστερες γενεές κατέκτησαν καὶ νὰ περιέλθῃ —ἂν δὲν ἔχῃ ἤδη περιέλθει— στὴν κατάσταση τῆς ἀλογίας, δηλαδή τῆς ἀπόλυτης ἀνευθυνότητας γιὰ τὴν ἐπιβίωσή του.

Μία ἀστραφτερὴ βιτρίνα τοῦ λεγόμενου «τεχνολογικοῦ πολιτισμοῦ» κρύβει σὲ πολλοὺς τὴν βαθύτερη ἱστορικὴ πραγματικότητα τῆς ἐποχῆς μας. Οἱ ταγοί, οἱ ἐξουσιαστές, πρέπει

νὰ ὑποψιάζονται κάπως τὴν ἐπερχόμενη «συντέλεια» (γιὰ τὴν ὁποία οἱ ἴδιοι εἶναι ὑπεύθυνοι), ἀλλὰ, πιθανόν, φαντάζονται ὅτι ἡ ἠλεκτρονικὴ τεχνολογία θὰ ἀναπληρώσῃ τὴν ἐξαφάνιση τοῦ ἀνθρώπινου ἐγκεφάλου (ἂν εἶναι δυνατόν, τὸ δημιούργημα νὰ ἀναπληρώσῃ τὸν δημιουργό του!...). ἢ ἴσως, θεωροῦν, ὅτι θὰ ὑπάρξῃ μιὰ κλειστὴ ἀνθρώπινη σκεπτόμενη ὁμάδα, πού θὰ σκέπτεται γιὰ λογαριασμό ὅλων τῶν ἄλλων ἄσκεπτων (ἂν εἶναι δυνατόν, νὰ εἶναι κανεὶς σίγουρος ὅτι σκεπτόμενος θὰ διασωθῇ, ζώντας μέσα σὲ ἓνα πέλαγος πού ἀποτελεῖται ἀπὸ δισεκατομμύρια ἐπικίνδυνους ἄλογους, παράφρονες καὶ μανιακούς!...).

Ἡ ἀγλωσσία, δηλαδή ἡ ἀλογία (εἶναι ταυτόσημες ἔννοιες), εἶναι κατάσταση πού μπορεῖ νὰ ἀντιμετωπισθῇ μόνο μ’ ἓνα τρόπο: τὴ Γλῶσσα, τὸν Λόγο. Δὲν ὑπάρχει ἄλλη μέθοδος —κι ἂς μὴ γελιέται ἡ ἐγκληματικὴ ἐξουσιαστικὴ παράνοια τοῦ καιροῦ μας. Γι’ αὐτό, φίλε ἀναγνώστη, καθὼς παρακολουθῶ τίς πρόσφατες λαμπρὲς ἐπιδόσεις τοῦ «Δαυλοῦ» στὸ γενικώτατο θέμα τῆς γλώσσας—ἐπιδόσεις, πού ἐμφιβάλλω, ἂν σημειώνονται ἀπὸ ἄλλη ἐρευνητικὴ ὁμάδα σ’ ὁποιοδήποτε ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου —χαίρομαι καὶ αἰσιοδοξῶ. Τίθεται πῶς ἓνα θανάσιμο ἐρώτημα, πού ἕως τώρα δὲν εἶχε τεθῇ. Καὶ ἡ θέση τοῦ ἐρωτήματος ἰσοδυναμεῖ, ὡς γνωστόν, μὲ τὸ ἥμισυ τῆς ἀπαντήσεως.

Μετέωρος

ΔΕΙΝΙΑΣ ΕΚΡΗΓΝΥΟΜΕΝΟΣ

Ειδύλλια — πείσματα («'Ελευθεροτυπία», 15/3, μὲ φωτογραφία)

Λέτε νὰ 'γινε τὸ θαῦμα; Νὰ γλυτώσαμε ἀπ' τὴν ἰλαρά; Μὴν τὸ πιστεύετε, τὴν σήμερον τὰ πάντα μόστρα, κοτσάνα, διαφήμισις - δὲν χάνουμε τὸ Νιόνιο, στόπ. Ὁ κ. Σαββόπουλος, τὸ λοιπόν, θύμωσε 'μοβόρικα, λέει, κι ἀποφάσισε νὰ μὴ ἐμφανισθεῖ ξανά στὴν Τ.Β. Τελεία καὶ παύλα, λέει, καὶ νὰ τὰ βάψουμε πράσινα, λέει - τὴν ἀλλαγὴν βαφῆς ἐπρότεινε τελευταῖα βαθυστοχάστως ὁ μεγάλος ἰνδὸς φιλόσοφος Ehesti Kaman (ἐξηγεῖ τοὺς λόγους). Μὰ νὰ τί ἀκριβῶς, σὲ πρῶτο πρόσωπο, φθέγγεται ὁ μεγάλος Νιόνιος:

«... Τί εἶδους ἐντυπώσεις λοιπὸν ἐπιζητᾷ νὰ δημιουργήσῃ ὁλος αὐτὸς ὁ ἀηδὴς θόρυβος¹; Ἐγὼ μπορεῖ νὰ εἶμαι ὁ χειρότερος τῶν καλλιτεχνῶν ἢ μπορεῖ τὸ συγκεκριμένο πρόγραμμα² νὰ μὴν ἄρесе στὴν τηλεκριτική³, ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ μὲ κατηγορήσῃ γιὰ προχειρότητα ἢ νὰ ὑπαινιχθεῖ οἰκονομικὲς ἀτασθαλίες στὴ δουλειά μου⁴. Κι οὔτε ἐπιτρέπω σ' ὅποιοδήποτε κ. Γενικὸ νὰ σιωπᾷ μπροστὰ σὲ τέτοιες ἐντυπες συκοφαντίες⁵.

»Σταματῶ λοιπόν.

»Καμμία συνεργασία πλέον μὲ τὴν ΕΤ.

»Μὲ κρατικὴ τηλεόραση τόσο ἀναίσθητη καὶ τηλεκριτικούς τόσο ἰσάξιους της, ἐγὼ δὲν συνεχίζω. (Μᾶς καὶς τὴν καρδιά, Νιόνιο).

»'Αποχαιρετῶ τὸν κόσμον τοῦ ἐλληνικοῦ VIDEO,

»τοὺς διαδρόμους,

»τοὺς τηλεκριτικούς, ποὺ ἐκτὸς ἐλαχίστων διαθέτουν τὴν ἴδια ἀπαιδευσία κ' ἐπιπολαιότητα μὲ αὐτὴν τῆς κρατικῆς τηλεόρασης⁶,

»τοὺς μεσάζοντες, καὶ

»τίς κλίκες τῶν κατωτέρων ὑπαλλήλων.

»'Υπῆρξαν ἕνας κόσμος φρίκης γιὰ μένα... Μετὰ τιμῆς» (ὑπογραφή), · μᾶς σπάραξε τὴν καρδιά, μωρὲ Διονύση, ἀντίο πικρή, μικρὴ μας ἀγάπη, στὸν ἄλλο κόσμον ποὺ θὰ πᾶς ροδόσταμον μᾶς πότισες.

...

»Ἀκου, κύριε Σαββόπουλε: ὄχι ἐμεῖς μὰ σὺ καμάρωσες, σὺ πλούτισες χωμένος ὥς τ' αὐτιά στὸν «κόσμον τῆς φρίκης», στοὺς «μεσάζοντες», στὶς «κλίκες» τῶν... κατωτέρων ὑπαλλήλων. (Ἐδῶ ὁ κ. Σαββόπουλος καὶ «κανονίζει» τοὺς... παλιοκλητῆρες καὶ βάνει φρουρὰ στὶς γέφυρες: καλὰ τ' ἀστεία, μὰ νὰ μὴ ἀποκοποῦμε κι ἀπ' τίς κλίκες τῶν... ἀνώτερων. «Ὅτι δι' αὐτῶν ἡ πρόσβασις στὰ ταμεῖα»...

»Ἀκου, κύριε Σαββόπουλε: Στὸ μερτικό ποὺ μᾶς πέφτει λόγος, θέλουμε μιὰ πατρίδα ποὺ νὰ ἰδρῶνουν οἱ κῶλοι στὴν παραγωγή! Μιὰ πατρίδα ποὺ δὲν θὰ 'χαν θέσι αὐτοὶ ποὺ φτιάχνουν καὶ φτιάχνονται Σαββόπουλοι, Κωνσταντίνου, Τσιτσάνηδες — πότε ἀνεβάζοντας τὸ «πνευματικὸ ἐπίπεδο τοῦ λαοῦ» μὲ λωλάδες, κρυοκωλίες, χασισοτράγουδα, καὶ πότε «ποιοῦντες ἦθος» καὶ «σημαίνοντες φῶς»...

Ἐν τάξει, κύριε Σαββόπουλε, ἐσὺ βολέυτηκες νωρίς. Ἐσὺ (χθὲς ἦταν;) κατέβαινες ἀπὸ Σαλονίκη σίγουρος πὼς θὰ γινόσουν ἄλλος — ἐμεῖς καὶ τότε γελοῦσαμε... Πικρὰ καὶ φαρμακωμένα. Ὅπως πάντα.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ:

1) Πρὸ Σαββοπούλου οἱ ἐντυπώσεις ἐπεξητοῦντο «διὰ τοῦ θορύβου», τώρα τίς ἐπιζητεῖ ἐλόγου του ὁ ἴδιος ὁ θόρυβος! Κουλουβάχατα.

2) Ἐννοεῖ τὸ πασχαλινό.

3) Προσωπικά τὸ βρήκα ἄκρως ὠφέλιμο: ἔνεκα ἡ πολυφαγία τῆς «ἀγίας ἡμέρας», πολλοὶ γλύτωσαν: τὰ ξέρασαν ὅλα λειτούργησε ὡς ἄριστη... «πλύσις στομάχου»...

4) Ὑπόμνη «ἀτασθαλία»! Ὡραία λέξι - ὥραία καλύπτει τὰ πάντα, φαντάζει καὶ μορφωμένος.

5) Μετὰ Σαββόπουλον προήχθησαν καὶ οἱ... συκοφαντίες: οἱ «διὰ τοῦ τύπου», ἔγιναν... «ἐντυπες». Μὰ τὸν Ἅγιο Δημήτριο Λέκκαν ἢ Μυροβλήτην μίς.

6) Μὴ ταράττεσθε, οἱ τηλεκριτικοί: Ὅλοι ἐξαιρεῖσθε, ὅποιος διαμαρτυρηθεῖ (ὁ κ. Σαββόπουλος παίρνει ὄρκο), θά 'ναι ἐλάχιστος, ὅλοι ἀνήκετε στὸ χῶρο τῶν ἐλαχίστων. Ὅποτε τί σᾶς νοιάζει γιὰ τοὺς ἄλλους - πᾶ 'νὰ κουρεύονται.

Κενὰ ἐπανερχόμενα — ποὺ ζητοῦν νέο γέμισμα

Νὰ σοῦ διατίθενται ἑβδομαδιαίως πεντάλεπτα στὴν Τ.Υ.¹ καί, ὄντας φοῦλ προφέσσορ (Ε. Κριαρᾶς), νὰ μὴ «βγάξεις στὸν ἀέρα» ἄλλο ἂπ' τὸ ὅτι «τὸ αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ λέμε... ἀβγό», πάει πολὺ. Μὰ νὰ σοῦ διατεθεῖ ὥρα κοντά, καὶ ὄντας ἐπίσης πανεπιστημιακὸς «διασυνδεσίας», νὰ μὴ ἔχεις νὰ εἰπῇς τίποτε ἄλλο, παρὰ πῶς... ἐγεννήθης, εἶχες... παιδικὰ χρόνια, «συνάντησες», «διέφυγες» «πολυγλωσσία ποὺ ἀπέκτησες» (τέτοιο παραμύθισμα!) πάει περισσότερο² («Νάνος Βαλαωρίτης», «Ραδιοτηλεόραση», εἰκοσιεῖς Φεβρουαρίου ἐ.ε.: ἐκπομπή «Μονόγραμμα»).

Θαυμάσαμε λοιπὸν τὸν κ. Βαλαωρίτη, νὰ μᾶς ἐμπιστεύεται μὲ σημασία καὶ συστολή πῶς γεννήθηκε στὴ Λωζάννη (σημαίνει: ὄχι Κοζάνη!), πῶς ἔζησε Ἑλβετία, Γερμανία, Γαλλία, Ἀγγλία, Ἀμερική. Ἐπίσης τὸ συνταρακτικὸ πῶς... συνάντησε τὸν Μπρετόν (τάχα κρατήθηκαν... πρακτικὰ γιὰ τὰ ἀνταλλαγέντα κοσμοϊστορικά «σαβά»; - ἡ ταπεινότης μου τὸν συναντοῦσα κάθε ματὲν ἐπὶ χρόνια στὸ μετρὸ - ἀπὸ τότε μοῦ ἔμεινε καὶ τὸ χρόνιο «ἀνακάτεμα») ... Καὶ τὸν θαυμάσαμε ἀκόμα (τὸν κ. Βαλαωρίτη) νὰ μᾶς ἐμπιστεύεται πῶς εἶχε... συμμετοχὴ «στὰ γεγονότα τοῦ Μαΐου τοῦ '68 μέσα ἀπὸ τὴν ἐπιτροπὴν τῶν φοιτητῶν»³ καὶ ἀκόμα πῶς τὸ 1944, ζῶν στὴν Ἑλλάδα, «διέφυγε στὴν Μέση Ἀνατολή (Συρία, Παλαιστίνη, Αἴγυπτο) καὶ ἀπὸ κεῖ στὴν Ἀγγλία»⁴...

— Γιὰ σιγά, ρέ Δεινία. Διδάσκει σὲ πανεπιστήμιο ὁ ἄνθρωπος, εἶναι ἐξήντα ἐπτά ἐτῶν, δὲ μπορεῖ, θά 'χει κάποιες σπουδές, κάποια σοφία, κάποια συγγράμματα, κάποια ἔργα; Ἐναν «καλὸ λόγον» δὲν λές;

— Μὲ τὴ σειρά:

Γιὰ σπουδές δὲν βλέπω λέξι στὴ σελίδα ποὺ τοῦ ἀφιερώνει τὸ ἀναφερθὲν περιοδικό. Οὐτε γιὰ συγγράμματα. Γιὰ ἔργα, μάλιστα, λέει, νάτα:

1) «Προδότης τοῦ γραπτοῦ λόγου»	διηγήματα
2) «Ὁ διαμαντένιος γαληνευτὴς— Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη»	μυθιστόρημα
3) «Μερικὲς γυναῖκες— Ὁ θησαυρὸς τοῦ Ξέρξη»	μυθιστόρημα
4) «Ἡ δολοφονία»	νουβέλα
5) «Ἡ τιμωρία τῶν μάγων»	ποιήματα
6) «Κεντρικὴ στοά»	ποιήματα
7) «Ἐστῖες μικροβίων»	ποιήματα
8) «Ἀνώνυμο ποίημα τοῦ Φωτεινοῦ Ἀη Γιάννη»	ποιήματα
9) «Ὁ ἥρωας τοῦ τυχαίου»	ποιήματα
10) «Ἡ πουπουλένια ἐξομολόγησι»	ποιήματα
11) «Στὸ κάτω κάτω τῆς γραφῆς»	ποιήματα.

Ἐπὶ ἔτι καὶ κάποιο «κ.ἄ.» (καὶ ἄλλα;), ἀλλ' ἐγὼ ἀντιγράφω ξερά.

«Καλὸ λόγον», ὄχι, δὲν λέγω ἀπὸ... φιλοφροσύνη, ἂν κάποιος ἐπιθυμῇ νὰ εἰπῇ, ὅριστε, ὁ «Δαυλὸς» δημοσιεύει συνεργασίες, ἂν ἀξίζουν τὸν κόπο... Ὁ σοβαρὸς, στοχαστικὸς ἄνθρωπος ἀδιαφορεῖ γιὰ ὅσα δὲν ἀφοροῦν σ' αὐτόν.

Ὁ κ. Βαλαωρίτης δὲν μᾶς ἐνεπιστεύθη τίποτε ἂπ' ὅσα διδάσκει, ἂπ' τὰ συγγράμματά του: εἴτε μᾶς τὰ κρύβει γιὰ κάποιο λόγο ποὺ προσωπικὰ δὲν ἐννοῶ, εἴτε δὲν τὰ ὑπολήπτε-

ται ὁ ἴδιος αὐτὸς — πέραν τούτου, ὅ,τι ξέρετε, ξέρω. Ποῦ βλέπετε νὰ τὸν ἀδικῶ;

— "Ἴσως δὲν τὸν ἀδικεῖς. "Ὁμως, γιατί ἀσχολεῖσαι μαζί του;

— Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο ποῦ δὲν **ἀσχολοῦμαι** μὲ σᾶς! Γιατί ἀρνοῦμαι νὰ **με βλάπτουν** -- ἂν ἄλλοι βλάπτονται χωρὶς ν' **ἀσχολοῦνται** μ' ὅποιον τοὺς βλάπτει, δουλειά τους, ἐγὼ **ἐμαυτὸν ἀμύνω**, δὲν μ' ἐνδιαφέρει νὰ υπερασπίσω ἄλλον ἀπ' τὸν ἑαυτὸ μου...

— "Ὁχι, νὰ μᾶς εἰπéis, γιατί δὲν βρέθηκε ἄλλος νὰ μιλήσει!

— Ὡὰ σᾶς εἰπῶ, διάολε, μὰ θὰ χάσετε τὸ χρῶμα σας: Κυβερνάει ἀνέκαθεν τούτη τὴ χώρα

ὁ νόμος τῆς σιωπῆς

— ἀκόμα καὶ ὅταν μεγαλουργοῦσε, **δὲν ἦταν αὐτὴ**, δὲν μεγαλουργοῦσε αὐτὸς ὁ λαός, μὰ **μια μειοψηφία** ἀρίστων (ὀλότελα καὶ γιὰ πάντα πιά **ἀπομειωθεῖσα**). Ὑποσκάπτει ἀνέκαθεν τούτη τὴ χώρα, τὴν ἀτομικὴ καὶ φυλετικὴν ὑπόστασί μας ("Ἕλληνας, Ἕλληνισμός), **ἡ σκοτεινὴ ὁμερτὰ τοῦ ἴδιου μας μισελληνισμοῦ** — συγκαλυπτικὴ («κουκουλωτικὴ») τῆς **ἴδιας ἐνοχῆς**. Τῆς ἐνοχῆς, δι' ἧς εἰσάγεται «**εἰς τὰς πόλεις**» ὁ **δλεθρος** (ὡς προσωπικὸς μυστικὸς στόχος μ' ἐνδόσιμα **τρυφὴν, κόρον, ὕβριν**), ἡ ἀτέλειωτα **ἤσσω**ν ἀνταπόδοσις — ἀπόδοσις [ἐπιστροφή] **ὀφειλομένου θετικοῦ** — μέσω τῆς **ὀλιγότητος**, διαφθορᾶς, συνθηκολογικῆς διαστροφῆς, ἀνεπάρκειας, νόθευσης] — ὀλοφάνερη (**ἡ ἤσσω**ν) στὴν **κόπωσι** τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, στὴν κάμψι τῆς φυλετικῆς του ὀρμῆς, μὲ τὴ σειρά της ἐπίσης ὀλοφάνερη στὴν περιφρόνησι τῶν ἰδίων μας ἑαυτῶν, στὴν ἀρνησί μας νὰ διαιωνίσουμε τὴν ἀναξιοτήτά μας, στὴν ὑστερία τοῦ νὰ μὴ γεννήσουμε παιδιὰ ἀπὸ D.N.A. τζούφιο, γονίδιο τερατογόνο, ζωὴ καταδικασμένη νὰ ἐπιστρέψει στὴν ὥρα τῶν ἀμυνοξέων κ' ἴσως ἀκόμα πιὸ πίσω... Οἱ "Ἕλληνες συμπιέζουμε πεισματικὰ (εἰς αὐτοτιμωρία μας) ὅλο καὶ περισσότερο στὸ ἀναπότρεπτο καὶ τελεσίδικο ζοφώδους αὐτοκαταστροφῆς, δὲν μετέχουμε, ἀφήνουμε ἐρήμην μας ὅλα, δυσπιστοῦμε εἰς ἑαυτούς, γονεῖς, φίλους, τέκνα: Τὸ χίλια ἐννιακόσια ἐνενήντα τρία (sic, ναί, σὲ πέντε χρόνια!!) ἡ ἑλληνικὴ νιότη **θὰ ἔχει μειωθεῖ κατὰ εἴκοσι τοῖς ἑκατὸ (20%)**, θὰ περισσεύουν **ἑπτὰ χιλιάδες δάσκαλοι** (ἐπίσημες κουβέντες)...

...

Ποῦ στὸ διάλογο εἴμαστε, ποῦ φτάσαμε, τί λέγαμε; "Α, ναί, μάλιστα, πᾶμε:

Μὲ δεδομένο ὅτι οἱ κύριοι Φραγκόπουλος (σίγουρο) καὶ Βρεττάκος—Σιμόπουλος (ἂν θυμᾶμαι καλὰ...) στεφάνωσαν δόξη καὶ τιμῇ μὲ πρῶτο «Κρατικὸ» Βραβεῖο **Ποίησης**, πεζὸ τοῦ κ. Βαλαωρίτη (τὸ **μυθιστόρημα** «Μερικὲς γυναῖκες»)

χωρὶς νὰ πᾶνε φυλακὴ (!)

(οὔτε κὰν ἐξήγησις τοῦ φιάσκου δὲν τοὺς ἐξητήθη ἀπ' τὴν ποιοῦσαν ἦθος καὶ σημαίνουσαν φῶς ἐρίτιμον ὑπουργόν), τονίζω πῶς παραφούσκωσε ἡ **παπᾶρα** τῆς σημερινῆς λογοτεχνίας μας, παλιρροϊκὸ κύμα καλύψαν ἀξίαν καὶ ἀξίους...

—!

—... στὸ μέτρο ποῦ ἔχουν ἀπορριφθεῖ τὰ καθοριστικὰ διακριτικὰ **στοιχεῖα**, ἢ ποῦ ἀπολείπουν τὰ **ὄργανα** μέτρησης -στάθμισης εἰδους, θετικότητος, ἔντασης, ἀρμονίας (5) (στὴν ἐνδοξὴ χώρα μας, ὅ,τι ἀδυνατοῦμε νὰ προσεγγίσουμε τό... ἀπορρίπτουμε)... Σπουδαιότερο τῶν ὁποίων ἐπισημαίνεται τὸ **ἔλλογον**, ἥτοι ἡ λογικὴ-νοηματικὴ συνέπεια, ἡ κτῆσις-κατοχὴ **ταυτόσημων** ὄρων-συμβόλων, ἡ δυνατότης **ἐπικοινωνίας** τέλους πάντων, ὁ ἀποκλεισμός τοῦ βαβελικοῦ ἀλαλοῦμ.

— Εἶπες «ἀπορρίπτουμε ὅ,τι ἀδυνατοῦμε...». Αὐτὴ τὴν ἀπόρριψι **γιατί δὲν τὴν ἐλέγχουν** οἱ ἀξιοί, φτασμένοι, μεγάλοι μας;

— Ὑπερδὴ εἶναι τέτοιοι μὲ **ἄλλους γνώμονες** (προσχώρησιν στὴν ἐξουσιαστικότητα, κυνικὴν ἀναζητήσιν μέσων ἐπιβολῆς, ἀποτίναξιν ἐνδοιασμῶν στὸ μάνατζμεντ τοῦ «πνευματικοῦ» χώρου), μὲ γνώμονα ἀκριβῶς ποῦ δὲν εἶναι (καθὸ ἀηδῆς, εὐτελής, ἀσήμαντη) ἡ «πνευματικότητά» τους. "Ὁμως ἂς καταφύγουμε στὴν ἐνδεικτικότητα τῶν **δεδομένων**:

Μέσα στὸ στημένον μῦθον τῆς τηλεοπτικῆς ἐκπομπῆς ἰδιαίτερη **ἐμφασις** καὶ προβολὴ ἔχει δοθεῖ στὸ (χωρὶς ἀμφιβολία ἀπ' τὸν ἴδιο κ. Βαλαωρίτην προωθούμενο) «ποίημα», δημοσιευμένο ἀμέσως κάτω ἀπ' τὴν φωτογραφία του — στὴν ἀφιερωθεῖσα σελίδα τοῦ ἀναφερθέντος περιοδικοῦ:

Νάνος Βαλαωρίτης

*Μάταια οἱ ποιητὲς προσπαθοῦν
 νὰ γεμίσουν τὸ κενὸ
 μὲ τοὺς στίχους
 καὶ τὶς εἰκόνες τους. (Ἡ τελεία ὑπάρχει).
 Τὸ κενὸ ἐπανερχεται
 πιὸ ἄδειο ἀπὸ πρὶν
 καὶ ζητάει
 νέο γέμισμα (Δὲν ὑπάρχει τελεία).
 (Ἐκ τῆ συλλογῆς «Κεντρικὴ Στοᾶ», 1944-1958)*

Ἴδου λοιπόν, πῶς ὁ ἐκ τῶν «προικισμένων καὶ παραγωγικῶν συγγραφέων τῆς γενιᾶς τοῦ σαράντα», παρὰ τὴν «βαθιὰ γνώσι πού ἔχει γιὰ τὴν παγκόσμια λογοτεχνία», μᾶς «δίνει χέρι» νὰ εἰποῦμε μὲ ἄκραν ὑπευθυνότητα πὼς ποίησις εἶναι νὰ δίνεις **καθορισμένα** (προσδιορισμένα — πλὴν μὲ ἐνάργειαν, ἔντασιν καὶ σαγήνην!) τὰ οὐσιώδη **χαρακτηριστικά** τῶν ἐννοιῶν πού διακινεῖς — σήμερα **ἐπὶ μείζονος σημασίας πραγμάτων!** "Ὅχι νὰ φτιάχνεις... στίχους καὶ εἰκόνες, γιὰ νὰ γεμίσεις ὅτιδήποτε -- **ποιό, ἀκριβῶς**, εἶναι τὸ κενὸ πού ἀναφέρεσαι, κ. Βαλαωρίτη; Τί γεμίσματα εἶναι αὐτά, μὲ τί ὑλικὸ ἢ ὄργανο γεμίζονται; "Ἄν πρόκειται γιὰ πράγματα πού ἀφοροῦν σὲ **προσωπικά σου ἐνδιαφέροντα** (ἂν στεροῦνται οἰκουμενικοῦ ἐνδιαφέροντος), τί δημοσιεύεις, τί διδάσκεις, τί μεταδίδεις — **τί διάλογο μ' ἐνδιαφέρουν ἑμένα**, πού ἀπὸ πάνω πρέπει νὰ... **μαντέψω κιόλας ὅ,τι ἐμποδίζεσαι ἢ δὲν ἐπαρκεῖς** νὰ προσδιορίσεις, καθορίσεις; Ὁ Καβάφης ἀπεδείχθη μέγας, πρῶτον, ἐπειδὴ καθόρισε μὲ ἐνάργειαν, ἔντασιν, σαγήνην τὰ οὐσιώδη **χαρακτηριστικά** τῶν ἐννοιῶν πού διεκδίκησε, καί, δεύτερον, ἐπειδὴ εἶχε τὴν **τόλμη νὰ τὸ κάνει** -- ἐπειδὴ, καίτοι ἐπὶ προσωπικοῦ ἀκριβῶς θέματος, δὲν ἐκόμισε ἀοριστίες κ' ὑπαινιγμούς στὸν πνευματικὸ χῶρον. Θὰ ὑποχρεωθῇτε εἰς σιωπὴν, κ. Βαλαωρίτη, ἐπειδὴ, ὅσο κι ἂν ψάξετε, δὲν θὰ βρῆτε, δὲν θὰ μπορέσετε νὰ κομίσετε πειστικά, «κενὸ» πού καὶ νὰ γεμίζεται καὶ νὰ... ἐπανερχεται «πιὸ ἄδειο» [οὔτε κἂν «ψυχικὸ κενόν»: ποιητὴς μὲ «ψυχικά κενά» δὲν γίνεται, **ἄδεια ψυχὴ** δὲν γνιμάζεται νὰ γεμίσει, **ἄδεια ψυχὴ** -- δὲν ἔχει τίποτε **θετικὸ** νὰ μεταδώσει, μήτε ἡ ἴδια ἢ μεταδόσεις (τυχὸν **θετικὸ**) μπορεῖ νὰ τὸν ἀπασχολεῖ, ἄλλα τὸν κόφτουν, ἄλλοι οἱ στόχοι του, ἅς μᾶς ἀφήσουν ἡσυχους οἱ «ποιηταὶ» τῶν κενῶν...] Ἡ ποίησις, οὕσα **ἔντασις ἐν χώρῳ**, δηλαδὴ **ἐσωτερικὴ πληρότης** πού, ἐκλυόμενη, διαχεόμενη, ἐκρηγνύομενη **καταπλημμυρίζει** τὰ πάντα (καὶ τὸ διαστημικὸ κενόν), εἶναι **θέσις καὶ ἁρμονία πού γεμίζει** -- ὅχι πού... γεμίζεται! Προσωπικὰ φρονῶ, ὅτι τὰ περὶ ὧν ὁ λόγος «κενά-γεμίσματα» ἀφοροῦν στὴ λίμπιντο, στὴ λειτουργικὴ τῆς ἀφροδισίας. Αὐτά.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, εὐχόμενοι τὴν **κατὰ ριπὰς** γέμισιν ὅλων τῶν ὑπαρχόντων... κενῶν, δηλώνουμε πὼς οἱ **ὄντως ποιηταὶ** εἶναι αὐτοὶ πού ἡ κατὰ λόγον ἐμμονὴ καὶ ἡ σύντονη δράσι τους νὰ συμπέσουν μὲ τὸ πνεῦμα καὶ τὶς διαστάσεις του, τοὺς φέρει **αὐτοακεραιούμενες προσωπικότητες!** Τουτέστι **πληρότητα** πού μέλλει νὰ ἐκχυθῇ σὲ λόγον **βαρυσήμαντον καὶ παναρμόνιον!**

Σὲ λόγον πού δὲν μπορεῖ νὰ 'ναι σὰν τοῦ κ. Βαλαωρίτη: [... **ὁ κορμός της μὲ μόνο τὴν τρύπα τοῦ μ... τῆς ἀνοικτῆς κυλοῦσε κ' ἐμπαινε πάνω σ' ἕνα μεγάλο πάσσαλο πού τὴν παλούκωνε ὁλόκληρη...**] -- προσοχή, ἐδῶ ἔχουμε ὄνειδισμόν, πού ἀφορᾷ σὲ **γυναῖκα**, ὅχι σέ... ἀδελφὴν κανενός...]. Σὲ **λόγον**, ἐπαναλαμβάνω, πού δὲν μπορεῖ νὰ 'ναι οὔτε σὰν τοῦ κ. Ρίτσου [πότε δάχτυλα πού... φέρονται στὸ στόμα καὶ βυζαίνονται, **τρέφουν**, καὶ πότε **«σκόρφα πού δὲν ξεμυτίζει»**, γιὰ νὰ πᾶνε (οἱ δυὸ φαντάροι!) **«μαζί, ὁ ἕνας ἀπὸ μπρὸς κι ὁ ἄλλος ἀπὸ πίσω καὶ νὰ σκουντιοῦνται οἱ φαλλοὶ τους μέσα ἀπ' τὸ σῶμα τῆς γυναίκας...**] -- τῆς **γυναίκας πού εἶναι σκόρφα** κατὰ τὸν **Γιάννη Ρίτσον**, ἡγετικὸ στέλεχος τοῦ Κομμουνιστικοῦ Κόμματος καὶ «ἀγωνιστὴν τοῦ λαοῦ» αὐτά!]

Γυναίκα

Μ' ὅλο πού μου φέρνει μεγάλο «ἀνακάτωμα» ἡ νεοελληνική ποίησις, μ' ὅλο πού τὴν ἀποφεύγω ὅπως ὁ διάολος τὸ λιβάνι, ὅλο καὶ μου βγαίνουν ἀπὸ δεξιὰ κάποιες ἀναγούλες. Ἔ, λοιπόν, τώρα τελευταῖα συνειδητοποιῶ μιὰ συντονισμένη ἐπίθεση **ἐναντίον τῆς γυναίκας!** Ὑπάρχει ἄμιλλα, λές, γιὰ τὸ ποιὸς θὰ τὴ μειώσει περισσότερο -- ὄχι ὡς πρόσωπο ἀλλ' ὡς φορέα τοῦ φυσικοῦ παλμοῦ ἐγκυμόνησης, ὡς μοναδικὸ ὄργανον κυοφορίας, γέννησης, τοκετοῦ. Βέβαια ἡ προσβολὴ δὲν ἀφορᾷ ἀκριβῶς στὴν περὶ τὴν **πολλαπλασιαστική** διαδικασίαν συμμετοχὴν τῆς γυναίκας, ἀλλὰ σ' ὅ,τι ἀήττητα (παρὰ τὴν προσωπικὴ τῆς ἀποψι) τὴν φέρει φυσικὸ «ὄργανο», δηλαδὴ στὴν **ἀφροδισία**, δηλαδὴ στὴν **ἐνστιγματική ἐπιταγὴν ἀναπαραγωγῆς**. Μὲ δυὸ λόγια καταγγέλλεται (ὑποῦλα καὶ πάντα δῆθεν «παρεμπιπτόντως») **πουτανιὰ** (πορνεία) ἢ... **φυσικὴ ἐπιταγὴ εἰς ἀναπαραγωγὴν**. [Ἄς μὴ προβληθεῖ πῶς, ἰδιαίτερα σήμερα, ἡ γυναίκα ἀφροδισιάζει μὲν, **ἀποκλείει τὴν κύησιν δέ**. Πρῶτον, ἐπειδὴ αὐτὸ τὸ **κάνει καὶ ὁ ἄνδρας**, δεῦτερον, ἐπειδὴ ἡ ἀήττησία τῆς φύσης ἐντοπίζεται ὄχι στὴν κύησι, μὰ ἀκριβῶς στὴν ἀφροδισία: ἡ κύησις ἔρχεται (καὶ) **ἀνάσχετο** ἐπακόλουθο τῆς **ἀνεπίσχετης** ἀφροδισίας!... Ἀσιουπῇ, λοιπόν, οἱ πονηροὶ καὶ ποταποὶ σκευωροί...]

Συγκυρία λοιπὸν μᾶς φέρει στὴν ὑποχρέωσι νὰ ὑπερασπισθοῦμε τὴ **γυναίκα**, σ' ὅ,τι μᾶς ἀφορᾷ. Τουτέστι στὰ ἱερὰ πρόσωπα τῆς μάνας, συζύγου, ἀδελφῆς, θυγατέρας μας...

Ἀφήστε μας, νὰ χαροῦμε τὴν θηριώδη ΕΣΑ καὶ τοὺς τετράγωνους ναῦτες τοῦ Τσαρούχη -- τὴν περήφανη λαχαναγορά, παράγινε τὸ κακὸ σας. Ἀφήστε μας ἡσυχους οἱ ἀποστρεφόμενοι **«τὴν κάθε ἀπόλαυσι ἐρώτων τῆς ρουτίνας» (!)** Ἀφήστε μας ἡσυχους, οἱ συντονισμένα καὶ μεθοδικὰ περνώντας στὴν τρυφηλότητα (τελευταῖο σταθμὸν γιὰ τὴν πλήρη ἐκθήλυνσι) τῶν Ἑλληνόπουλων, ἡρωοφανῇ **τὴν ἀπέχθεια γιὰ τὴ γυναίκα**. Ἀφήστε μας ἡσυχους, οἱ θλιβεροὶ **«περιφρονηταὶ»** τῆς γυναίκας, οἱ ἀναιδεῖς ὕβρισταί της, οἱ μαστορικά, σκοτεινά, συνωμοτικὰ ρίχνοντες στὴν πιάτσα τῆς νεοελληνικῆς ἀβάθειας καὶ τσαπατσουλῆς... **νοσηρότητα, ἀνθρωπικότητα, ἐνοχλὴν** τὴν ὑγιέστατη, δημιουργικὴν, εὐγονικὴν τῆς ἀφροδισίαν ἐξάρτησι -- οἱ ἰσχυριζόμενοι ὑγείαν τό... ὦμέγα μὲ τὴν ὑπογεγραμμένην...

Ἐμεῖς ἐδῶ θ' ἀμύνουμε πάντα τὴ **γυναίκα**, πού, ἂ προπὸ, ὀφείλει νὰ δραστηριοποιηθεῖ ἐπὶ τέλους -- μιὰ μιὰ (οἱ γυναῖκες) βλέπετε τὰ παιδιὰ σας **ἀδελφές**, τίς θυγατέρες σας δίχως ἄντρα! Τί περιμένετε; Γεννήσατε παιδιὰ γιὰ τὰ ναρκωτικὰ καὶ τὴν παρακμὴ; Τί **ΕΓΕΣ** καὶ πράσινα ἄλογα, μου λέτε -- τί **ΕΓΕΣ** εἴσατε σεῖς πού νοιάζεστε τὸν Πινόσέτ καὶ τὴν Νικαράγουα κι ἀδιαφορεῖτε γιὰ τὰ παιδιὰ σας, ἐλπίζετε σὲ **«Ἰθάκες»** τῶν ναρκωτικῶν, σήμερα, τῆς ἐκθήλυνσης, αὐριο; Ξύπνα, Ἑλληνοσύνη, πρὶν σὲ πάρει ὁ διάολος. Ἐμεῖς πού δὲν **ἐλπίσαμε τίποτε ποτέ**, δὲν παραδινόμαστε, πολεμᾶμε, χτυπᾶμε, ματώνουμε, ἐσὺ πού δὲ **μπορεῖς νὰ μὴ ἐλπίζεις**, τί διάολο κάνεις; Ἐμεῖς ρίχνουμε σ' ὅ,τι μοῦτρα τολμήσουν νὰ σταθοῦν κοντὰ μας, τὴν **πίστι μας**: Ἀκόμα καὶ στὰ πιὸ φριχτὰ ναυᾶγια τῆς ἀνοχῆς, τὰ διαβρωθέντα ἀπ' τὴν **κοινὴ ἐνοχλὴν**, τὰ φαγωμένα ἀπὸ σύφιλη, ἔλκη, φράντζες, δὲν **ὑπάρχει γυναίκα σκρόφα**, ὄχι, μὲ κανένα τρόπον, μέ... καμμία Κυβέρνησι... Κ' ἐπειδὴ εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξουν κρετῖνοι πού θὰ ψάχνουν στὰ λόγια μας ἐξιδανικεύσεις, ρομαντισμούς, συναισθηματισμούς, μεταφυσικὴ φοράν..., κλείνουμε μ' ἓνα ποίημα φίλου καὶ συνεργάτου τοῦ «Δαυλοῦ» (τοῦ κ. Σ.Γ.Γ. Παναγιωτάτου, **«Ἐπιστροφὴ εἰς τὴν Ποίησιν»** -- Ἀπαλὸς Λόγος, Ἀθῆναι, 1968). Ὅπου, μόνον **ὑπογραμμίζων** τὰ συμφορημένα σημεῖα, δείχνει πόσο ρεαλιστικὰ τονίζεται ἡ ἀδολία, ἀφέλεια κι ἀδιαφορία τῆς **γυναίκας**, πόσο **τὸ μὴ διαστραφέν θῆλυ** στέκει πέρα καὶ πάνω ἀπ' τίς ἠθικολογικὰς σάχλες -- πόσο πέραν τῆς διαστροφῆς καὶ τῆς **ἥττας τοῦ ἄρρενος** διατηρεῖται. Αὐτὰ χωρὶς νὰ λείψω: Κύριοι Βαλαωρίτη καὶ Ρίτσο, καιρὸς νὰ τὸ ἀκούσετε: **αὐτὴ εἶναι ποίησις**:

Γυναίκα

*Ἡ ἀμπελάνθη ἀμόλυκε, κ' ἐσὺ τὸ πανωκόρμι
ρίχνεις τὰ πίσω ἀγέρωχο, τινάζοντας τὰ στήθη,
πανώριες, στὸ Μαγιάπριλο, ἐκπληκτικὰς ὁπῶρες.*

...
*Στὴν ἄκρη στὴ νερόδεση — γυρνώντας ἀπ' τὸ μύλο —
 σούρπα θαμπὰ σὲ φύλαξα καὶ σοῦ ἔστησα καρτέρι.
 Κι ὡς τὸ ἀπομύλι ἐκράτουνες στὰ κάφυρά σου ἀκόμα
 κι ὄθρωνε ὁ κόρφος ὁ στητὸς καὶ μύριζες ἀγάπη,
 ἀστρίτες κυταχτήκαμε, πού 'τανε νὰ βαρέσουν (6)
 θεριὰ βουβά, σκληρόγνωμα, πού ζυγίζονται ἀπίκου (7).*

...
*Στὰ χεῖλη, ἡ γλυκοχάραξι, ὅτι πού πάει νὰ δέσει,
 γυναίκειο πιά, χαμόγελο. Κι ὅπως τὰ δάχτυλά σου
 ἔρριζα φθάνουν στὸ νερό κι ἀντιγνωμοῦν στὸ ρέμα (8),
 νὰ συνεφέρνεις ξέσκεπη θαυμάζω σε ἡττημένος
 ὁμορφο ζό, περίμορφο, πού ἀσύστολα ἐτανύθης (9)
 στὸ γαλινὸ τὸν ποτιστὴ νὰ κάνεις ἀνερούσες (10)...*

Σημειώσεις:

1) Στὴν TV, πού ἐνῶ θὰ μπορούσε νὰ στήνει κάθε βράδυ μέσ' στὸ ἑλληνικὸ σπίτι δέκα ἐμάτια πολυτιμότητας καὶ σαγήνης, μπάζει ἄτιμα κάθε λογῆς εὐτέλεια καὶ βρωμιά, γιὰ ν' ἀποκοιμίζεται βολινὰ «τὸ γένος τῶν Ἑλλήνων»! Πῶς εἶπατε; Πουριτανός; Σαῖνια μου.

2) Ἡ ἀναφερόμενη «πολυγλωσσία πού ἀπόκτησες» ἐνδιαφέρει μόνον σὲ πλαίσια μελέτης, ἔρευνας, ἐπιστήμης - πλαίσια πού φαίνονται στίς ἐπιστημονικὲς ἐργασίες παντός πού ἔχει ἐπιστημονικὸ ἔργο. Σὲ καμμιὰ ἄλλη περίπτωσι δὲν μᾶς συγκινεῖ.

3) Ἄν οἱ παριζιάνοι φοιτηταὶ εἶχαν τότε τὴν... ἡλικία τοῦ κ. Βαλαωρίτη (πενηντάρηδες), πολὺ μορόπουλο θὰ ἔβλεπα τὸ Μάη τους. Κι ἂν πάλι δὲν τὴν εἶχαν κ' ἤτανε πράγματι ἡ σπουδάζουσα νιότη, πολὺ φάβα θὰ ἦταν ἡ ἐξέγερσί τους - νὰ 'χει μέσα στὰ πόδια τῆς τὴν ἔνοχη γενεὰ (πού ὑποτίθεται ἐναντίον τῆς ἐξεγέρθηκε!) καὶ νὰ μὴ τὴν παλουκώσει μὲ καθρόνι δεκάρι, ὑποτυπωδῶς ξεμυτισμένο... Ἀφήστε με...

4) Ὁ κουμπάρος μου, τυγχάνων γεννηθεὶς στ' ἀνάκτορα τοῦ Μπάκιγχαμ (μέσ' στὴν καρδιά τσ' Ἰγγλῆτας: ὁ πατέρας του ἔτρεχε ξωπίσω τοῦ Γεωργίου τοῦ ζ' καὶ μάζεψε τοὶ καθαλλίνες τοῦ ἀλόγου του - ὅταν ἵππευε, λέμε...) καὶ ζῶν στὴν Ἑλλάς τὸ σαράντε πέντε, «διαφυγὼν» ἐπίσης σὲ ἀράπω χώραν, χρειάστηκε σουτιὲν γιὰ τὰ μάτια - τοῦ τὰ πέταξε ἔξω ὁ πονόματος, ἔλεγε...

5) Ὁμολογῶ, πῶς δὲν εἰμαι διόλου πληροφορημένος στὸν τομέα τυχόν ὑπαρξῆς «ὀργάνων μέτρησης-στάθμισης» τοῦ λόγου. Ἐτσι, νομίζω, πῶς ὅ,τι ὑπάρχει εἶναι μόνον ἡ στατιστικὴ μέθοδος τοῦ κ. Παναγιωτάτου [ὅπως ὁ ἴδιος τὴν διέγραψε καὶ στὴν ἐργασία του «Δημοτική: Πόττειον κακόν» («Δαυλός», τεύχη 53, 59, 71), πού στὴ σύλληψί τῆς δὲν παραμοιάζει... στατιστική! Ἡ ὁποία, ἐνῶ ἀφορᾷ σαφῶς στὴν τεχνική, δὲν φαίνεται διόλου ἀπρόσφορη, προκειμένου νὰ προσεγγίσουμε καὶ τὴν τέχνη τοῦ λόγου...].

6) Ἀστρίτης = ἐχιδνα ἢ ἄμμοδῦτις, ἀσπίς, ὀχιά.

7) Ὁ ρεαλισμός ἐδῶ ἐγγίζει τὰ ὅρια τῆς... ποιήσεως, δὲν ξέρεις τί νὰ θαυμάσεις, τὸν ποιητὴ ἢ τὸν μελετητὴ.

8) Τὸ κορίτσι εἶναι ξαπλωμένο ἀνάσκελα, μὲ τὸ χέρι ἀπλωμένο πάνω ἀπ' τὸ κεφάλι του.

9) Ὅπως ἡ μυρωδιὰ τῆς ἀγάπης, πιὸ πάνω, δὲν εἶναι ἀγάπη-αἴσθημα, ἔτσι κ' ἐδῶ, τὸ «ἀσύστολο» ἀνακλάδισμα δὲν εἶναι παρὰ ἡ ἀπόλυτη αἴσθησις ἐλευθερίας τῆς γυναικίας - πού τώρα οὔτε κἀν βλέπει (ἀγνοεῖ τελείως) τὸν ἄνδρα...

10) Τὸ (ἀπλωμένο, ὅπως εἴπαμε στὴν ὑπ' ἀριθ. ὀκτῶ σημείωσι) χέρι τοῦ κοριτσιοῦ φθάνει στὸ αὐλάκι — «γαλινὸ ποτιστὴ». Τὰ δάχτυλά του εἶναι μέσα στὸ νερό, πού τρέχοντας «γαλινὰ» ἐμποδίζονται μόνις ἀπ' αὐτὰ (δάχτυλα), μὲ ἀποτέλεσμα νὰ σχηματίζονται «ἀνερούσες», δηλαδὴ μικρὲς δίνες νεροῦ... Τί νὰ θαυμάσεις ἐδῶ: τὴν ποίησι ἢ τὸν ἀτέλειωτο ἔρωτα γιὰ τὴν... καθαρεύουσα...

— Τρελλάθης; Καθαρεύουσα εἶναι οἱ... «ἀνερούσες», τὰ κάφυρα, τὸ ἀπομύλι, ἡ νερόδεσι, ὁ ποτιστής; Ξέρεις τί λές;

— Μωρ' ἐγὼ ξέρω... Ἄλλοι δὲν ξέρουν τί τοὺς γίνεται...

ΑΚΡΟΒΟΛΙΣΜΟΙ

Ἀνένταχτοι καὶ Οὐτοπία

1. Τὸ νὰ εἶσαι ἀνένταχος δὲν σημαίνει ὅτι δὲν ἔχεις πολιτικὴ σκέψη. Ἄλλωστε αὐτὴ ἀκριβῶς ἡ πολιτικὴ σκέψη σ' ὁδήγησε νὰ περάσης στὴ θέση «ἀνένταχος». Τί σημαίνει ὅμως ἀνένταχος; Ἄς δοῦμε κατ' ἀρχὴν, σὲ τί ὁ ἄνθρωπος «ἐντάσσεται», ὥστε νὰ συμπεράνουμε ὅτι δηλώνοντας κάποιος ὅτι εἶναι ἀνένταχος ἔχει ἀπορρίψει ἐνσυνείδητα ὅλα ἐκεῖνα τὰ ὄργανα, τὰ ὁποῖα, γιὰ νὰ λειτουργήσουν, ἔχουν ἀνάγκη ὁ παδῶν, μελῶν δηλαδὴ ἐνταγμένων. Ἐχει ἀπορρίψει τὴν ἀνάγκη νὰ ὁργανωθῇ καὶ αὐτός, νὰ γίνῃ ὁπαδός, μέλος σὲ κάποια ἐπώνυμη ὁμάδα, ἡ ὁποία βεβαίως ἔχει θέσει κάποιους σκοποὺς πρὸς ὑπηρετεῖ ἢ σκοποὺς πρὸς ἐπιδιώκει νὰ πετύχῃ. Ἐδῶ βρίσκεται τὸ πρόβλημα «ἀνένταχος».

Γιὰ νὰ περάσης στὴ θέση τοῦ ἀνένταχτου, πρέπει νὰ πάψῃς νὰ ἀνήκῃς σ' ὅλα ὅσα, γιὰ νὰ ἐπιζήσουν, ἐπιβάλλουν τὴν εἰσοδὸ σου ἢ τὴν ἀπλὴ σύνδεσή σου ἢ ἀκόμη τὴν ἀποδοχὴ σου ὅτι ὅλα ὅσα συμβαίνουν στὸ χῶρο τῶν Α ἢ Β κοινωνικῶν συστημάτων, ἔπρεπε νὰ συμβαίνουν (χωρὶς βεβαίως καὶ κατὰ περίπτωσιν νὰ ἀποκλείεται ἡ κριτικὴ)· καὶ νὰ πιστεῦς μάλιστα, ὅτι ἐξαντλοῦν τὰ περιθώρια ὑπάρξεως καὶ ἄλλης θέσεως στὸ «κοινωνικὸ γίνεσθαι». Καὶ πράγματι δὲν φαίνεται νὰ ὑπάρχῃ θέση, ὅταν π.χ. ἀπορρίπτῃς τὴν ἐνταξί σου στὰ κόμματα, στὸ συνδικαλισμὸ, στίς θρησκευτικὰ ὁργανώσεις, στίς φιλοσοφικὰς ἀκόμη σχολὰς μέχρι τὴ μόδα, τὰ ἀθλητικὰ σωματεῖα καὶ ὅ,τι ἄλλο ἐκφράζεται σήμερον μὲ σφραγίδες καὶ παντιέρες. Τίθεται βεβαίως τὸ ἐρώτημα, μήπως, ἂν ἀποφασίσουμε νὰ περάσουμε σ' αὐτὴ τὴ θέση τοῦ ἀνένταχτου, περνᾶμε καὶ στὴ θέση τῆς Οὐτοπίας.

2. Εἶναι εὐχὴ νὰ κατορθώσῃ ὁ ἀνένταχος νὰ περάσῃ στὴ θέση τῆς Οὐτοπίας! Ἡ Οὐτοπία βεβαίως ἐμπεριέχει ὡς πολιτικὴ σκέψη τὴν ἄρνηση ὅλων τῶν ἄλλων, ἀλλὰ ἡ ἴδια εἶναι θέση, δὲν εἶναι περιθώριο, δὲν διδάσκει στοὺς νέους τὴν ἀναρχία ὡς μέσον γιὰ νὰ ἀγωνιστοῦν γιὰ νὰ φέρουν τὴ λύση στὴν κοινωνικὴ μας ζωὴ. Οὐτε ἀκόμη τὴν γεννᾷ τὸ ἀδιέξοδο ἢ ἡ θέλησις γιὰ μοναξιά. Προσπαθεῖ ὅμως νὰ δώσῃ ἀπάντησις στὸ ἐρώτημα: γιατί δὲν γίνονται τὰ «ῥαῖα»; Ἡ Οὐτοπία ἀπορρίπτεται ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, ὅχι γιὰ τὸ λόγον ὅτι προτείνει τὰ «ἄσχημα», ἀλλὰ γιατί ἀκριβῶς προτείνει τὰ ῥαῖα μέσα σὲ μιὰ «κοινωνία ἀθλίων καὶ ἀποβλήτων». Καταγγέλλεται ἀκόμη, ὡς ἀντιφατικὴ ἀπὸ τοὺς γηράσαντας ἐν ἁμαρτίαις λαούς, ὅτι δὲν ἔχει ἀπάντησις στὸ ἐρώτημα πρὸς τῆς ὑποβάλλουν: Πῶς θὰ γίνουν —λέγουν— αὐτὰ τὰ ῥαῖα πρὸς τῆς, ἂν δὲν ἀκολουθήσουμε καὶ πάλι τὸ δρόμον πρὸς ἐσὺ, ἡ Οὐτοπία, καταγγέλλεις, τῆς ὁργανώσεως δηλαδὴ τῶν λαῶν κατὰ κάποιον τρόπο;

Πρέπει νὰ ξεκαθαρίσουμε, ἂν εἴμεθα σύμφωνοι σ' αὐτὰ πρὸς τῆς προτείνει ἡ Οὐτοπία ὡς ῥαῖα. Διότι τότε μόνο θὰ καταλάβουμε, ἂν μᾶς ἔχῃ γίνῃ συ-

νείδηση ή ανάγκη της δημιουργίας μιᾶς ἄλλης θέσεως πού δὲν ὑπάρχει στὶς σημερινὲς κοινωνίες τῶν λαῶν. Ἔχουμε π.χ. ἐθισθῇ ἢ συμβιβασθῇ, ἢ συμφωνήσῃ, ἢ εἴμεθα οἱ ἴδιοι φορεῖς καὶ στηρίζουμε ἀπόψεις τὶς ὁποῖες ἡ Οὐτοπία καταγγέλλει. Π.χ. ἐὰν θεωροῦμε ἀπαραίτητα τὰ κόμματα στὴ διαδικασία τῆς διοικήσεως, ἐὰν εἶναι ἀναγκαῖος ὁ συνδικαλισμός, ἐὰν οἱ πόλεμοι καὶ παραβιάσεις τῶν συνόρων ὅπως καὶ οἱ ἐξοπλισμοὶ πρέπει νὰ κηρυχθοῦν ἐκτὸς νόμου, ἐὰν πρέπει νὰ καταργηθοῦν οἱ πηγὲς μολύνσεως τῆς γῆς, ἐὰν πρέπει νὰ βρεθοῦν νέες διαδικασίες ὥστε νὰ ἀναδεικνύονται οἱ ἄριστοι σὲ κάθε θέση, ἐὰν ἡ παιδεία τῶν λαῶν πρέπει νὰ ὀδηγηθῇ σ' ἄλλο δρόμο. Εἶναι τόσα πολλὰ τὰ ΕΑΝ, πού δὲν νομίζω ὅτι μποροῦν ν' ἀπογραφοῦν σὲ λίγες κόλλες χαρτί. Αὐτὰ γιὰ τὴν Οὐτοπία ἀποτελοῦν προϋποθέσεις καὶ θέματα διαλόγου, ἐὰν θέλουμε νὰ φθάσουμε στὰ «ῥαῖα». Αὐτὸς εἶναι καὶ ὁ λόγος, γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ δρόμος πού πρέπει ν' ἀκολουθήσῃ δὲν περνᾷ ἀπ' τὴν ὀργάνωση.

3. Πῶς ὅμως μπορεῖ νὰ δημιουργηθῇ ἡ νέα θέση χωρὶς τὴν ὀργάνωση ἐκείνων πού συμφωνοῦν, δηλαδή, ἅς ποῦμε, τῶν ουτοπιστῶν; Ἡ Οὐτοπία εἶναι τρόπος σκέψεως, δὲν εἶναι οὔτε ταμπέλλα οὔτε σφραγίδα οὔτε παντιέρα· καὶ ὁ λόγος εἶναι ἀπλός: ἡ Οὐτοπία δὲν θέλει πι σ τ ε ὡ . Ἡ δράση της ἀρχίζει μὲ τὴν ἀναζήτηση τοῦ ἀτόμου ὡς ἀτόμου καὶ ὄχι ὡς ὀργανωμένης ὁμάδας. Ἀς βρῇ λοιπὸν κατ' ἀρχὴν τὸ ἄτομο ποιοὶ εἶναι τὸ σωστὸ πού μοιάζει ἀνέφικτο, δηλαδή, εἶναι Οὐτοπία. Ἀς συναντηθῇ ἡ σκέψη του μὲ τὸ ἀ ν έ φ ι κ τ ο ἀλλὰ ὅμως λογικὸ. Λογικὴ δὲν εἶναι αὐτὴ πού στηρίζει τὰ παρανοϊκὰ σημερινὰ συστήματα. Αὐτὴ εἶναι τὸ π α ρ ἄ λ ο γ ο , πού ντύθηκε μὲ τὰ ρούχα τῆς λογικῆς. Θὰ κάνω ἓνα παράδειγμα: ἐὰν βλέπῃς ὅτι δὲν εἶναι λογικὸ τὰ 3/5 τῶν λαῶν νὰ «ψοφᾶνε ἀπ' τὴν πείνα» καὶ ἄλλοι λαοὶ νὰ θάβουν, νὰ καΐνε ἢ νὰ ἀποθηκεύουν τὰ τρόφιμα, μὴν μπῆς στὸν κόπο νὰ ἐξετάσῃς τοὺς λόγους... Οἱ λόγοι εἶναι ὄχι αἰτία, ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν στημένων παρανοϊκῶν συστημάτων. Ὁ ουτοπιστὴς πρέπει νὰ σταθῇ στὸ ἄδικο ἐξετάζοντας τὸ πρόβλημα σὰν ο ἱ κ ο υ μ ε ν ι κ ὸ , δηλαδή, σὰν μιὰ ἐνόητα. Ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα ἐξετάζονται οἱ λύσεις, τὸ πῶς δηλαδή, μποροῦν τὰ ἀποθέματα νὰ δώσουν τὴ λύση στὸ πρόβλημα ὑπερκατανάλωσής ἡ... Ἀλλὰ ἔστω ὅτι δὲν ἔχεις τὴ δύναμη ἐσὺ νὰ κάνῃς κάποια πρόταση. Εἶναι ἀρκετὸ ὅτι βρῇκες τὸ πρόβλημα καὶ τὸ μεταδίδεις στὸ μικρὸ ἢ μεγάλον περιβάλλον σου. Ἀπὸ τὸ σημεῖο αὐτὸ ἀρχίζει ἡ α ὕ τ ο κ ἄ θ α ρ σ η . Αὐτὴ ἡ αὐτοκάθαρση θὰ φέρῃ ὀλίγον κατ' ὀλίγον στὴν ἐπιφάνεια τὴν νέα νοοτροπία. Ἐὰν αὐτὸ θελήσῃς νὰ τὸ κάνῃς ταμπέλλα, σφραγίδα, παντιέρα, χάθηκε, θάφτηκε, ἔγινε ἐξ-ουσία.

Καὶ μιὰ παρατήρηση σημαντικὴ: Ἡ Οὐτοπία ὀδηγούμενη πάντοτε ἀπ' τὸ οἰκουμενικὸ δίκαιο ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ ἀναπαράγεται μὲ γεωμετρικὴ πρόοδο. Τὸ δύσκολο εἶναι ἡ ἀρχή, δηλαδή, ἐσὺ πού διαβάσεις αὐτὲς τὶς γραμμές.

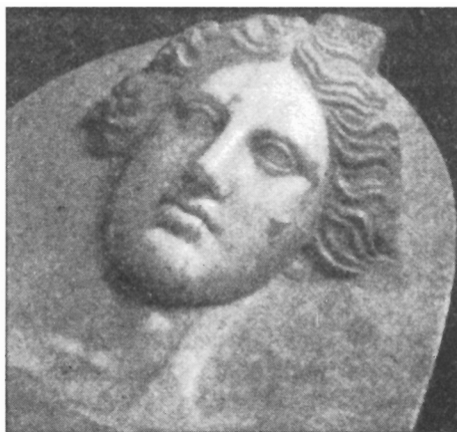
Ἐρινύς

Οί Φοίνικες ἦσαν ἀπλῶς καὶ μόνον ἔμποροι καὶ «δὲν ἀνεκάλυψαν κανένα Ἀλφάβητο»

Ἀπὸ τὸ ἔγκυρο βρετανικὸ περιοδικὸ “*The Economist*” (τεῦχος 7545, 9 Ἀπριλίου 1988) μεταφράζουμε τὴν ἀκόλουθη ἀνταπόκριση ἀπὸ τὴν Βενετία, ποὺ φέρει τὸν τίτλο “*Punic Wares*” [Καρχηδονικά (ἢ δόλια) ἐμπορεύματα]:

Δὲν ἔχουμε πολλές ἱστορικὲς μαρτυρίες γιὰ τοὺς Φοίνικες, ἀπὸ τότε ποὺ ἡ μεγαλύτερη πόλη τους (πληθυσμοῦ 2 ἐκ. κατοίκων) ὑπέκυψε στοὺς Ρωμαίους τὸ 146 π.Χ., γεγονὸς ποὺ ἀπετέλεσε θριαμβευτικὴ ἐπιτυχία τῆς ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Εἶναι γνωστοί, κυρίως, ἀπὸ τὸ ὄνομα αὐτῆς τῆς πόλεως (Καρχηδών), τὸ τολμηρὸ ἐμπόριό τους στὴν Κορνουάλλη, ὅπου τὰ ἀγαθὰ ἀφήνονταν στὴν παραλία πρὸς ἔλεγχον, καὶ τὴν προφύρα, τὴν ὁποία ἐξῆγαν ἀπὸ ὀστρακοειδῆ. Ἀξιοπρεπεῖς, μελαμψοὶ καὶ ἀναδίδοντες ἀόριστη ὁσμὴ κέδρου, συνήθως ἐμφανίζονται στὴν Ἑκπαίδευση κατὰ τὴν πρώτη γυμνασιακὴ τάξη καὶ μετὰ ἐξαφανίζονται στὸν βυθό. Οἱ Ρωμαῖοι τοὺς κατηγοροῦσαν ὡς παιδοκτόνους, κατηγορία τὴν ὁποία στήριζαν σὲ εὐρήματα ἀπανθρακωμένων μικρῶν ὀστέων, τὰ ὁποία ἀνεκαλύφθησαν μέσα σὲ ὕδριες ἔξω ἀπὸ τὶς πόλεις των. Οἱ Ἕλληνες τοὺς ἐπαινοῦσαν γιὰ τὴν ἀνακάλυψη τοῦ ἰδικοῦ των (καὶ συνεπῶς καὶ τοῦ ἰδικοῦ μας) ἀλφαβήτου. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, οἱ Φοίνικες δὲν ἔκαναν τίποτα ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο. Μία τεραστία ἔκθεση 1050 ἀπὸ τὰ ἀντικείμενά των, τὰ ὁποία μόλις ἐξετέθησαν στὴν Βενετία, ἀποκαλύπτει τί ὑπῆρξαν: ἀξιοπρεπῆς, δειλὸς λαός, προσανατολισμένος πρὸς τὸ ἐμπόριο.

Μία σκηνὴ ἀπὸ τὴν Βίβλο βεβαιώνει τὴν ἀποψη αὐτή. Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη δὲν ἀκριβολογεῖ, ὅταν λέγει, ὅτι ὁ Φοῖνιξ βασιλεὺς Χιράμ ἦταν τεχνίτης, στὸν ὁποῖο ὁ Σολομὼν ἀνέθεσε τὸ κτίσιμο τοῦ ναοῦ τῆς Ἱερουσαλὴμ. Ὁ Χιράμ δάνεισε στὸν νέο ἡγέτη ἑνὸς νεοσυστάτου βασιλείου τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὰ ἐργαλεῖα γιὰ τὸ κτίσιμο

One satisfied customer

Φωτογραφία προτομῆς ἀρχαίου Ἑλλήνου: Τὴ δημοσιεύει τὸ περιοδικὸ “*The Economist*”, στὴν ἀνταπόκρισή του γιὰ τοὺς Φοίνικες, μετὰ τὴν γνησίως ἀγγλικὴν εἰρωνείαν λεζάντα «Ἕνας ἱκανοποιημένος καταναλωτής» (ἐνν. τῶν ἐμπορευμάτων τῶν Φοινίκων).

τοῦ ναοῦ σὲ ἀνταπόδοση τῶν ἀποστολῶν τροφίμων καὶ τῶν ἐπιτυχιῶν σὲ μεταφορὲς ἀγαθῶν μερικῶν ἐβραϊκῶν πόλεων. Αὐτὸ ἦταν ὅλο.

Οἱ Φοίνικες ποτὲ δὲν ἐπεδίωξαν νὰ συστήσουν αὐτοκρατορία. Σὰν καλύτεροι ἔμποροι τοῦ κόσμου, ἀπλῶς ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ἐμπορεύονται. Ὁ μόνος σημιτικὸς λαὸς ποὺ ναυσιπλόησε, τὸ ἔκανε μετὰ παραδειγματικὴ προσοχή, πλέοντας ἡμέρα καὶ, εἰ δυνατόν, πλησίον τῆς ἀκτῆς. «Κατέκτησαν» τὴν νότιο Ἰσπανία μόνον, ἐπειδὴ χρειάζονταν πολὺτιμα μέταλλα γιὰ τὴν ἀγορά τους, καὶ ἡ περιοχὴ αὐτὴ εἶχε ὄρυχεῖα ἀργύρου. Ἐφθασαν μέχρι τὴν Κορνουάλλη μόνον καὶ μόνον, διότι, συμφώνως πρὸς τὴν οἰκονομία τους τὴν κατευθυνόμενὴ ἀπὸ τὴν ζήτησιν, ἡ ζήτησις ἔπρεπε ἀπὸ κάπου νὰ ἱκανοποιηθῇ. Ἐχοντας δημιουργήσει τὸν πλοῦτο τους μετὰ τὸ μονοπώλιο

τῆς περιφημῆς πορφύρας (καί σέ μικρότερη ἔκταση μὲ τὴν ἐπανανακάλυψη τῆς ὑαλουργίας), ἔπρεπε νὰ πείσουν τὸν κόσμον ὅτι ἐχρειάζετο αὐτὰ τὰ πράγματα.

Πολὺ κατάλληλη, λοιπόν, εἶναι ἡ θέση τῆς ἔκθεσης: βρίσκεται στὸ Palazzo Grassi, προσφάτως διασκευασθὲν ἀπὸ τὴν οἰκογένεια Agnelli (τὴν ἰδιοκτήτρια τῆς αὐτοκινητοβιομηχανίας Fiat) σὲ μιὰ καταπληκτικὴ προθήκη. Ἡ Fiat, ὁμοίως, ἐμπορεύεται πολυτελεῖ προϊόντα καὶ προσπαθεῖ νὰ πείσει τὸν κόσμον, ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ζήσει χωρὶς αὐτά. Καὶ τὸ ἐκθετήριό της τῶν αὐτοκινήτων, στὸ ὁποῖο τὰ ἀγαθὰ ἐξετάζονται κατὰ τὸ δυνατόν αὐστηρότερα, πρὶν γίνη ἡ ἀνταλλαγή τους ἐπὶ χρήμασι, εἶναι προφανῶς τὸ σύγχρονο ἰσοδύναμο τῆς «ἀκτῆς» (τοῦ φοινικικοῦ «ἐμπορείου»), ὅπου ἐγίνετο ἡ ἀνταλλαγή ἐμπορευμάτων.

Οἱ ὑπεύθυνοι τῆς ἐκθέσεως ἀναμένουν ἀπὸ τοὺς ἐπισκέπτες νὰ συμπεριφερθοῦν κα-

τὰ κάποιο τρόπο μὲ συμπάθεια, ἄγνοια καὶ φιλοπαίγμονα διάθεση. Ἡ αὐλὴ τοῦ Palazzo Grassi (κτηρίου τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος) ἔχει μετατραπῇ σ' ἓνα σωρὸ συνθετικῆς ἄμμου, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀναδύεται μιὰ σειρὰ ἀληθινῶν φοινικικῶν τάφων. Τὸ μεγαλύτερο δωμάτιο ἐπάνω ἔχει μετατραπῇ σὲ μικρὴ λίμνη μὲ νερό, ὅπου πλέουν ὁμοιώματα ἀνάλογα τῶν φοινικικῶν εὐθραύστων πλοίων, τόσο ἀκυβέρνητα, ποὺ θὰ ἐτρομοκρατοῦντο αὐτοὶ οἱ κύριοι (οἱ Φοίνικες). (Τώρα φαίνεται, ὅτι ἡ βενετικὴ ἐπινόηση τῶν "στρογγύλων" πλοίων εἶχε ὑπάρξει 2.500 ἔτη ἐνωρίτερα στὴν Καρχηδόνα). Ἐνα ἄλλο δωμάτιο τὸ ἔχουν γεμίσει ἀπὸ μιὰ ντουζίνα ἠλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν τῆς IBM, προγραμματισμένων νὰ ἀπαντοῦν σὲ ἐρωτήσεις γιὰ τοὺς Φοίνικες, ὑπὸ τὴν προϋπόθεση ὅτι πρόκειται γιὰ τίς σωστὲς ἐρωτήσεις. Καὶ μία- μία, παρακαλῶ...

(Μετάφραση: ΝΙΤΣΑ ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΥ)

Πληροφόρησε τὸν σκεπτόμενο γνωστό σου, τί ἐστὶ «Δαυλός». Κάθε ἄνθρωπος ποὺ «καταλαβαίνει», θὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὴν πληροφορία σου αὕτη.

Ήτανε νέα, ένα θήλυ ξμορφο και γερό. Ήτανε ή θηλύτης και ή υγεία — κ’ εκείνος ήτανε ή υγεία, μιὰ ώριμη, σίγουρα άρμοδεμένη υγεία. Τήν πόθησε, κι ό πόθος του ήτανε ένα άθροισμα ρώμης και προστατευτικότητας— πίσω του ό, συγκρατημένος όπωςδήποτε, διεκδικητής τών ίδιων δικαιωμάτων που κάποτε διέστελλαν τὰ στήθη κάποιου προγόνου με ρόπαλο. Ήταν ένας ξμορφος πόθος, που άνθισε θριαμβευτικά για τή δόξα της τή γυναικεία — εις δόξαν της. Έκείνη δέν τὸ κατάλαβε, ή δέν τὸ κατάλαβε «έτσι» — όλη της τή ζωή πάσχιζε για τήν ύποψία, για τή συνείδησιν ενός γεγονότος, για τήν κοινωνία της με τὸ Γεγονός. Δέν τὸ κατάλαβε «έτσι» — μιὰ ήττα με χιτῶνα θριάμβου.

...

Δε μπόρεσε να φαντασθεϊ, δε μπόρεσε να υποθέσει, πόσο μάταιες έβγαίνουν οί πεποιθήσεις τής ατέλειωτης εφηβείας της. Έλεγε πώς ήξερε — ήξερε αὐτή, ήξερε, τάχε λογαριάσει, τάχε μετρήσει: ή νίκη της θα γράφονταν τρυγητὸς άπαρόμοιαστων λουλουδιών. Θα ‘χε τήν ανεκκάλητη τελειότητα ενός κρίνου υπερμεγέθους, που πάνω του θα προσθέτονταν ή άποσταγματική χάρις χιλιάδων κρίνων, θα ήταν ή ταύτισί της με τούτο τὸ πελώριο, κομψό, έπικὸ άνθος.

Θα ήθελε να τὰ εἰπεϊ όλ’ αὐτὰ στὰ βιβλία που έγραφε... Πώς όλη της τή ζωή πάσχιζε γι’ αὐτή τήν άναμενόμενη ταύτισι, αὐτή τήν άρρηκτη συναρμογή του συνόλου της, τής σάρκας της (μιὰς σάρκας που είναι και λείπει, που διαπεράται και διαφεύγει άπεφθο κάλος σε παρὸν άποτρόπαιο) με τὸ Γεγονός, με τὸν άπαράγραπτα όριοθετημένον άπ’ τὸ Γεγονός χρόνο. Μὰ τώρα

δέν είχε άμβιβολίες: ύστερ’ άπ’ αὐτό, θα ‘μεναν όλα έντονο φῶς, έντονο χρώμα, πόνος και πόνος, αίμάτινο κ’ ήδονικό τραῦμα στήν κατάμεση τών μαστῶν, ατέλειωτα συνεχιζόμενη έκρηξι σε παγερό χῶρο, μαβὺ και πύρινο όνειρο σ’ ύποτονικούς όρίζοντες.

— Μὰ γιατί εἶπα «όχι»; διερωτήθηκε μάταια —κ’ ήταν τὰ χεῖλη της ξερά, λές και στέγνωσε πάνω τους φαρμάκι κόμπρα.

...

Φρίκη ή έννοια του χρόνου, φρίκη ό χρόνος, δέος —μιὰ παραφροσύνη. Μιὰ ύστερικά άπαράδεκτη έξάρτησι, μιὰ παρανοϊκή διαμαρτυρία για τὸ τερατῶδες άδικο: όλος ό βίος να βγαίνει μιὰ δικασμένη, άπαγχονισμένη άναδρομή ντροπιαστικά αίωρούμενη στήν μηδαμινότητα τής «στιγμής μόνης». Ουού, λάθος πάνω άπ’ τὸ έγκλημα. Ουού, λάθος φονικότερο κι άπ’ τὸ Φόνο --αὐτοχειρία καθόλου, τερατούργημα κλασματικό, φοβερή ένδειξι έφιαλτικού παρονομαστή. Πώς συνθλίβεις.

...

Έμοιαζε άδιάφορη, σάν εἶπε «όχι». Πώς; Μὰ κείνος δέν ήξερε. Γιατί; Πώς; Μὰ δέν υπήρχε «γιατί;», δέν υπήρχε «πώς;», δέν υπήρχε καιρὸς -- *είχε φύγει ό καιρός, είχε χαθεϊ και δέν τὸν εύρισκε*. Ήτανε ή «στιγμή μόνη» και εἶπε «όχι». Αὐτό. Μὰ να τὸ έρώτημα: «Ήταν πράγματι ή “στιγμή μόνη”, ήταν, αλήθεια;» Μπορεί και νάταν, ποιὸς ξέρει, κανείς δέν τὸ ξέρει, κανείς, ποτέ... Λές «όχι», μὰ ή «στιγμή»; *“Αν συμπίσει!”* Ω, κακιά λέξι, «όχι» τών ήττημένων —άσπιλη λέξι.

...

Άνοιξε τὸ ψυγεῖο. Δάγκωσε ένα μῆλο —έμοιαζε συμβολισμός. Αἰσθάν-

θηκε Θυέστης, μιὰ θηριώδης μηλιά, μιὰ μηλιά καννίβαλος, τρομακτικός τυραννόσαυρος που κατασπαράζει τὰ ἄκρα του.

Εἶχε κιόλας γδυθεῖ. Ξαφνιασμένη σταμάτησε μπρὸς στὸν καθρέφτη. Κοίταξε τὰ ωραῖα μέλη, τοὺς μηρούς της, τὸ στήθος -τανυμένες ἐπάρσεις, διαφωνίες που ἔφριτταν. Ρίχτηκε στὸ κρεβάτι σπαράζοντας.

—Μὰ πῶς νᾶξερα, βόγγηξε, κι οἱ λέξεις βγήκαν στριγγὰ κοροϊδεύοντας. Καὶ πάλι: Κάθε φορά θά'ναι ἢ ποτέ;

Κανείς δὲν ἀποκρίθηκε.

Ξανακοίταξε στὸν καθρέφτη.

— Μᾶς πρόδωσες —οἱ νεανικοὶ

μηροί, ἢ παραφροσύνη τοῦ στήθους, κ' ἡ ἥβη συνθλίβονταν σὲ νοσηρὸ αὐτομαρτύριο. Μᾶς πρόδωσες, τὸ πνεῦμα που πάλευε μάταια, μὲ τὸν ἑαυτό του.

...

Σιγά-σιγά ἔρχονταν ὁ ὕπνος. Ἡ κόπωση ἀπάλυνε τὸν πόνο, τοὺς βασανισμένους ἰστούς -τὰ βλέφαρα γλύστραγαν. Πίσω τους κρύβονταν ὁ χρόνος, μονὰς ἀκεραία, ἀσημάδευτη, ἀτραυμάτιστη. Ὁ κλασματικός συμβολισμὸς ἔμενε κάπου μέσα στὸ χρόνο, κάπου ἀνάμεσα στ' ἀναμμένα καὶ σβησμένα κεράκια, στὰ μεσοδιαστήματά τους, κρυμμένος, ἀπρόσιτος, ἀνύπαρχτος, πὲς (ἢ «στιγμὴ μόνη»), κι ὁ-

μως ἐπιρρυθμιστῆς καὶ κυρίαρχος — νὰ μηδενίζει τὸ Χρόνο, νὰ τοῦ ἀφαιρεῖ τὴν ὑπόστασι. Νὰ εἶναι ὅ,τι αὐτὸς τὸν ἔκανε νὰ εἶναι.

Τὸ πρῶι δὲν προλάβαινε νὰ σκεφθεῖ. Εἶχε ἀργήσει κ' ἔπρεπε νὰ «χτυπήσει κάρτα». Θὰ σκέπτονταν ἀργότερα, ἦταν νέα, εἶχε καιρό· ὅλη της ἡ ζωὴ τὴν περίμενε — δάγκωσε τὰ χεῖλη, τὰ μάτωσε. Μὰ γιὰ *ποιά*, λοιπόν, «*ὅλη της τῇ ζωῇ*» μιλοῦσε; Γιὰ *ποιά δική της* «ὅλη της τῇ ζωῇ» μιλοῦσε; Ποιοὶ πρόγονοι, ποιές προκαταλήψεις αὐτοτιμωρούμενων προγιαγιάδων τὴν ἔδεναν στὸ φόβο τοῦ ἀρσενικοῦ — ποιὸς ἄτιμος νομοθέτης ὄρισε ντροπὴ τῇ χαρὰ τοῦ ἔρωτα, τῇ λύτρωσι τοῦ σπασμοῦ; Ἦταν πού ἤξερε περισσότερα, ἢ πού τὸ πνεῦμα της εἶχε διαφθαρεῖ ἀπ' τὴ ματαιοδοξία;

...

Τὴν ἔσωσε ἡ κάρτα πού ἔπρεπε νὰ «χτυπηθεῖ». Καὶ μόνο ὅταν κάθησε στὸ γραφεῖο της, ἔνωσε πάλι ἐκεῖνο τὸ ἐφιαλτικὸ συναίσθημα — σάμπως πού ἔνα σιδερένιο προσωπεῖο τῆς σύνθλιβε τοὺς κροτάφους... Ἐψαξε μὲ τίς ἄκρες τῶν δακτύλων τὰ σχεδὸν παιδικὰ χαρακτηριστικά. Φρίκη. Ἐβγαίνουν τόσο σκληρὰ συσπασμένα, τόσο κουραστικά, τόσο ἐπώδυνα συσπασμένα, πού βάλθηκε νὰ κλαίει ἀπροσχημάτιστα, ἀνέλπιστα, ἓνα μικρὸ, ἀφόρητα κυνηγημένο ζῶακι πού παραδίνεται...

Ἦταν εἰκοσιοχτὼ χρονῶν. Ἔτος σωτήριον χίλια ἐννιακόσια τριάντα ὀκτώ...

Ἐπίμετρον

Ἔτσι, μὲ τέτοια μαρτύρια, μὲ τέτοια διλήμματα οἱ μανάδες κ' οἱ πατεράδες μας, ἐμεῖς οἱ παλιότεροι, παλαίψαμε γιὰ τὴν ἀπαγκίστρωσι ἅπ' τὴν δευτέρας μορφῆς καταδυνάστευσιν: προλήψεις, προκαταλήψεις, ἡλίθιες «ἠθικὲς ἐπιταγές», νόμους, μεθοδικὴ προσπάθειαν τῆς Ἰσχύος νὰ τυφλώνει τὸν ἄνθρωπο ἔτσι, πού μόνος νὰ δουλώνει τὸν ἑαυτό του γιὰ... λογαριασμό της! Καὶ ποῦ φθάσαμε: Τί ἐγίνε αὐτὴ ἡ ἐτοιμὴ στὴ σουπιέρα ἀνεξαρτησία, ἀπροσβλησία, ἀξιοπρέπεια; Ἀντὶ νὰ τῇ χαροῦμε σὲ γνῶσι (μελέτη), φύσι (ὑπαίθρο-δέντρο — γιὰ τὰ καμμένα λέω...), ἀνεμπόδιστο ἔρωτα, ἀπλότητα, δράσι, ἐγρήγορσι, πρόνοια, πρόβλεψιν, κατέληξε ἀδράνεια, νοσηρότης, ἐφιαλτικὸς ἐγωτισμός, ἔπαρσις, διαστροφή (σοῦζα, Ζωζώ — διάσπλη — ἀγκόμενα), ἀγερωχία, ἄγνοια, ἀνυποψία, φάρ νιέντε φριχτό, πικρό, κτηνωτικὸ — νὰ ὁ κόσμος: δέκα δισεκατομμύρια ἡλίθιες μονάδες, ἄτομα πλέον, ὑπογραμμίζω, ἡ μιὰ ἐναντίον τῆς ἄλλης καὶ ὅλες μαζί ἐναντίον ὅλων... Νὰ ὁ κόσμος: δέκα δισεκατομμύρια Ἐπιμηθέων! Νὰ ὁ κόσμος: δέκα δισεκατομμύρια δολοφόνοι παιδιῶν — πού κι αὐτὰ γεννιοῦνται καὶ θὰ γεννηθοῦν, γιὰ νὰ δολοφονήσουν τὰ δικά τους παιδιά... Ὅταν ἔγραψα στὸ «Δαυλόν»: «Ὁ πόνος πού μέλλεται στὴν ἀνθρωπότητα θὰ ἔναι ἀπείρως περισσότερος **χωρὶς τὸ πυρηνικὸ ὀλοκαύτωμα**» —, πολλοὶ ἀπόρησαν: «Τί λέει αὐτός;» διερωτήθηκαν. Τώρα ὁ γείτονάς μου μπακάλης «προβληματίζεται» μὲ τὴν «τρύπα τοῦ ὄζοντος» — ὅταν δὲν διαδίδωνει ἀπαιτώντας «ἀπ' τὸ κράτος» νοσοκομεῖα γιὰ τὴν ἀποτοξίνωσι τοῦ γιοῦ του! Ζωή, ἂ Ζωή, Ζωή... Σοῦ ἀφήνω τὴν καλὴ νυχτιὰ τσινκουάντα μίλλα βόλτε (πενήντα χιλιάδες φορές)... Δί-καγια: πῶς διάολο νὰ σὲ ζήσουμε χωρὶς προσωπικὸ τζέτ καὶ Κρεολοχριστίνα; Μπαῦ.

• Στὸ προηγούμενο τεῦχος 76 (σελ. 4313, ἀριστερὴ στήλη, στίχος 10 ἀπὸ πάνω) στὴν ἐπιστολὴ τοῦ κ. Σ.Γ.Γ. Παναγιωτάτου ἡ φράση «*δίχως ἄλλο τῆς διαφεύγει*» νὰ διαβασθῇ «*δίχως*» τῆς διαφεύγει».

ΕΠΙΛΟΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΩΝ

‘Ο ἀναίσθητος ἐλέφαντας τοῦ ἐπίσημου Φοινικισμοῦ

Κύριε διευθυντά,

Τὸν Δεκέμβριο τοῦ 1985 τὸ Ὑπουργεῖο Πολιτισμοῦ ὀργάνωσε μιὰν ἐκθεση περὶ τῆς Ἑλληνικῆς γραφῆς στὴν ὁδὸ Πρυτανεῖου 9 τῆς Πλάκας, μὲ κύριο σκοπὸ νὰ μάθουν οἱ μαθηταὶ τὴν ἱστορία τῆς γραφῆς μας. Γιὰ νὰ μὴ σᾶς κουράζω, στὸν πίνακα 19 ἔγραφε ὅτι «*ἡ ἐπικοινωνία τῶν Ἑλλήνων ἐμπόρων μὲ τοὺς Φοίνικες εἶχε σὰν ἀποτέλεσμα τὴν εἰσαγωγὴ τοῦ Φοινικικοῦ ἀλφαβήτου στὴν Ἑλλάδα*». Ἀντιπαρέρχομαι τὴ συζήτηση πάνω σ’ αὐτὴ τὴ σκοταδιστικὴ καὶ ψευδῇ γνώμη, ἐπίσημη τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ, γνωρίζοντας τὰ τόσα ἄρθρα τοῦ «*Δαυλοῦ*» ἐπὶ τοῦ θέματος.

Ἔστειλα ἓνα γράμμα διαμαρτυρίας στὴν «*Καθημερινή*», τὸ ὁποῖο ἐδημοσίευσε στὶς 4.12.85. Ἡ «*Ὁργανωτικὴ Ὁμάδα τῆς Ἐκθεσης*» ἀπάντησε στὴν «*Καθημερινή*» (21.12.85): «*Τὸν εὐχαριστοῦμε πολὺ γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον. Θὰ μελετήσουμε τὸ σύγγραμμά του μὲ μεγάλη προσοχή*» (ἐννοεῖ τὸ βιβλίο μου *Γέννηση καὶ ἐρμηνεία τῆς Ἑλληνικῆς Γραφῆς*, πού εἶχα ἀναγγεῖλει τὴν ἔκδοσή του). Ἀντίγραφο τῆς ἐπιστολῆς ἐκοινοποίησε καὶ σὲ μένα (ἀρ. πρωτ. ΠΑ 534/6.12.85).

Ἐσχάτως ἐδιάβασα, ὅτι λειτουργεῖ καὶ

πάλι ἡ ἴδια ἐκθεση ἀπὸ τὰ μέσα Μαρτίου μέχρι τὰ μέσα Ἰουνίου. Τὴν ἐπισκέφθηκα, γιὰ νὰ δῶ, ἂν ἀπὸ τότε, πού ἐν τῷ μεταξὺ γράφτηκαν τόσα καὶ τόσα, εἶχε πάρει εἰδησιὴ τὸ Ὑπουργεῖο μας ἐπὶ τοῦ πολιτισμοῦ (τοῦ Ἑλληνικοῦ; ἀμφιβάλλω πλέον). Ἦσαν μάλιστα καὶ ἓνα Σχολεῖο, καὶ ἡ δασκάλα ἐξηγοῦσε τοὺς πίνακες, πῶς οἱ Ἑλληνες ἀντέγραψαν τοὺς Φοίνικες. Καὶ εἶδα τὸν ἴδιο πίνακα 19 μὲ τὴν ἴδια ἐπίσημην γνώμη γιὰ τὸ ἀλφάβητό μας. Ποιὸς λοιπὸν θὰ προστατεύσει τὰ παιδιὰ μας ἀπὸ τὸ ἀνθελληνικὸ αὐτὸ Ὑπουργεῖο; Παραφέρεται κανεὶς. Πῶς νὰ φωνάξουμε, ὅτι αὐτὰ εἶναι ἀνιστόρητα καὶ ἐπομένως δυὸ φορές ἀνθελληνικά; Πόσες ἄλλες ἀνακαλύψεις πρέπει νὰ γίνουν καὶ πόσοι τόμοι, ξένων καὶ ἡμετέρων, πρέπει νὰ γραφοῦν ἀκόμα, γιὰ νὰ ξυπνήσουν οἱ βραδεῖς «*ἀρμόδιοι*», ἐκτὸς ἂν εἶναι περισσότερο ξύπνιοι ἀπὸ μᾶς πού πονᾶμε τὴν ἀλήθεια καὶ τὸν τόπο καὶ τὰ παιδιὰ, δικά μας καὶ δικά τους;

Τί νὰ ξαναγράψω στὴν «*Ὁργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ*». Γράφω σὲ σᾶς, πού μὲ καταλαβαίνετε.

Δαμιανὸς Μ. Στρουμπούλης

Ἐπίτιμος Γυμνασιάρχης
Πειραιᾶς

Οἱ σύγχρονοι Ἀραβικοὶ ἀριθμοὶ

Κύριε διευθυντά,

Τὸ σύγχρονον Ἀραβικὸν Ἔθνος τῶν 22 κρατῶν καὶ τῶν 200 περίπου ἑκατομμυρίων (ἐκτεινόμενον ἀπὸ τοῦ Ἀτλαντικοῦ μέχρι τοῦ Ἰνδικοῦ καὶ τοῦ Καυκάσου), χρησιμοποιεῖ ἀριθμούς, οἱ ὁποῖοι δὲν ὁμοιάζουν (πλὴν, ἴσως, τοῦ 9) μὲ τοὺς λεγομένους ἀριθμούς τῆς «*ἀραβικῆς*» ἀριθμῆσεως, χρησιμοποιουμένης διεθνῶς. Ὡς ἀπέδειξαν νεώτεροι ἔρευναι, ἡ «*ἀραβικὴ*» αὐ-

τὴ ἀρίθμησης εἶναι Ἑλληνο-Κρητικὴ (ὅπως ἄλλωστε καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἀλφάβητον), ἀφοῦ διήλθεν αὕτη ἀπὸ... τὰς Ἰνδίας. Οἱ σύγχρονοι ἀραβικοὶ ἀριθμοὶ ὁμοιάζουν μὲ Ἑλληνικὰ γράμματα. Οὕτω, τὸ 1 εἶναι ἓν τενωμένον Ἑλληνικὸν τελικὸν σῆγμα (ϛ), τὸ 2 εἶναι ἓν πεζὸν Ἑλληνικὸν μ, μὲ ἓν ὅμως σκέλος (μ), τὸ 3 εἶναι πληρὲς πεζόν μ (μμ), τὸ 4 εἶναι ε, τὸ 5 εἶναι ὀμικρον (ο), τὸ 6 εἶναι πεζόν τ (τ), τὸ 7 εἶναι ν πε-

ζόν (ν), τὸ 8 εἶναι λάμβδα κεφαλαῖον (Λ), τὸ 9 εἶναι ρ πεζόν ἀνεστραμμένον ὀριζοντίως (9), καὶ τέλος τὸ Ο εἶναι μιὰ εὐμεγέθους τελεία (•).

Οἱ Αἰγύπτιοι καὶ οἱ Κρήτες κατὰ τὴν Ἀρχαιότητα, εὕρισκόμενοι κατέναντι, εἶχον συχνοτάτας συναλλαγὰς καί, συνεπῶς, ἀμοιβαίης πολιτιστικᾶς ἐπιδράσεις. Μήπως, τότε, ἔλαβον καὶ ὠρισμένα Κρητικο-

μινωικὰ γράμματα, διὰ τὰ χρησιμοποιήσουν ὡς ἀριθμούς; Οἱ εἰδικοὶ ἐπιστήμονες ἔχουν τὸν λόγον.

Μετὰ τιμῆς

Ἀχιλλεὺς Τάγαρης

Ἀντιστράτηγος ἐ.ά.

Πτυχιούχος Πολιτικῶν
καὶ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν
Δηλιγιάννη 57, Κηφισιά

ΝΙΚΟΣ Μ. ΜΟΣΧΟΛΙΟΣ

Περιμένουν...

Ποιά εἶναι ἡ δική σου γῆς;
Ποιά εἶναι τὰ ὄνειρά σου;
Σὲ ποιοῦ σκαλί ἀνέβηκες;
Ποῦ εἶναι τὰ φτερά σου;

Δικὴ μου γῆς; Ἡ χώρα μου.

Φτεροῦγες θὰ τῆς φτιάξω·
κάθε σκαλί κι' ἓνα φτερό.
Καὶ συντροφιά μὲ τὸν ἀετὸ
γρήγορα θὰ πετάξω.

Δικὴ μου γῆς; Ἡ χώρα μου.

Καὶ τοῦ Ὀλύμπου οἱ θεοὶ
ἴδιοι πάντα θὰ μένουν,
πρῶτο σκαλί στὴ σκέψη μου
— αὐτοὶ ποὺ περιμένουν...

Η ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

ΜΑΡΓΑΡΙΤΑ ΚΑΡΑΠΑΝΟΥ, 'Ο 'Υπνοβάτης

'Ο 'Υπνοβάτης είναι το δεύτερο βιβλίο της κ. Μ. Καραπάνου. Το πρώτο με τίτλο «'Η Κασσάνδρα και ο λύκος» είχε κυκλοφορήσει από τον ίδιο εκδοτικό οίκο το 1977. 'Ο χώρος μέσα στον οποίο κινεί τους «παθογόνους» ήρωές της ή συγγραφέας είναι ένα ελληνικό νησί: 'Η κοσμοπολίτικη 'Υδρα. 'Ενα από τα τόσο ελληνικά νησιά, που ό 'Ελληνας επισκέπτης από την πρώτη στιγμή που θα το επισκεφτεί, θ' άρχισει ν' άμφιβάλλει, άν πραγματικά βρίσκεται σ' 'Ελληνικό έδαφος ή σ' ένα διεθνές forum που συναντώνται άτομα από όλα τα μέρη της 'Υδρογείου και ή βαβελική τους γλώσσα δεσπόζει της 'Ελληνικής. 'Ο χώρος όμως που έπλασε ή συγγραφέας είναι μολυσμένος. Δέν είναι νοσηρός από κάποια φυσική ή μη δύναμη. 'Αλλά γιατί τα άτομα τα οποία δρούν — αλλά και αυτά που στέκουν βουβοί θεατές των γεγονότων που εκτυλίσσονται γύρω τους — είναι μολυσμένα. Και δέν είναι ρυπαρά, επειδή έχουν μιá «ιδιáιτερη» προσωπική ζωή. Αύτη άλλωστε ή διάφορητική τους έπιλογή και ιδιοσυγκρασία δέν προσθέτει ή άφαιρεί τίποτα από την προσωπικότητά τους. 'Αλλά είναι διαβρωμένα, γιατί ή συμπεριφορά τους είναι παθογόνος. Διακατέχονται από συμπλέγματα κάθε μορφής, σεξουαλική άνικανότητα και ψυχολογική άνεπάρκεια. Οί ήρωες περιδιαβαίνουν το χώρο άσκοπα: 'Ανεμáτιστοι, ύπερφίαλοι, γεμάτοι έπαρση για την μωρία τους. 'Ενώ ό χρόνος έλλοχεύει σάν άθόρυβη ρουφήχτρα, για νά όδηγήσει τον σαπρώδη αυτό συρφετό στον πυθμένα. 'Η ίσορροπία της γλώσσας των ήρώων έχει παραχωρήσει τη θέση της στη σχιζοφρένεια της εικόνας. Οί άνομολόγητοι πόθοι και τα κρυφά πάθη που καραδοκούν μέσα στο μυαλό του «Μανώλη», του κεντρικού ήρωα, και καταδυναστεύουν τη ζωή του (δέν τον μετατρέπουν σ' ένα δικαιοκρίτη του κόσμου, όπως μέσα στην παράνοια των σκέψεών του επιθυμεί, αλλά σ' ένα άνισόρροπο και εύτελές άτομο), δέν είναι παρά ή άλλη όψη της «Λούκας», που καταγράφει τις δικές του κτηνώδεις πράξεις, όσο και των άλλων ήρώων γύρω του. Ποιός από τους

Τò ήθος των λέξεων

Κλωθογυρίζει το σύμπαν των λέξεων μέσα μου. Γυρίζουν μιá-μιá στο στερέωμα, άναβoσθήνουν άλλοτε με σπιθίσματα αίνιγματικά, άλλοτε με μιá ζεστή θαλπωρή. Στροβιλίζονται από κάποιο μυστηριώδη άνεμο, σωρεύονται στην άκτí, πολιορκούν την καλύβα μου. 'Εχουν μιάν άβρñ κίνηση, όπως τα χλωμά φθινοπωρινά φύλλα.

Δέν είναι τυχαία ή πολιορκία. Θαρρεί κανείς πώς ξεκίνησαν από ένα μυστήριο, πώς βαφτιστήκαν σε κάποιο βάραθρο σε μιá μυστική φλόγα, και τώρα γυρεύουν τη θέση τους, καθώς οί πέτρες στο χτίσιμο του μνημείου.

Όλα είναι μέσα μου σε έγρήγορση, όπως τα πλñκτρα στο κοντσέρτο του πιάνου. Κάθε λέξη είναι κι 'ένας συνθετικός ήχος, μιá επί μέρους μαγεία, που περιμένει τη θρυλική ράβδο, για νά τεθεί σε τροχιά, όπως μιá νότα σε μουσική συμφωνία. Οί λέξεις κλείνουν μέσα τους μιá μυσταγωγική πρόθεση. Δέν διαλαλούν το κύρος τους, δέν βολεύονται σε θορύβους. 'Ερχονται προς το μέρος μου μ' ένα άδιόρατο θρόισμα, κι ' άλλοτε με μιá άνεξήγητη σφοδρότητα, χορεύουν σάν σε αίθουσα θρόνου. Είναι μιá ξέχωρη ώρα, όπως εκείνη των ζωγράφων, καθώς έναποθέτουν στους πίνακες μύθους και χρώματα, που περνούν στην άθανασία.

Χαμένες ως πριν λίγο στο χάος οί λέξεις, έρημες, στο έλεος του άέρα, σá νά γεννήθηκαν τώρα μόλις, για νά ταξιδέψουν σε κάποιο δχημα γυμνές, με την άυθεντική σημασία

δύο και τότε παίζει το ρόλο του «κ. Χάιντ», αυτό μόνο ή ίδια ή συγγραφέας το γνωρίζει.

Όμως ή κ. Καραπάνου μη καταφέροντας να μεταπλάσει τους χαρακτήρες σε μύθους, έτσι ώστε ν' αποκτήσει ή πλοκή αληθοφάνεια, τους μεταμόρφωσε σε φριχτές καρικατούρες, που μέσα από άνομοιογενείς εικόνες εναλλάσσονται με έξεζητημένη χυδαιότητα. Φλύαυα σκέλεθρα που φιλήδονα κινούνται πάνω σε έρημικό τοπίο. Η σκληρότητα των πλάνων, οι ώμες περιγραφές και ό επίπλαστος «ρεαλισμός», που διαχέεται σ' όλο το έργο, προκαλούν τη δυσφορία του φυσιολογικού αναγνώστη. Τους λείπει ή «γλωσσική τους συμπεριφορά». Τους λείπει το όποιο όραμα. Η δράση τους είναι κραυγαλέα, με πολυτελείς θορύβους και άμετάκλητες χειρονομίες.

Οι πράξεις τους είναι επιφανειακές και κακόγουστες, τὰ ελληνικά τους κάκιστα. Ένας φτηνός χολλουντιανός έντυπωσιασμός άπορρέει από όλο το έργο. Γιατί το πάθος που κινεί τους ήρωες δεν έχει μέτρο. Ο άνέλεγκτος βομβαρδισμός από διήθεν «ιερόσυλλες» πράξεις, που προσπαθούν να άναιρέσουν την «ιερότητα» όρισμένων συμβόλων, δεν φορτίζει θετικά την άνάγνωση, όπως εύστοχα θα μπορούσε να συναντήσει κανείς σε άλλους συγγραφείς. Αλλά συνθλίβει την όποια έντύπωση, αφήνει το γεγονός προσφέροντας μιά αίσθηση σκανδαλοθηρίας. Ούτε πάλι «σοκάρουν» όρισμένες ένέργειες αυτούς που διακατέχονται από ένα μεταφυσικό συναίσθημα, γιατί οι πράξεις αυτές άπορρέουν από άρρωστημένες καταστάσεις. Απλώς προκαλούν δυσφορία, γιατί ούτε την θνησιμαία έποχή μας καταγράφουν ούτε εμπλουτίζουν το μύθο. Αλλά προσπαθούν να προκαλέσουν το ενδιαφέρον εκεί που δεν υπάρχει. Τελικά, τί μένει από όλη αυτή την προσπάθεια της βραβευμένης συγγραφώς; Αβίαστα θα άπαντούσαμε: πλήξη.

Δεν θα άξιζε βέβαια τόν κόπο ν' άσχοληθώ κανείς με τέτοια λογοτεχνικά σκύβαλα, αν έφημερίδες, περιοδικά, ραδιόφωνα, τηλεοράσεις, έπιτροπές βραβεύσεων και όλόκληρη ή πνευματική τάξη πραγμάτων του καιρού μας — και όχι μόνο του παρακμιακού αυτού τόπου — δεν κορυβαντιούσαν και δεν χειροκροτούσαν το τυπικό αυτό ύποπροϊόν της τρέλλας επί χρόνια και με παταγώδεις εκρήξεις επιδοκιμασίας και αν μυριάδες άνθρωποι δεν έτρεχαν να το διαβάσουν (έχει συμπληρώσει 4 εκδόσεις). Τουτό άκριβώς είναι ασφαλώς ένα από τα πολλά και όλοφάνερα συμπτώματα της ιστορικής καταπτώσεως του πνεύματος της εποχής μας αλλά και της μετατροπής του έλλογου ανθρώπου σε διεστραμμένο, έκτρο-

→
τους. Δεν κουστουμαρίζονται οι λέξεις, δεν φορᾶνε κολλάρο, άσφυκτιούν μέσ' στο ψέμμα, στην ύποκριτική παραφωνία αφήνουν έναν κολοβό ήχο. Ριγοῦν, όταν όσφρανθοῦν καθάρτητα. Λυποῦνται, όταν τίς κακομεταχειρίζονται, όργίζονται κι' έκδικούνται σαν προδομένες γυναίκες.

Όταν ή έπαρση, ή κενότητα ή ή άγνοια τίς σπρώχνει στο γκρεμό, δεν χάνονται στά φάραγγια, ανάδύονται λυπημένες και διεκδικούν πάλι την αυθεντική τους ύπόσταση. Ξεκινᾶνε από τόν κόσμο της σιωπής, άπ' τὰ φαντασμαγορικά σπήλαια των εγκάτων, σαν σπάνιο κοίτασμα.

Όταν τίς έπικαλείσαι, οι λέξεις δεν έρχονται, δεν ύπακούουν σε προστάγματα, κινούνται ελεύθερα στον άνεμο σά φτερά. Και μόνο όταν αυτές το θελήσουν, άποφασίζουν το φανέρωμά τους. Οι λέξεις ξέρον να κυκλοφορουν μονάχα στο κόχλασμα του αίματος, στα αίσθητήρια όργανα που πάλλονται από αγάπη και άναζήτηση. Ξέρον να φυλάγονται. Να διατηρουν άλώβητο τόν πυρήνα τους. Ξέρον, που θα κουρνιασουν γιά τη δημιουργική έφοδό τους.

Είναι σπαρμένες μέσα μας οι λέξεις όπως οι σπόροι στο χώμα, κι' ανάλογα με τη φωτοσκίαση, το λίπασμα, τη βροχή, γίνονται εύρωστες ή καχεκτικές, κρύβουν ή άποκαλύπτουν το νόημά τους. Έχουν εύλυγισία, θάρρος, δειλία κάποτε, όμως έρχονται κατακόρυφα σά βροχή και κυοφορουν άποχρώσεις.

Έχω δει λέξεις κουρελιασμένες να διαμαρτύρονται. Κλεισμένες στον έαυτό τους, να
→

πο, ἐξαχρειωμένο καὶ ἀπολύτως παρανοϊκὸ πλάσμα. Ἐντέλει, μήπως πρέπει νὰ ἀναρωτηθοῦμε, ἡ παράνοια καὶ ἡ γενικὴ διανοητικὴ ἀρρώστια ποὺ ἀπλώνεται σὰν λειχήνα σ' ὅλο τὸν πλανήτη, δὲν εἶναι αὐτοφυεῖς ἀλλὰ καλλιεργούμενες; — Ἀπὸ ποιούς;

Γιῶργος Μπαλοῦρδος

ΚΩΣΤΑΣ Ν. ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΥ, *Πενήντα χρόνια σύνεδρος* Διὰ χρονικὴ Ἑλληνικῆς πνευματικῆς ζωῆς.

Μεγάλῃ ἡ πνευματικὴ προσφορὰ τοῦ Πατρινοῦ ἱστορικοῦ-ἐρευνητῆ καὶ λογοτέχνη Κώστα Ν. Τριανταφύλλου. Ἀξιόλογο τὸ ἱστορικὸ-ἐρευνητικὸ ἔργο του· πραγματικὰ ἀριστουργήματα τὰ λογοτεχνικά του βιβλία. Ἐνδεικτικὰ ἀναφέρω τὰ βιβλία του ποὺ ἔχω ὑπόψη μου: *ΙΣΤΟΡΙΚΑ*: Τὸ «*Ἱστορικὸν Λεξικὸν τῶν Πατρῶν*», ἔργο ποὺ πρέπει νὰ ἔχει ἀπαιτήσῃ κόπους μιᾶς ὁλόκληρης ζωῆς, «*Μικρασιατικὴ καταστροφή — εἰσαγωγή εἰς τὴν ἱστοριογραφικὴν θεώρησιν τοῦ θέματος*», «*Βιβλιογραφία Μικρασιατικῆς ἐκστρατείας*», «*Τὰ ἀπόρρητα τοῦ πολέμου 1940*», «*Οἱ Κώδικες Γάμων καὶ Βαπτίσεων τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Λιβόρνου (1760 κ.ἐξ.)*», «*Ἑλληνικὸν Μαρτυρολογιον*», «*Παγκόσμιος Ἑλληνοδείκτης*». Τὸν *Παγκόσμιον Ἑλληνοδείκτην* του εἶχα συντροφίαν στὰ ταξίδια μου καὶ πολὺς φορὲς τὸν χρησιμοποίησα παίρνοντας ἀπ' αὐτὸν πληροφορίες γιὰ τοὺς διάφορους τόπους ποὺ ταξίδευα. *ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΑ*: «*Διηγήματα*», «*Μνήμες τοῦ Ἑλληνικοῦ Λαοῦ-16 ἱστορικὰ διηγήματα καὶ χρονικά*», «*Πατρινὰ διηγήματα*». Στὰ λογοτεχνικά του βιβλία τὸ σμίξιμο τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν θεμάτων μὲ τὴν ὠραία ἀφήγησιν, τὸ ὕφος τοῦ συγγραφέα, λυρικό καὶ γλαφυρὸ ταυτόχρονα, καὶ ἡ τελειότητα τῆς γλώσσας προσφέρουν στὸν ἀναγνώστη μιὰ πραγματικὰ πνευματικὴ ἀπόλαυση.

Ἐνδιαφέρον καὶ τὸ νέο ἐν ἐπικεφαλίδι βιβλίον τοῦ Κ.Ν.Τ. Στὸ πρῶτο μέρος τοῦ βιβλίου ὁ ἱστορικὸς-ἐρευνητὴς θυμᾶται καὶ διηγεῖται πλῆθος περιστατικὰ ἀπὸ τὴν πενήνταχρονη συμμετοχὴ του σὲ συνέδρια, πλουτισμένα μὲ τὸ πάντοτε ὠραῖο καὶ λεπτὸ του χιούμορ. Στὸ δεῦτερο μέρος ὁ λογοτέχνης ξυπνᾷ μνήμες ἀπὸ τὴν παρουσία του στὰ Βορειοηπειρωτικὰ βουνὰ τὸ 1940, θυμᾶται τοὺς συμπολεμιστὰς του στὶς μάχες καὶ τοὺς συνεργάτες του λογοτέχνες στὴν ἐκδόσιν τῆς ἐφημερίδας τοῦ μετώπου. Διάβασα καὶ ἀπόλαυσα τὸ νέο βιβλίον τοῦ Κώστα Ν. Τριανταφύλλου νοιώθοντας πάντοτε θαυμασμό καὶ ἀγάπην γιὰ τὸ συγγραφέα.

Ἐλευθ. Ἑμμ. Μαρματσούρης

μὴν ἀποκαλύπτουν τὸ ἀληθινὸ νόημά τους, σὰν παιδιὰ πεισματάρικα ποὺ σφαλοῦν τὰ μάτια, γιὰ νὰ μᾶς στερήσουν τὸ φέγγος τους. Ἐχουν ταξιδέψει χιλιάδες μίλλια, ἔχουν διαπλεύσει τὸ ποτάμι τοῦ χρόνου, ἔχουν χτυπηθεῖ ἀπὸ θύελλες, ἔχουν ἀναμασηθεῖ ἀπὸ βέβηλες γλώσσες. Ἐχουν ψηθεῖ στὸ καμίνι τῆς ἱστορίας, πῆραν τὸ βάπτισμα τοῦ πυρός, φυλακίστηκαν σὲ σκοτεινὰ φρούρια. Τέσσερις αἰῶνες σκλαβιάς, κι' ἀναγεννιῶνταν κάθε στιγμὴ στὶς κατακόμβες.

Ἐχουν ὅμως προσωπικότητα οἱ λέξεις, ἔχουν ἓνα δυνατό κύτταρο, ποὺ μπορεῖ ν' ἀντιστέκεται στὴ φθορά. Ἡ κάθε λέξη ἔχει τὴ δική της συναρπαστικὴ ἱστορία, τοὺς ἀρχικούς συλλαβισμούς, τὴν ἐξέλιξιν, τοὺς σταθμούς, τὴν κατάληξίν της. Μιὰ λέξη μπορεῖ νὰ γεννήσῃ μιὰν ἄλλην, μέσα σ' ἓνα στρόβιλο, στὴ σύμπλεξίν της μὲ καινούργιους ἀνέμους.

Οἱ λέξεις εἴμαστε μεις, εἶναι ἡ ψυχὴ μας, ποὺ ζῇ μυστικὰ στὶς φλέβες μας, ποὺ ταξιδεύει γνωρεύοντας ἄλλες ψυχές, ὅπως οἱ γλάροι ἀναζητοῦν τὰ καράβια. Ἀπομένουν στὸ διάστημα, μᾶς στέλλουν τὸ σῆμα τους, τὴ φεγγοβολή τους. Σὲ μᾶς ἐναπόκειται νὰ ἀναμετρήσουμε τὸ βάρος καὶ τὴ σημασίαν τους. Ἀπὸ μᾶς ἐξαρτᾶται νὰ πηδῆξουμε στὸ ὄχημα ποὺ ταξιδεύουν, νὰ τίς συναντήσουμε, γιὰ ν' ἀνοίξουν τὰ πανιά τους καὶ νὰ μᾶς πᾶνε ὡς πέ-
ρα...

Θάλεια Τσαρνᾶ

ΕΠΙΛΟΓΗ ΑΠΟ ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ ΠΟΥ ΜΑΣ ΑΠΕΣΤΑΛΗΣΑΝ

ΜΑΝΩΛΗΣ ΜΑΡΚΑΚΗΣ, *Πολιτική νομιμοποίηση και βιομηχανική κοινωνία (σπουδή εμπειρικής κοινωνιολογίας), Έκδόσεις: Άντ. Ν. Σάκκουλας, Άθήνα - Κομοτηνή 1988.*

Ο γράφων τὸ κριτικὸ αὐτὸ σημείωμα διάβασε μετ' ἐνδελεχείας τὸ βιβλίο αὐτὸ τοῦ κ. Μ.Μ. καὶ κατάλαβε, ὅτι, ἂν εἶχε στὴν ἐποχὴ πού φοιτοῦσε πανεπιστημιακὰ βοηθήματα τέτοιου διαμετρήματος, θὰ τοῦ ἄρεσαν αὐτοῦ τοῦ εἶδους οἱ σπουδές. Ὁ κ. Μαρκάκης ξετάζει ἐδῶ τὸ πρόβλημα τῶν αἰτίων τῶν εισοδηματικῶν ἀνισοτήτων στὶς σύγχρονες, μὴ κομμουνιστικές, ἀναπτυσσόμενες κοινωνίες ὑπὸ τὴν ἐπίδραση τῆς βιομηχανικῆς ἀνάπτυξης. Δὲν εἶναι, ὅπως θὰ περὶμενε κανεὶς, ἕνας σχολαστικὸς καὶ σχοινοτενῆς τόμος, ἀλλὰ ἕνα ἐγχειρίδιο, γραμμένο μὲ μοντέρνο, δυτικὸ τρόπο. Δὲν ἀντέχουμε στὸν πειρασμὸ νὰ μὴν ἀντιγράψουμε τὸ μὸτο τοῦ κ. Μ.Μ., πού καθιστᾷ αὐτὸν πρόμαχο ἑνὸς ιδιότυπου ἰδανισμοῦ: «Κοινωνία εἶναι ἡ ἄρση τοῦ ἀτομικοῦ ὡς ἐλευθερία καὶ ἡ κατοχύρωσή της στὸ συλλογικὸ ὡς ἀναγκαιότητα».

Ο.Μ.Δ.

ΜΑΡΙΑ ΑΡΓΥΡΙΑΔΗ, *Ἡ Λέσβος ὅπως τὴν εἶδα καὶ τὴν φωτογράφησα (ταξιδιωτικὸ), Ἀθήνα.*

Τὸ βιβλίο τῆς κ. Ἀργυριάδῃ γιὰ τὴν Λέσβο δὲν συνδυάζει μόνον τὴν ἐμπεριστατωμένη ἀνάλυση καὶ καταγραφή ἑνὸς τόπου ἀπὸ ἕναν ὀξυδερκὴ ταξιδιώτη, ἀλλὰ ἔχει καὶ τὶς ἀρετὲς ἑνὸς πολὺ καλοῦ συγγραφέα. Μέσα ἀπὸ τὶς 70 σελίδες τοῦ βιβλίου ἡ συγγραφέας μὲ ἀριστοτεχνικὸ λογοτεχνικὸ ἔμφος καὶ εὐστοχὴ χαριτολογία περιγράφει τὶς ταξιδιωτικὲς τῆς ἐμπειρίες στὸ νησί τῆς Σαπφούς καὶ τοῦ Ἀλκαίου. Ἡ κ. Ἀργυριάδῃ κεντρεῖ πάνω στὸ χαρτί μὲ μεγάλη δεξιότητα καὶ παρατηρητικότητα τὶς ἀναμνήσεις τῆς μὲ τέτοιο τρόπο, πού νομίζεις, ὅτι ταξιδεύεις καὶ ἐσὺ μαζί της. Ὁ προσωπικὸς τῆς τόνος, ἡ λιτότητα τῆς γραφῆς καὶ ἡ ἀκριβὴς διατύπωση τῶν σκέψεων καὶ τῶν συναισθημάτων τῆς προκαλοῦν ἰδιαίτερη εὐχαρίστηση. Δὲν καταγράφει μόνον μὲ ἐξονυχιστικὴ λεπτομέρεια κάθε χωριὸ ἢ κωμόπολιν τῆς Λέσβου πού ἐπισκέπτεται, ἀλλὰ ἀναλύει, ἀξιολογεῖ καὶ καυτηριάζει τὰ ὅποια συμβάντα τοῦ ταξιδιοῦ τῆς μὲ μεγάλη εὐκολία. Οἱ φωτογραφίες, πού συμπληρώνουν τὸ κείμενο, κάνουν ἀρτιότερη τὴν ἐκδοχή.

Γ.ΜΠ.

ΣΩΤΗΡΗΣ Δ. ΤΡΥΦΩΝΟΠΟΥΛΟΣ, *Ὁ ἄνθρωπος τῶν ὑπολειμμάτων (ποίησις), Ἀθήνα 1987.*

Ἡ ποίηση τοῦ κ. Σ.Δ.Τ., χωρὶς νὰ χάνει σὲ λυρισμὸ, δὲν εἶναι μόνον ἀνὰερη καὶ λουλουδια-

σμένη, ὅπως τῶν περισσοτέρων συνομηλικῶν του λογοτεχνῶν, ἀλλὰ ἔχει βάθος καὶ στόχασση. Τὸ μὸτο τοῦ τῆς σελ. 34 θὰ μπορούσε νὰ τὸ εἶχε γράψει κι ὁ Φρόνι: «Ὁ ἄνθρωπος τοῦ εἶναι/ἐγινε ἄνθρωπος τοῦ ἔχειν». Ἀς χρησιμεύσει γιὰ παράδειγμα τοῦτο τὸ βιβλίο σὲ ὅσους νομίζουν ὅτι ἀρκεῖ νὰ ἔχεις εὐαισθησίες (δίχως ἐνδοσκοπήση, αὐτοκριτικὴ καὶ καλλιέργεια), γιὰ νὰ γίνεις ποιητῆς. Εἴμαστε σίγουροι ὅτι ὁ κ. Σ.Δ.Τ. σύντομα θὰ βρεῖ τὴν ὀψιμη ἀναγνώριση τοῦ ἔργου του.

Ο.Μ.Δ.

ΣΗΦΗΣ Γ. ΚΟΛΛΙΑΣ, *Γαλάζιοι κέδροι στὸν οὐρανὸ τῆς Μεμβούρνης (ποιητικὴ συλλογὴ), Μεμβούρνη 1987, σ. 64.*

«... Μὴ προδώσεις ποτὲ τὸν ἄνθρωπο./ τὶς ἰδέες, τὴν Ἀγάπην καὶ τὴν ἀληθινὴν Λευτεριά... Στάσου εὐλαβικὰ στὸν ὄρθρο τῆς ζωῆς / καὶ πιστὸς θὰ φτάσεις στὸν Ἑσπερινὸ / πού συμπυκνώνει τὴ μαγεία τοῦ Χτέος καὶ τοῦ Αὔριο». Ἀφορμὴ τῶν ποιητικῶν στοχασμῶν τοῦ κ. Σήφη Γ. Κόλλια εἶναι σ' αὐτὴν τὴν ποιητικὴ συλλογὴ ὁ ἀνυπόκριτος θαυμασμὸς τοῦ ποιητῆ γιὰ τὸν Ἑλληνισμὸ τῆς Αὐστραλίας. Οἱ στίχοι του διακρίνονται γιὰ τὴν ποιοτικὴ λιτότητά τους. Ἀλλωστε ἡ βαττολογία στὴν ποίηση ἐλαττώνει στὸ ἔπακρο τὶς νοηματικές της διαστάσεις. Ἐλπίζουμε ὅτι ὁ κ. Κόλλιας θὰ μείνῃ ἀταλάντευτα στὴ γραμμὴ, πού ἔχει χαράξει: τῆς ποιότητος, πού ἐναρμονίζεται μὲ τὸ ταλέντο.

Ν.Χ.Χ.

ΓΙΩΡΓΟΣ Κ. ΠΑΠΠΑΣ, *Πέραν τοῦ χεϊμάρρου τῶν κέδρων (ποίησις), Ἀθήνα.*

Μὲ τὸ σὰν μὲ βιβλικὸ τίτλο πρόσφατα βραβευμένο βιβλίο του αὐτὸ ὁ Γ.Κ.Π. κατορθώνει τὸ ἀρχαιοελληνικὸ ἰδεῶδες, τὸ «ἀνθρᾶν» (= σὲ ὅποια ἡλικία καὶ ἂν εἴσαι, νὰ σκέφτεσαι σὰν ἔφηβος). Πιστεύει στὴν *παρρησία* (= νὰ λέγονται ὅλα), πού εἶναι συνώνυμη μὲ τὴν δημοκρατία καὶ τὴν ἐλευθερία. Τὸ ὀλιγόλογόν του γιὰ μεγάλα θέματα συνιστᾷ πολὺνοια. Ἀν καὶ ὁ κατ' ἐξοχὴν ποιητῆς τοῦ κόσμου (ὁ Ὀμηρος) ὕμνησε τὸν πόλεμο, αὐτὸς ὕμνει τὴν εἰρήνη. Λέει κατ' ἀντιστροφήν: «Ἐστῆριξα κάθε κατάρα πολεμικῆ./ τὴν ἐξαθλίωση καὶ τὸν πόνο, / δόγματα τῶν παθισμένων / καὶ φρενοβλαβῶν τῆς ἱστορίας /, τὸ δόλο, τὴν ἀπάτη, τὸ ψέμα/...» Ὁ Ὀ στρατιώτης ἄγαλμα». Ὁ Γ.Κ.Π. εἶναι σὰν ἕνα ποτάμι πού ἀρύεται ἀπὸ πολλὰς πηγές. Μόνον ὅταν ἐγκύψουμε στὰ πρωτότυπα φιλοσοφικὰ κείμενα, ἀπὸ τὰ ὅποια ἀντλήσε τὶς ποιητικὲς ἐμπνεύσεις του, θὰ καταλάβουμε τὴν πραγματικὴ ἀξία ἑνὸς τέτοιου συγγραφέα.

Ο.Μ.Δ.